

ARCIA

**ABERRI EGUNA 89
ETORKIZUNA JOKOAN**

EKO URRETXU
Labeaga, 1. Ipiñarrieta 9
URRETXU

**AUTO SERVICIO
DURANGO**
Retentxu kalea 30
DURANGO

EKO ALTZA
Larratxo ibibidea, 96 zbk.
ALTZA

**MERKEK
IGLESIAS**
TRINTXERPE

EKO AIETE
Grupo Etxadi. Telf.: 21 14 88
AIETE. DONOSTIA

BETI MERKEK
Loiola kalea 12.
DONOSTIA

SUPER AMARA
Isabel II.a, 16 zbk. Telf.: 46 11 77
DONOSTIA

**S. JUAN BAUTISTA
Kooperatiba**
Villas auzoa. Telf.: 55 01 99
HERNANI

EKO ASTEASU
Keelavite poligonoa z/g.
Telf.: 69 25 26. ASTEASU

**AUTOSERVICIO
VILLALBA**
Urkizu, 13. Telf.: 12 05 73-71 61 60
San Juan, 9. Telf.: 70 26 38
EIBAR

EKO TOLOSA
TOLOSA

Vivodist

1.238. zenbakia

POLITIKA DOSSIERRA

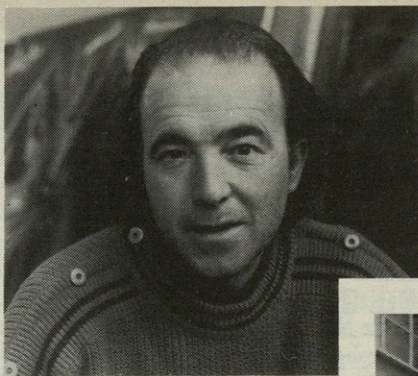
- 9.— **ABERRI EGUNA 89**, Etorkizuna Jokoan.
- 10.— Tregua adierazpenak Aberri Eguna baldintzatu. **I. Zubiondo**.
- 12.— Federiko Zabalar elkar hizketa.
- 14.— Josu Mugurazarekin solasean.
- 16.— 90. hamarkadan Euskadi moldatuko duten baldintza ekonomikoak. **J. Tobar-Arbulu**.
- 21.— 1945etik hona ehun estatu berri sortu da munduan. **P. Sastre**.
- 24.— Javier Corcuera mintzo.
- 26.— Xoxe Estevezekin elkar hizketa.

ERREPORTAIK

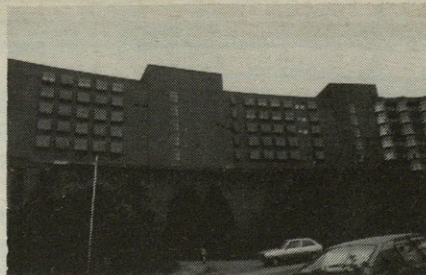
- 28.— Bermeo bitan zatitu du tostartekoen grebak. **I. Murua**.
- 39.— Inkontrolatuen erasoek kaleak berotu. **L. Agirre eta X. Letona**.
- 42.— Errota zahar maitea, uraren ertzean... **L. Aristi**.
- 44.— J.L. Zumeta: «Orain ez du inork bidea zehazten; ez dago abangoardiarik». **J.J. Petrikorena**.
- 48.— Mosku Irratia: «Eritzi ofiziala zen lehen, orain egia esaten dugu». **A. Gutierrez**.
- 50.— Donostiako Geriatrikoa: heriotza ala eutanasia. **I. Goikoebea**.

KULTURA

- 54.— «Funtzioa», lehenabiziko euskal show-a, telebistako umorezko entretengarri xumea. **P. Untzueta**.
- 56.— Euskal antzerki taldeak gaur egun: taularen gainean finkatu beharrean. **J. Oiz**.
- 66.— Azkena: «Aberri Eguna 89, etorkizuna jokoan». **ARGIA**.

ABERRI EGUNA 89

AURTENGO ABERRI EGUNA giro politiko berezian burutuko da. ALJERIAriako elkar hizketen ondorioei begira dago Euskal Herria, alderdi abertzaleek AUTODETERMINAZIOaren aldeko bozak agertu dituzte honez gero, eta E.T.A. erakunde armatuak iragarritako TREGUA bolada bere azken egunera helduko da: ETORKIZUNA JOKOAN, beraz, 89ko ABERRI EGUNEAN. 19 orrialdetako DOSSIERRA eskaintzen dizugu gaia-
ren inguruan, eta EDITORIALA azkenean. Erreportaien artean, DONOSTIAKO GERIATRIKOARI buruzkoa, ERROTEN ingurukoa, edota egungo ANTZERKIGINTZARI errepaso ematen diona. Elkar hizketen artean: ZUMETA pintorearekin loturiko luzea, IRANTZU MUGETA erasotua ere mintzo zaigu, eta baita REIXA musikari eta literaturgile galegoa kultur esparruan. **Ale berezia da eskuartearen daukazu hau, ohizkoak baino zortzi orrialde gehiagoz hornitua. Hurrengo ARGIAren zenbakia hamabost egun barru jasoko duzu.**

Jabea: Zeruko ARGIA S.A.L.

ARGIA egiten dugu:

Donostian: Mikel Antza, Jon Mikel Arano, Gorka Arrese, Jon Barandiaran, Txumai Iturria, Josu Landa, Xabier Lekuona, Juan Jose Petrikorena, Pablo Sastre, Iñaki Uria, Xalbardin, Pello Zubiria, Joxemi Zumalabe.

Bilbon: Jesus Artetxe, Arturo Izarzelai, Luis Fernandez, Ermiñe Madariaga, Laura Mintegi, Imanol Murua, Jon Sarasua, Iñaki Uriarte, Pello Urzelai.

Gasteizen: Txotxe Andueza, Irantzu Iriondo, Pablo Ruiz de Aretxabaleta.

Iparaldean: Isabel Etxeberria, Tala.

Iruñean: Jon Alonso, Iñaki Camino, Marta Diez, Joxe Martin Gogortza, Imanol Haranburu, Iñaki Mendibe.

Kolaboratzaileak: Gemma Agesta, Xabier Agirre, Martxel Aizpurua, Itziar Alkorta, Joseba Alvarez, Enrike Amonariz, Mikel Arrieta, Ladix Arrosagarai, Antton Azkargorta, Joxe Azurmendi, Balere Bakaikoa, M.J. Barandiaran, Amaia Elozegi, Xabier Erro, Xarlot Etxezaharreta, Joxean Gezalaga 'Zaldubi', Mielan-jel Harana, Mikel Hernandez, Ostaiska Irastortza, Iñaki Irazabalbeitia, Mikel Iribarren, Gure Irratikoak, Irulegi Irratikoak, Koldo Izagirre, Kanko Izpizua, Edorta Jimenez, Karmelo Landa, Asun Larrañaga, Lurdes Larrañaga, Loren Loidi, Emilio Lopez Adan 'Beltza', Alfontso Martinez, Xabier Mendiguren, Mikel Mendizabal, Bego Montorio, Morau eta Martin, Josean Oiz, Eneko Olasagasti, Koldo San Julian, Andoni Sarriegi 'Murumendi', Joseba Sarriena, Alande Sokarros, Joan Mari Torrealai, J.L. Alvarez 'Txillardegia', Urederra, Aitor Zabalgobeaskoa.

Diselnu eta montajea: Jon Barandiaran, Eneko Abrego.

Fotomekanika: Agus Barandiaran.

Azala: Garbiñe Ubeda.

Publizitatea: Lema 7

Administrazioa: Jon Barandiaran.

Ardura teknika: Simeon Barroso, J. Jose De Marcos, Xabier Agirre.

D.L.: 80—1963.

Helbideak: ARGIA, Mundaiz bidea z/g. 20012 Donostia./ Diputazio kalea, 3, 1-ek. 48009 Bilbo.

Telefonoak: (943)283399, (94)4248012.

Telefexa: (943)293613.

Inprimategia: ANTZA inprimategia.

1989. urterako harpidetza sariak: (BEZ barne)

Hego Euskal Herria.....	6.500 pezeta.
Ipar Euskal Herria.....	430 libera.
Estatu Espainola.....	6.500 pezeta.
Beste atzerriak.....	8.600 pezeta.
Airez.....	13.000 pezeta.

MARTXOA 26 APIRILA 1

martxoaren 30an ilbehera

eguzkia: (martxoaren 26an)
irten: 7,06
sartu: 19,34

mareak: (martxoaren 26an)
gora: 06,22 eta 18,30
behera: 12,27 eta 24,48

Izenburua: Altxa. Hautsa kenduz.

Egilea: Altxako Historia Mintegia.

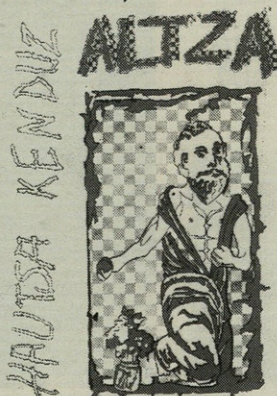
Argitaratzailea: Liburutegi eta Kultur Etxeen Udal Patronatua.

Donostiako Altxa auzoko historia mintegiak burutu du «Hautsa kenduz» izeneko liburua. «Altxako 'Casares' Kultur Etxean bildurik bere herriaren historiarekin topo egiten saiatu den taldea» diote egileek liburuaren aurkezpenean. «Historia ez dugu loturarik gabeko gertaeren kate bezala ulertu nahi izan, gauza oso bat bezala baizik non, geografia, ekonomia, literatura, eta historia berak ere bai iragan, baita orain ere ulertzeko tresnak eskaintzen dizkiguten, hala nola geroaren garapena zein bidetarik igaroko diren ere».

«Hautsa kenduz» izenburuak berak nahiko adierazten du Altxatar hauen asmoaz. Nortasunaren bilaketa antzematen da egileen hitzetan «Donostiak orain dela 50 urte gutxi gora behera anexiona burutu ondoren Altxak jasan duen egoera administrazioa bultzatu duen urbanismoak Altxaren izakera eta izatearen desagitea ekarri di-

gu, honen agerpen nimoia murriztuz, Altxagaina eta zenbaiten gogorapenetara alegia».

Hori dela eta hondarearen parte handia galdu dute altxatarrek. Altxako Udal Artxiboa, San Martzial parrokiako artxiboa, Etxe Nagusiak... gauza gehiegi desagertu dira orain auzo den horretatik.

Liburuaren agertzen diren lanen artean Joan Mari Irigoien-ekin egindako elkarrizketa bat daukagu euskaraz, gainontzekoak erdaraz: Altxa, es un pueblo?, Estudio de los límites del antiguo municipio de Alza, Algunos aspectos del desarrollo urbano y demográfico de Alza, Fototeca de Alza, Actas y documentos.

Izenburua: Oraiko olerki sorta-bat.

Egilea: Askoren artean.

Argitaratzailea: Euskal Herriko Kultur Etxea.

XX. mendeko euskal olerki ederrenen antologia moduko bat izan nahi du, euskaraz eta frantsesez, «Oraiko olerki sorta-bat» liburu bitxiak. Argitaratu duen Baionako Kultur Etxeko zuzendari den Dominique Burucoa-ren eritzian ez da sekula hainbat euskal olerki frantseserik itzuli. Euskaldunen ezagutarazteko bide on bat izan daitekeela eritzi dio.

Liburuaren atarian, Henri Grenet, Baionako alkate eta Kontseilu Orokorreko Lehen-dakariaren hitzaurrea: «Eskurtartean daukazu liburua, lan ikaragarri baten frutua

da. Halabaina, Euskal Herriko Kultur Etxeko talde profesionalak, behar ziren ikerketak egiten eta itzulpenak txukuntzen, urteak eman ditu! Liburu hau, euskal kulturaren zerbitzurako ezin aski estimatuzko tresna bat da eta honen balioa, ez du inork ukatzen ahalko! Ondarearen aberastasunaz espantu egitea ez da aski. Froga baten ekartzea hobe da, haren jasta erazteko nahikariarekin. Hona hemen, asmo horren lekukotasunik ederrena. Gure eskerrona merezi du».

Horrekin batera Txomin Peillenen aintzin-solasa ere ageri zaigu liburuan. Interesgarria frantsesez irakurriko ez duten euskaldunentzat (hegoaldekoentzat alegia): «Nahiz ahaleginak egin, olerki gehienen itzultzaileak ez ditu, frantsesez, obra horien aberastasun asko eman: aliteraketa, barren neurriak, asonantziak, hitz jokuak, tropoak. Agian erdaldunek idazlan horiek ez badituzte behar haina onesten itzultzaileen erruz eta mugaz izanen da».

Azkenik, interesgarri berritan Elena Touyrouk eskaintzen dizkigun argibideak olerkiak landu dituen talde

oraiko
olerki
sorta-bat

anthologie
poésies basque
contemporaine

eta haien hautapenerako erizpideei buruz. Ez dira beti honelakoak eskaintzen.

Izenburua: Jauntxoak, burgesak eta foruak.

Egilea: Iñaki Glez. de Garai eta Miguel Angel Barcenilla.

Argitaletxea: Gaiak.

JAUNTXOAK
BURGESAK
ETA FORUAK

Iñaki Glez. de Garai
Miguel Angel Barcenilla

Dibulgazio mailako libururaka polita «Gaiak» argitaletxeak aurkeztu diguna. Alde grafikoa, diseinoa eta konposizioa irakurlearen atsegina bilatzeko moduan zaindurik dauka liburuak.

Mamia... XIX. mendea. Mende giltzarria euskaldunentzat. Desamortizazioak, foruen aurkako erasoak, karlistadak... garai hura nola bizi izan zuten euskaldunak? Horixe saiatzen dira erantzuten egileak. «Karlista eta liberalen arteko burruka aurkeztu ohi zaigu garaiko kontraesan nagusitzat gizarte haren erdibitza argitzeko unean: landa hiriaren aurka, jauntxoak burgesen kontra, iragan zaharkituari atxekitzen zitzaizkionak modernizazio bidea ezinbestekotzat jotzen zutenen kontra, euskal izaeraren defendatzaileak eragin arrotza inposatu nahi zutenen aurrez aurre...».

Teoria batzuk ikusi, besteak ere bai, eta norbait baino gehiago harri eginda utzi dezakeen ondorioren bat atera ere bai: «Elite karlista eta liberala, esaterako, hurbilago ziren elkarrengandik (geroko historiak erakutsiko zuen legez) nor bere agindupean biltzen zituen herri masengandik baino».

Kontutan hartu liburu honek Donostia hartzen duela erreferentzia gisa. Hori da gertakizun historikoen azterketa marko geografikoa.

Gogoratu «Gaiak» etxearen Euskal Historia sailaren bigarren liburua dela hau.

ANTONIA ORMAETXEA

Izenburua: Irudimena
(Aldizkaria).

Argitaletxea: Andoingo Zine eta Bideo Eskola.

Aldizkari berri samarra du gu Andoingo Zine eta Bideo Eskolako ikasleek Joseba Zuñigaren zuzendaritzapean argitaratzen dutena. Berri samarra esan dugu hemen aurkezten dizugun hau bigarren zenbakia delako dagoeneko, Otsaila-Martxoan hilei dago kiena, bi hilabetekaria bait da «Irudimena».

Ikusentzutezkoen mundutxoan interesik duen jendearentzat eginik dago aldizkaria. Arreta berezia dutenentzat, kuriosidadea daukatenentzat edota horretan zer baitetan hasi nahi dutenentzat.

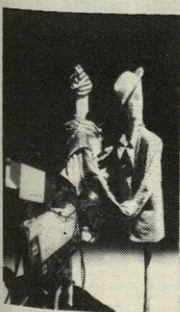
Gai-en artean, zinea, bideoa, telebista, azpiegitura teknikoa... Aktualitate handiko gaiak agertzen dira lan poetikoagoen ondoan.

Zenbaki honetan, «Kanal on» Andoingo herri-telebistari buruzko erreportaia agertzeaz gain, eskolako berriak agertzeaz gain, zabal-kunde zuzeneko satelite berriei buruzko erreportaia, aurtengo euskal filmak, ikusentzunezko idazleen premia, Tom Waits, ikusentzunezkoa industriarako lanabes, ETB...

Norbaitek zailtasunik balu aldizkari hau lortzeko jo beza Andoingo Zine eta Bideo Eskolara. Hona telefonoa: 59.41.90.

irudimena

Andoingo Zine eta Bideo Eskola
Bosque de la Escuela de Cine y Vídeo de Andoain.

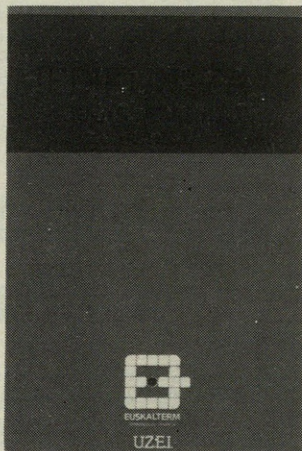
Aurtengo euskal filmak

Tom Waits

La historia del cómic en 178

Filmoteca vasca

Satélites de difusión directa

Izena: Medikuntza-2. Arnas aparatua Hiztegia.

Argitaratzailea: UZEI Euskalterm (Terminologia Hiztegia).

Argitaratu berria da UZEI-ren hiztegi saileko azken alea, Medikuntza arloko bigarrena dena bestalde, «Arnas Aparatua»ri eskeinia oso osorik. Nik neuk bezalatsu, batek baino gehiagok galde lezake, zuzen eta artez, zein logikari jarraikiz argitartzen diren UZEIren hiztegiak. Hizkuntzaren edo irakaskuntzaren premiek eraginda ezezik, eskaini gura den zerbitzuari begira ere argitaratzen dira.

Argitaratu den azkenak, «Arnas aparatua», argi dio, «liseri-aparatuaren ondotik, bigarren argitarapen legea Arnas Aparatua aukeratu bada, bertan garatzen diren eritasunak maiz gertatzeaz aparte, oro har, Euskal Herria bezalako lurraldeetan askoz ere ugariagoak direlako da».

UZEIk bere liburu guztiak mesegarri gerta dakizkigun, halaxe nahi badu ere, oraingo hau, Medikuntza arloko bestea bezala, are mesedeagarriagoa suertatzen zaigu, gure eguneroko bizitza hobe-

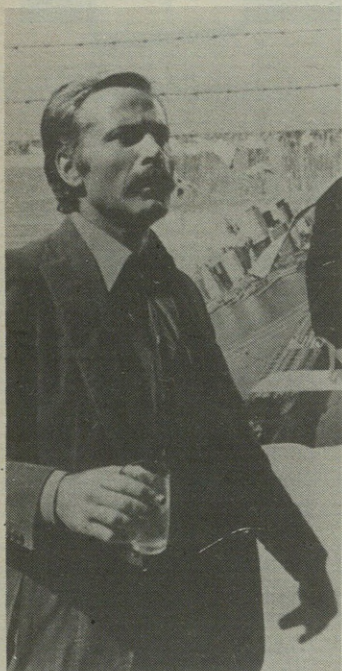
tzeari begira ere eginda dago eta. Sorta ederra osatzen dute, dagoeneko, osasunaren arduraz egindako euskal liburuak. Hortxe dagoz argitalpen honetan zuzendaritzan Patxi Letamendirekin batera ihardun duen Jabier Agirrenak, esate baterako, edo UEU argitaratu berri duen «Lana eta osasuna». Zuzendaritzakoak bi horiek direla esanez gero, nahitanez esan beharko da artikulugile taldea osatzen duten gainerakoak hurrengoak direla: Mikel Albarez, Bittori Astobiza, Gurutz Gramendia, Jesus Mari Gisasola, Simon Gurrutxaga, Jose Manuel Merino eta Jabier Orus; idazkari Mila Larrea ari izan da, Lusi Errazkinnek muntaia eta Arantza Hernandez, Arantxa Iruretagoiena eta Mila Larrea zuzenketak egiten ibili diren bitartean. Aipamenen atal hau amaitzeko —eskuminak eta dominak guztioi— K. Harluket, J. Ramirez eta L. Azkarate izan dira lexikoaren tratamendu informatikoaz ardura-tu direnak.

Bildumako beste zenbait hiztegiaren ildo berean, oinarritzko tratatua —Gaiak izeneko aldea— eta hiztegia, biak batera da liburua. Hiztegi hutsa den atalean, bada, euskara, gaztelania, frantsesa eta ingeleseko hitz zerrandak eta elakarrekiko itzulpenak agertzen dira. Eskertzekoa liteke, «Euskararako Hiztegiak» hasitako bidean aurrera jota, Euskara/Frantsesa eta Euskara/Ingelesa hiztegiak argitaratu balitez, itzulpenitza eta irakaskuntza hobetu alde (Mila eta seirehun bat sarretako hitz zerrenda agertzen da hemengo lexikoan).

«Gaiak» izeneko aldeak, ehun eta laurogei orrialdetan barrena, benetako tratatua

osatzen du. Hiztegiaren gorputza lehen mailako zazpi artikuluk, bigarren mailako hirurogei eta lauek eta hirugarren mailako berrehun eta hirurogeik osatzen dute. Horie guzti horiei, gainera, hamasei taula gehitu behar zaizkio, ehun eta hogeitabi irudiz lagunduta. Hala bada, UZEIk ohi duen ganorazko lanen goi-maila beretsuan erabat. Begira dezagun, adibidez, 'Asma' sarrera-hitzaren esparruan zer dakarren. Gaisotasunaren etiologia edo sorre-ra, fisiopatologia edo kanpo-ezaugarriak, diagnostikoa eta tratamendua agertzen dira. Era berean lantzen dira arnas-aparatuan gertatzen diren gainerako gisotasunekikoak, medikuek eta zaletuok ulertzeko moduan, grafikoz ondo lagunduta arestian esan bezala.

Hitzaurrean esaten da euskal Herrian aparatu honi dagozkion gaisotasunak maizago gertatzen direla, zenbait faktoreen eraginez. Hezetasuna, industriaren ondoriozko kutsadura eta populazio pobreaken pilaketa dira hiru faktore nagusiak. Pertsona helduen artean, aparatu honekin zerikusirik duten eritasunek hartzen dute bigarren postua maiztasunaren araberrako sailkapenean. Halakoen aurrearreta egokiagorako ere balioko ahalko du liburu honek, sarreran esaten diren baldintzak betetzen lagunduz, hots, tabakoaren kanpainak eginez ezezik kutsadura-maila kaltegarriak kenduz eta herritar ororen osasunerako oinarritzko baldintzak hobetuz (etxebizitzaren kalitatea, elikadura egokia, ariketa fisikorako aukera, etab.).

Larunbat gauean,
«Iguanaren gaua».
Shannon reberendoa
bere komunitateko
partaideen itxurakeria
gogorki kritikatu
Mexikora joango da.
Han, gidari turistiko
gisan egingo du lan.

“Iguanaren Gaua”, Huston film on bat

Oporraldiko programazio peto-petoa. Pelikula errazak, ikusteko arinak eta abenturaz josiak. Aste Santua etxean pasako duenak badu zertan gozaturik bista.

Aste lehen filmea asteazken gaueko zine pantailan izanen dugu. «*Bandera Beltza*» pantailaratuko zaigu. Begoñak, Bilboko taberna elegante batetako kamarerak, On Javier nabieroak bere aita Patxi *Urkia* itxasuntziko kapitain modura koloka dezan lortzen du. Begoñak Esteban ezagutzen du, lapur talde baten buruzagia, eta merkatu berdinean bidaiatzen dutela eta, historia istilutsu bat izanen dute. Zuzendaria: Pedro Olea. Antzezleak: Alfredo Landa, Imanol Arias eta Virginia Mataix.

Larunbat gauean, «*Iguanaren Gaua*». Reberendo batek, bere komunitateko kideen itxurakeria gogorki kritikatu ondoren, Mexikora abiatzen da. Han, gidari turistiko moduan lan eginaz, hiru emakume bakarti ezagutu eta hauengan sentimendu sakonak sortzen dira, reberendoa denen erdian kokatuz. Zuzendaria: Jhon Huston. Antzezleak: Richard Burton, Ava Gardner eta Deborah Kerr.

Igande arratsaldean, «*Hiru mosketeroak*». Hiru mosketeroak eta, Gaskuniatik etorri berriko D'Artagnan gazteak, haien ekintza ausarten esker, Richelieu-k eta Winterrreko kontesak pentsatutako plana gelditu eta Frantziako errege eta erregina salbatu egingo dute. Zuzendaria: George Sidney. Antzezleak: Lana Turner, Gene Kelly eta June Allison.

Telebista

Tele-zailak

Ostegun honetan beste telesail bat hasiko zaigu pantailaratzen ETB, Goranahikoak. Honekin 12 izanen dira aste osoan zehar emango zaizkigun kapitulokako telesailak. Ez da oraingoa, gure telebistak arazoak dituela programazioa betetzeko eta zuzendariek, beste gauza batzutan bezala, oker aukeratu dutela oraingoan ere.

Igandetan bi telesail ditugu, astelehenean bi, asteartean hiru, asteazkenetan bi, ostegunean lau, ostiralean bi eta larunbatetan bakarra. Dantzatu Nirekin astegun guztian zehar dugun aukera suertatzen da pantaila txikian, baina beste denak egunerokoak dira normalean. Kapitulokako telesail hauek duten funtzioa, ikusleko konkretu batentzat erakargarri bilakatu eta ohizkotasun batetan murgiltzen saiatzea da. Hots, jendeak ohitura hartzea edo filme hauetaz zintzilik geratzea. Euskal Telebistak dituen telesail piloak ikusiz, agerian nabari da, medioaren nagusiek apostu garbi bat egin dutela eta haseratik ikusle bati eutsi nahi izan diotela. Telesailak, filmearen jarraitasun baten inguruan mugitzen dira eta honela ikusleok egunero ikuşi beharra somatzen dugu. ETBk honela, ikusle bati bederen ziurtaturik dauka. Gauzak mugitzen diren abiada ikusiz, telebista pribatu eta beste telebisten konpetentzia oso hurbileko gauza direla garbi dago. Ikuslegoa, merkatuko gune, baina era berean elementu bilakatzen da.

Baina ikusle goari heltzeko bidea ez da hau. Gaur egun ia medio guztiek darabilten formula izan arren, ez da ikuspegi itxu bati eustea baina. Jendeak ETB ohituragatik ikusiko balu, ez da seinale ona. Hobe litzateke hainbeste telesail erosi beharrean, formula berritan edota etxeko, produkzio propioa, kontutan gastatuko balitz. Badakigu, telesailak beste funtzio bat ere betetzen dutela; hutsuneak betetzen dituzte. Baina bestalde, hutsuneak bete behar izateak ez du suposatzen halabeharrez telesail mordo hau erosi behar denik. Arrazoi gehiago berezko ekintza eta ahaleginetan saiatzeko. Lana eta borondate gehiago eskatzen dutela dudarik ez, baina horra hor ETBren apostu bat.

XABIER BENITO

Abiapuntu subjektiboko filma historikoa

Duela gutxi beste filma historiko baten azterketa egiten genuen hementxe bertan, 2. karlistadaren kronikarena alegia. Gaurkoan, laburki bada ere, alor bera jorratzen duen filma izango dugu aztergai, 'Esquilache'. 1976an Madrileko herriak aipatu izeneko lehen ministrariaren aurka buruturiko matxinadaz, lehen minastrariak berak egiten duen hausnarketa da berau.

Karlistadaren kronika dokudrama gisa aurkeztu bazi-taigun, hau erabat modu subjektibo eta intimistan buruturiko filma da, Esquilachen garaunetatik ateratako azterketa eta deskribapen soila dugu. Eta maila honetan, filmaren gauzarik interesgarriena Fernando Fernan Gomez-k (Esquilache-ko markesak) buruturiko antzezpena; botereak, beronen erabilerak, eta garai haietan europatik zetozten ilustrazio haizeek sortarazitako buruhausteen isladapen zehatza lortzen du. Orohar, aipagarriena horixe da, antzezleen lana eta boteretsuen arteko burruka, harreman eta nahaspila.

Eta orduan airean geratzen dena zera da, ze eratako ikuslegorentzat dagoen egina filma, historiaz jakin eta horregatik 'Esquilache' ikustera dihoanarentzat, ala gauza handirik jakin gabe, zerbaitetaz enteratzen dihoanarentzat? Zer bilatu eta zer eskeini behar du zine historikoak? Filma honetatik bederen, ez zara ateratzen une historiko hartan gertatutakoaz ezer garbirekin, ezta gutxiago ere. Duen subjektibotasun zama larreikoa da, errealtate historikoa ganoraz islada ahal izateko behinik behin. Herriak—bera izanik matxinadaren sujeta, eta beraz benetako protagonista—ez du beharko lukeen lekua (noski hau ganorazko interpretazio lortu nahi izan ezker), ezta ere kopapen historikoak. 'Dena herriarentzat baina herria gabe' esaldiaren ostean gordetzen den filosofiaren jatorria nabaria da filmaren giroan eta agian horrek azalpena beharko luke. Zelabait, eta os agerain ez bada ere, filmean zehar somatzen da baita ere gatazkaren funtsean bi gizarte ere-du eta bakoitzari dagokion pentsamoldeen kontrajartzea.

LUKAS

•Bueno Vallejo-ren 'Un soñador para un pueblo' lanean oinarrituriko filma. Zuzendaria: Josefina Molina. Ekoizlea: Jose Sámamo. Antzezleak: Fernando Fernan Gomez, Angela Molina, Concha Velasco, Adolfo Marsillach, Amparo Rivelles, Alberto Closas.

Gauzen egoera

Gaur bi erakusketari buruz mintzatuko natzaizue, Juana Cima, Windsor Galerian eta Fito Rodriguez Bornaetxea Arte Nativa Galerian, biak Bilbon.

Erakusketa biak guztiz bestelakoak badira ere Euskadin dagoen egoeraren adibide azalgarriak dira, biek leku eza-gunak aipatzen dituzte, biek bere atzeko lanei begiratzen diete, baina zerbait aldatu dela ohartzen gara. Juana Cimak, mitoan sakontzen duelarik, begirada lehendabiziko gizarteetara, hemengo mitologiara eta emakumearen ikonologiara bideratzen du. Fitoren kasuan, Haize istorioak kontatzeari utzi dio, Mapak eta berak egindako bidaiak orain bere paperetara eramateko, baina bai batan bai bestean erosotasuna nabaria da, biek bere eremua mugatu dute eta gustora mugitzen dira. Haien obretan jasotako aldatetarako artelaren itxurak pittin bat alderazten dituzte.

Juana Cimak basoen mitoetatik urrunduz, emakumea, ilargia eta itsasoaren mitoak biltzen ditu eta honen ondorioz itxalkada lodiago eta basatiago zabaltzen du, koloreek itsas-paisaietan, orduaren egokitasuna mantentzen dute, baina ez dira itsas-paisaietan geratzen, baizik eta nolabait urrea eta emakumeen eskultura txikien bidez (eskultura hauek Egiptoko estatuariarekin harreman estua dute), gainditzen ditu.

Fitok, Haizearen higidura baztertzen, mapak, bidaiaren oroitzenak eta esaldiak, lotsagabekieraz naztatzen ditu, erakusketaren zama mapek daramate eta haiek erakusketaren haria dira. Kollage txiki batzuetan fotokopiekin eta mezuarekin jotzen du. Lapurtutako irudiak, erretiluak eta guztia asmo bakarrarekin eginda dago, berarentzat margozteia ez dela helburua medioa baino argi gera dadin eta oraingo honetan guzti horretaz baliatzen da.

Bietan eremuaren ezagumendua oinarritzkoa da, eta beraien hildotik ez dira irtetzen, egia esateko gaur, oso gauza gutxi gustora egin daiteke eta norberaren bidetik irtetzea une txarrak bilatzea besterik ez da, eta gaurko egoerarekin arazo gehiago topatzea ez da bidea.

TXUS MELENDEZ

□Juana Cima. Windsor Kulturgintza, Marques del Puerto, 10, Bilbo. Martxoak 9tik—Apirilak 6ra.

□Fito Rodriguez Bornaetxea. Artè Nativa, Trasera de Burgos, 7, Bilbo. Martxoak 9tik—20ra.

Manifestaldiaren bezperatan hil zen Jesus Mari Leizaola

Manuel Irujo izan bazen mende hasierako erreibindikazio nazionalista gaurko jeltxideenarekin lotzen zuen hitza, Juan Ajuriagerra izan zen Sabino Aranaren oinordekoek antolatu zuten aparatoaren arima 30eko hamarkadan, gerran eta gerra ondotik, Xabier Arzailluz eta Retolazaren aroari sokaren muturra paseaz. Egunotan hil berri den Jesus Mari Leizaola da, berriz, gerra aurreko nazionalista eta Jaurilaritzaren, gerra ondokoen eta gaurko autonomia-

ren arteko loturaren sinbolo agertu dena.

Autonomi eskakizunik zaharrenetan aritua, 1917an, Euskal Unibertsitatearen erreibindikazioan saiatu eta espetxeratua, batik bat Gipuzkoa eta Bizkaiko diputazioetan muturra sartzea lortu zuten abertzaleetakoak, 30eko hamarkadan loratu zen jeltxide belaunaldiko partaide garrantzizkoa izan zen, Ajuriagerra, Agirre, Irujo, Monzon eta bestekin. Lehenago «Comunión Nacionalis-

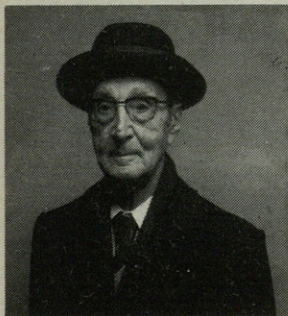
ta»k markatu zuen ildotik, nazionalismo posibilistaren ildo urratu zuten, lorpen eta kontraesan guztiekin. Lizarrako Estatutoa lortu baina aborto geratuta, autonomiaren ezia dastatu zuten jeltxide haiek gerran, baina baita gerra gertzearen garratzasuna ere.

Gerra garaian ere, estrategia militarren ginetik ahalik eta txikiziorik handienak galeraztea eta nola edo hala bakera iristea izan ziren jeltxide haien saioak, eta horretan aritu zen Leizaola Bilbo erreinditzaerakoan Deustuako unibertsitatea eta Labe Garaiak ez leheritzeko ahaleginean. Asko dira hori eta Santoñako sekula barkatu ez dutenak, eta baita abertzaleen artean ere, ANV-koak batik bat.

Gerra mundiala, gerra hotza eta aliatu mendebalderrekiko harreman estua eta hipoteka iritsi ziren gero, eta Hego Euskadin erresistentzia erabat suntsitutako aliatuek Euskadi askatzen eta Estatu Espainola demokratizatzen laguntzeko agindua irentsirik, Jose Antonio Agirre zalantza eta etsipenez gaindituta hil zenean, Leizaolak hartu zuen Eusko Jaurilaritzako lejitimitatea zaintzeko tarea.

Molde berri bateko nazionalismo baten sorrera eta indartzea muturren aurrean ikusteko zoria egokitu zitzaion ordea. Euskadi Ta Askatasunaren sorrera, ETAko militanteen jeltxideekiko urruntzea, hauek Estatu Espainolari ematen zizkioten kolpe eta zafrada odoltsuak. Esanguratsua da Carrero Blanco zeruetara bota zuen atentatuaren ondoren «ez da posible hau euskaldunen lana izatea» deklarazioa, gero ETAko buruek aldaerazi ziotena. Protagonismoa beste jende batek kendua zien.

Franco hilik, Preautonomia lehenik Konstituzioa eta Estatutoa gero, nazionalismo posibilista zaharrak hariari jarraipena aurkitu eta sendotzea lortu zuenean, gerra garaiko Jaurilaritzaren eta 1980z geroztikakoaren lotura sinboliko eta lejitimadorea izan da Leizaola. PNVren Alderdi Egunetan sinbolo, «Lendakari Zarra», bere pertsonaltatea beti gris geratu zen ikurraren atzean. Gerra aurrean eta ostean nazionalismo posibilistaren eta intrantsijentearen arteko tentsioa, edozeren ginetik bakea ala bakearen aurretik minimo nazionalak hautua planteatu denean beti leku berean egon da Jesus Mari Leizaola kristau tradizionalista eta jeltxide zaharra. Martxoaren 18an Bilbon egongo zen dudarik gabe eta kontsekuentzia guztiekin. Ez zen bera izango antolatzaila baina bai sinboloa.

Etorkizuna jokoan

Etorkizuna jokoan dagoela sentitu du egunotan Euskal Herriko biztanleak. Aljeriako elkarrizketa politikoez, bakearen aldeko manifestaldi tzarrak eta autodeterminazioaren aldeko ibilaldi oldetsuak egonezina sortu dute hiritarrarengan. Zer esanik ez abertzaleongan.

Elkarrizketa ezberdinak bildu ditugu Euskadiren etorkizun politikolari begira. Aberri Egunerako alderdiek zer prestatu duten ikusi, 27an treguan izango garen ala ez ahaztu une batez eta hemendik zortzi-hamar bat urtetara ekonomia aldetik zer nolako panorama izango dugun begiratu dugu. Horiezaz gain, eta egunotan kalean diharduen eztabaida izanik, autodeterminazioaz ere ihardun dugu, besteak beste nazioarte mailan bide horretan diharduten herrien esperientzia ekarriz orriotara.

Tregua adierazpenak

Aberri Eguna baldintzatu

36.eko gerraren ondorengo lehen Aberri Eguna baimendu eta baterakoia ospatu zenetik 1978.ean, hamaikagarrena dugu aurtengoa. Honetan, garai hartakoan bezalatsu, autodeterminazio eskubidearen inguruan jira-biraka arituko dira hizlari askoren hitzaldiak, 'bake' hitza ere, zentzu desberdinetan politikarien ahoetan izanen delarik.

Aberri Egun gehienak erreferentzia puntu bilakatzen badira ere, antza denez, martxoak 26etan ospatzen direnak zentzu politikoago batez blaiturik datozkigu: 1978ko une politiko larri hartan 'Konstituzioan Autodeterminazioa' lema baterakoaren pean burutu zen Aberri Eguna, eskubide honen ezagutza derrigorrezkotzat jotzen zelarik. Hamaika urte igaro eta, martxoak 26an ere bai, ETA erakundeak luzatutako bi hilabetetako tregua adierazpenaren amaierazko data dugu honako hau. Bazko eguna, Aberri Eguna, biharko Euskal Herrian kontutan izan beharko den Martxoak 26 esanguratsua. Tregua honekin batera, ETA eta Madrileko gobernuaren artean elkar hizketa politiko batzuri burutu diren neurrian, hauek beste urratsik eragingo ote duten ala ez euskaldun eta espainiar oro-ren baitan daude.

Honekin batera, aurtengo Aberri Eguna 89 hau Europar parlamenturako hauteskunderen aurre-kanpainaren erdi erdian harrapatua dago. Hein berean, egingo diren indar erakuste tzarrak alde bate-tik Europari eta bestetik Aljer-Madril-Paris hirukoteari begiratzu egingen dira, urtean zehar bakoitzak metatutako indarrak hauteskunde horietarako termometro txikia bilaka bait daitezke.

EA Belodromoa bete nahaian

Eusko Alkartasunak Donostiako Belodromako deialdia zabaldu du abertzale-tasuna eta aurrerazaletasuna ideien inguruan ospatu asmoz egun hau. Aurtengoan bazkaria izanen dute ospakizunaren hastapenean, bertan bazkatzeaz gain, Belodromo honetara hurbiltzen denak hainbat musika, bertso, eta saio artistiko dastatuko dituelarik. Arratsaldeko bostetarako ekintza politikoari hasiera emango diote eta Carlos Garaikoetxea, Inazio Oliveri eta Piarres Xarriton izanen dira hitzaldiaren zama eramango dutenak.

Alderdi gehienekin gertatuko den bezalaxe, hizlariak 18ko manifestaldiaz, ETA erakundearen tregua adierazpena luzatzeko esijentziaz eta Europako parlamenturako hauteskunderiez arituko dira.

Eusko Alkartasunaren prentsa bulegoak adierazi digunez, «alderdiak Aberri Egunaren zentzuaren gaurkotasuna azpimarratu nahi du, hau da, euskaldunon Aberriaren egunaren gaurkotasuna, bere bizi-tza kolektiboa zuzentzeko gaitasuna duen nazioaren baieztapena alegia». Alderdi honen ustez, Aberri Egunak ez du Aberriaren ideal zabal eta esentzialista baten kontzeptoa esanahi, euskal gizarte zehatz, libre eta denontzat hobeago den baten alde borrokatzea baiziki.

Autodeterminazio, autogobernu eta egun hain erabiliak diren terminoak argitu asmoz, «Euskadiren askatasuna Euskal Herriak antolamendu politikoa aukeratzeko izan dezakeen gaitasunean datzala azpimarratzen dugu, eta honek bere jatorrizko subiranotasunaren ezagutza automatikoa suposatzen du (Estatu espainiarrak eta frantsesak ukatua), eta beste nazio batzuekin batzeko edo independentzia aukeratzeko determinazio askearen onarpena ere bai».

Azpimarratzekoa Carlos Garaikoetxeak asanblada lokaletako arduradun guztiei igorri dien eskutitza Belodromoa betetzeko deia burutu behar dela ohar-taraziz.

PNVk Donostiara eta Bilbora deitu

Euzko Alderdi Jeltzaleak bi deialdi lu-zatu ditu Aberri Eguna 89rako: bata, GBBk Donostiako polikiroldegira egingo-koa, eta bestea EBBk Euskal Herri mailan Bilboko Erakustazokara deitu duena. 'Euskadi-Europa' lema pean gune garrantzitsuena ekaineko hauteskunderen izango dira. Polikiroldegian eguerdian egingo den mitinean Joseba Egibar, Jon Gangoiti, Ardanza eta Arzalluz-ek esku hartuko dute. Hitzaldiaren ardatza, hauteskunderak eta, bereziki, ETAk armak utzi ditzan eskakizunean zentratuko dira. Ondoren polikiroldegi bertan bazkatuko dute, festa giroa nagusituko delarik. Hizlariok arratsaldeko zazpietan, Donostiako hitzaldiko mezu berberaz Bilbon ar-tuko dira.

GBBren kide den Pello Exteberriak adierazi digunez, «Euskadiko alderdi abertzale bezala Euskadi aberria Europan nola kokatu dago jokuan eta horretarako 26an armak behin betirako isiltzea ezinbesteko baldintza litzateke».

HB Iruñean 'Autodeterminazioaren alde'

Azken urteotan bezalatsu Herri Batasunak Iruñerako egiten du dei; 'Autodeterminazioaren alde' lema pean bere indarrak kalean manifestaldi baten bidez

azalduko duen alderdi bakarra da eta prentsa bulegoak azaldu digunez, «aurtengo Aberri Eguna iazkoaren ildotik ('Autodeterminazioa eta Negoziazioa. Eutsi borrokari') darrai. Manifestapena Golen-etik eguerdian hasiko da Sarasate pasealekuan ekintza politiko batez amaituko delarik, ekintza honetan Txema Montero eta Iñaki Aldekoa mintzatuko dira».

Ondoren, arratsalde parte osoan kalejira, txarangak eta hainbat kultur ekintza izanen da, festa giroari indar berezia eman nahi diotelarik.

Alderdi honen begiak 26an ipiniak badira ere, egun horretan amaituko den 'Bidez bide Autodeterminazioa' martxak aste osoan zehar HBren esfortzu eta indarrak aproban jarriko ditu. «Eskubide honen aldarrikatzeak, —jarraitzen dute— Herri honen alaitasunarekin uztartuko dugu, nahiz gure Herriak apustu indartsu baten erdian egon». Martxa honekin batera, Europako nahiz munduan zeharreko hainbat pertsonalitate etorriko da Iruñera gonbidatu gisa.

Aurtengo Aberri Eguna berezitzat jotzen du Herri Batasunak ere, Aljeriatik datorkeen mezuak giro batez edo besteaz eragin bait dezake jendearengan.

Aberri Eguna 89an elementu berriak

Alderdi hau gainontzerako alderdiekin bat dator Aberri Eguna 89aren berezitasuna aipatzerakoan. Tregua betirako luzatu beharko litzatekeela eta etorkizunak bakea eskaini behar duela ideietan jorratuko dute mezua. Koro Garmendiaren eritziz, «oraindik lemarik aukeratu ez badugu ere egin, etorkizuna eta bakea elkarrekin uztartu beharreko mezua zabalduko da; ohizko den bezala, Zarautzen ospatuko dugu». Mitinean Kepa Aulestia, Mario Onaindia eta Koro Garmendia bera mintzo izango dira.

Tregua amaitzearen data horrek eta 18an eginiko manifestaldiak Aberri Egunari elementu berria eskaintzen diotela baieztatu digu EEko idazkari-ordeak, tregua amaitzeko data horrek «ospakizun hau baldintzatzeko aukeratu bait zuten».

Iparraldean

Orrialdeok idazterakoan Herriko Etxeetako hauteskondeen bigarren itzulia ospatzeke dago eta Aberri Egunarako deialdiek nahasiak arras dirudite. Hasiera batean EMAk eta EBk Baigorriara deitzen bazuten Patxa gazte kolektiboarekin batera, une honetan batasun hau hautsi eta alderdi bakoitzak bere deialdi propioa egingen duela dirudi: Euskal Batasunak Iruñera deitzen du, Ezker Mugimendu Abertzaleak Baigorriara eta Eusko Alkartasunak Donostiara. Patxa-ko gazteek, ordea, Iruñeko bidea aukeratuko dutela ziurtat jo daiteke.

Bestalde, indar horiek Herri Batasunak bultzaturiko autodeterminazioaren aldeko martxa honi heuren bultzadaxoa emateko asmoa erakutsi dute, baina azken orduko negoziaketarik jazozen ez bada, Aberri Egunerako EMA eta EBren hasierako deialdi baterakoia bitan zati daitekeela ziurtat jo daiteke.

INAKI ZUBIONDO

“Alderdi abertzaleek autodeterminazioa nahi dute”

ARGIA.— Zer da zuretzat Autodeterminazioa?

FEDERIKO ZABALLA.— Bere status politiko, ekonomiko, soziala eta kulturala askatasun osoz erabakitzeko herri edo nazio batek daukan eskubidea da. Bereziki berezko erabaki askez estatu

independiente bat eraikitzeko eskubidea, edota, biztanlegoaren gehiengoaren erabakiz estatu baten lurraldean sartu ala ateratzekoa.

A.— ‘Cuadernos de Alzate’n Jose Ramon Recaldek dudari jarri du autodeterminazio eskubidea eskubide ote den.

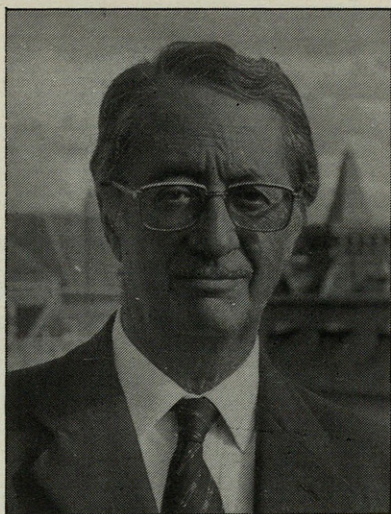
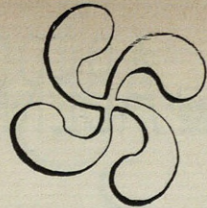
Zer iruditzen zaizu zuri?

F.Z.— Ezin utzizko eskubidea da. Herri batek horren ihardunerako aukera izango du ala ez; bere historiaren une bat ala beste hautatuko du hori erabakitzeko; aukeratu ahal izango du plebiszito baten moduan ala mailakatuki eta jarraian, baina

autodeterminazio eskubidea berezko zaio herri oso bati, eta geurean, lege tradizio hain zahar batekin, eskubide hori Jatorrizko Subiranotasunean oinarritzen da.

A.— Abertzaletasunak, historian barrena, noiz planteatu du Autodeterminatzeko eskubi-

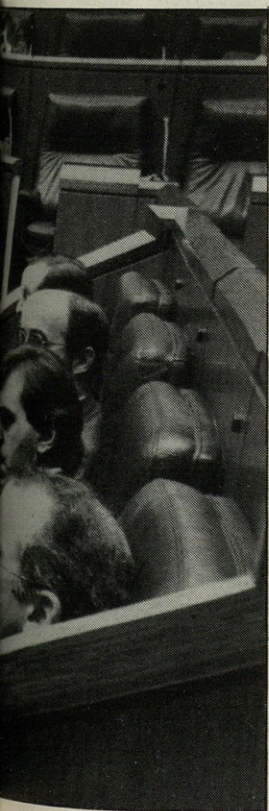

FEDERIKO ZABALA

dea? Zein testuingurutan? Zergatik?

F.Z.— Aberria-ren esanahia ez politiko hutsa; sustrai sakonak ditu, lurra maitatzea, gure arbasoengandik jasotako herria bizi den ingurua, herri osoaren eraiketa dakar honek, hor daude bere espresabideak milaka urteko hizkuntzan,

bere ezaugarriak, onal ala txarrak, baina herri baren berezkoak.

Noiz? Kanpoko indarrek herri horren eskubideak erautsi nahi dituztenean, une horretantxe sortzen da autodeterminazioaren lehen sintoma. Foruak piskanaka piskanaka kentzerakoan.

Zergatik? Inork ezin beregana dezakeelako herri bat suntsitzeko harrokeria.

Zein testuingurutan? Hau jakina da dagoeneko, indarrez, Euskal Herriari bere Foruak kentzen dizkiotenean, Lege bihurtutako ohiturak kentzen dizkiotenean. Hortxe sortu zen Sabino Aranaren alderdia.

A.— Posible ikusten al duzu Autodeterminazio eskubidea indarrean jartztea?

F.Z.— Badirudi une honetan alderdi abertzale guztiek nahi dutela autodeterminazioa. Elkarrizketa argi batez helburu horretara iritsiko bagina, horixe litzateke benetazko herrien Europa.

AUTONOMIA

AUTONOMIA maila asko eta oso ezberdinak eman daitezke Estatuak osatzen dituzten nazio ala lurralde ezberdinetan. Administrazioaren deszentralizazio huts batetik hasi eta Federakunde batetako estatu izatearen egoeraraino.

Nork bere buruari legeak eskaintzeko daukan gaitasun eta ahalmenari esan ohi zaio autonomia. Legeak egiteko gaitasun horrek muga ezberdinak izango ditu, eta horren arauera ezaugarri ezberdinak izango ditu autonomiak.

Autonomia duten nazio edo lurraldeak ez dira subiranoak. Autonomiak esan nahi du Estatu baten barruan dagoela. Hau da, legeak egiteko gai da autonomiadun nazio edo lurraldea, baina aitzitik, ez du ahalmenik maila goreneko legerik, Konstituzioa bezalako legerik egiteko.

Estatuaren Konstituzioan daude ezarrita autonomiaren mugen neurriak, erakunde autonomoen legedia, legedi nagusiaren emaitza bait da. Autonomia ez da subiranotasuna eta autonomiaren printzipioa eta Estatuaren batasunarena ez daude elkarren artean kontrajarrita.

Autonomiarena gradu arazoa da. Ze autonomia maila dagoen da arazoa. Euskal Herrian Autonomia Estatutua kritikatu izan denean, bertatik sortzen den botere politikoa aski ez delakoan egin izan da, beste zenbait arrazoiren artean.

Abertzaleen artean —Nafarroaren gaia alde batetara— Gernikako Estatutuak ez du batasunik lortzen. Bi postura dira nabarmen: hori betetzea helburu duena, eta horretatik gaindi, etorkizun dagoen autogobernu berri baten hasiera bezala ikusten duena.

I.Z.

“Indarra bildu behar dugu abertzaleok estatuarena neutralizatzeko”

ARGIA.— Europako testuinguruan aurkitzen den Euskal Herrian, zergatik planteiatzen duzue orain autodeterminazio eskubidea?

JOSU MUGURUZA.— Europako batasunaz hitzegtzen den une honetan eta itxura ia ia definitiboa eman nahi diotenean Euskal Herriak ere bere lekua soberania osoz izan behar duela uste dugu.

Azken 10 urteotako Erreformaren kontrako borroka prozesu hau aztertzerakoan, erreibindikazio multzoaren ardatz nagusia autodeterminazio eskubidea egiazta daiteke bere esanahi osoarekin, hau da, eskubidearen ezagutzarekin eta eskubidearen gauzatzearekin. Testuinguru honetan ardatz horren alde ahalik eta indar handienak bildu behar direla kontsideratu dugu eta bestaldekiko PSOeri eta Estatuari indarrak neutralizatu behar zaizkiola garbi dago.

Aspaldian honelako kanpaina bat burutzea pentsatua genuen eta bitarte honetan Herri Batasunaren barnean gauzak helduz joan dira, goi egituretan eta baseetan ere bai. Autodeterminazioaren

aldeko kanpaina eta borroka hau urrats bat besterik ez da izan dibulgazio, zabaltze eta mobilizapenen hastapena suposatutako duelarik, flujo-reflujoaren bidez, debate politikoetan jadanik gai hau etengabe tratatuko bait da.

A.— Hauteskunde garai honek badu zerikusirik eskubide aldarrikatze honekin?

J.M.— Hauteskunde europarrak hor daudenik eta lojizak hauteskunde une hori metatutako indarren adieraz-

pideetako bat denik ezin dugu ahaztu.

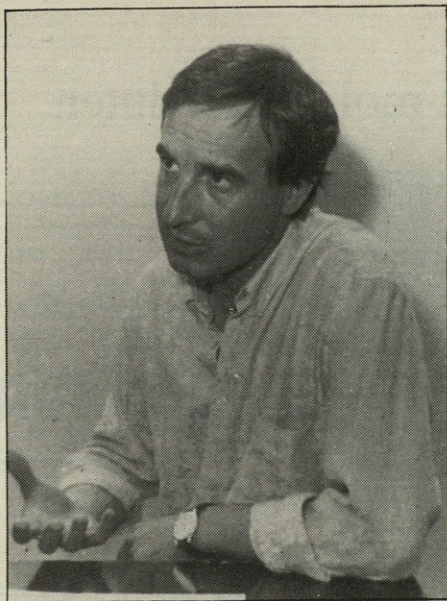
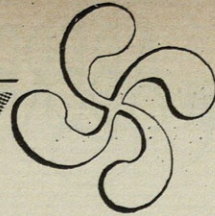
Gaur egun autodeterminazioa Europaren planteiatzea egungo Europako ereduari izugarritzko jipoia ematea da, ez bait du inork Estatuak kuestionatzen, ez eta Europaren batasuna defenditzen duten horiek; ez dute kuestionatzen Estatuaren esistentzia. Askotan autodeterminazioari leporatzen dioten ‘retrogradismo eta decimonónico’ lelo horrek ez du inolako zentzurik, munduan zehar hainbat he-

rrik XX. mendearen bukaeran horixe eskatzen bait dute eta Europako testuinguruari lotzen bagazkio, orain hasi dira loratzen zapaldutako herriak, eta ez da Euskal Herria eskubide hau bakarrik planteatzen duena, hortxe daude katalandarrak, korsikarrak, bretoiak, galegoak...

A.— Hain eskubide garrantzitsua izanik, nolatan gelditu da Herri Batasuna ikur horri bakar bakarrik eusten?

J.M.— Orain arte autodeterminazioaz mintzatu ohi zenean abstraktoki egiten zen, baina orain Euskal Herriko testuinguru zehatz honetan, terminoaren esanahia alde batera utzi eta eskubide hau nola gauzatu eta lortu behar den dago auzia. Estatuak ezker iraultzailea ere eskubide honen alde dago baina gaitonez proposamen bat egiterakoan HBk gure egoerari oso lotua dagoen bat egiten du: autodeterminazio eskubidea indarrean jar daiteke negoziaketa politiko prozesu baten bidez. Zentzu estriktu batean erreferendum batez independenteak, konfederatuak, federatuak edo auton-

JOSU MUGURUZA

AUTOGOBERNUA

ESTATUTUAK ezarritako mugen barruan gobernatzeko eta administratzeko ahalmena da autogobernua. Autonomiaren iharduera litzateke. Baina hain da erabilia ezen gutxitan zehazten bait da erabat bere esanahia. Hori dela eta askotan erabili izan da nazio gutxiengoez iharduterakoan subiranotasuna bailitz, Estatuaren konstituzioak subiranotasun bakar bat baino ez bait du ezagutzen.

Funtsean, botere zentralak autogobernodun erakundeengan eskua ez sartzeko arauan eta erakunde horien kontrol judizial zentralarekiko menpekotasunean oinarritzen da autogobernua. Erraz ulertzeko moduan, Gasteiz edota Iruñeko Legebiltzarrek egindako lege bat Epaitegi Konstituzionalak edota Epaitegi Gorenak bota dezake atzera edota utz dezake indarge.

Autogobernu maila Estatuaren konstituzioak nazio edo lurralde bati eskaintzen dion funtzio multzoaren arauerakoa izango da. Nazio edo lurralde horren autonomia mailaren arauerakoa.

Esandakoaren arauera argi geratu da Estatuak eskaintzen duela autogobernatzeko ahalmena. Estatuak ez dauka nazio subiranotasunik ezagutu beharrik lurralde edo nazio horretan. Autonomia maila bat eskainiko dio, eta maila horren arauerako autogobernua izango du ente autonomo horrek. Estatuak berak subiranotasun bakar bat baino gehiago ez du ezagutuko bere estatuan.

I.Z.

moak izan nahi dugun ala ez, ez da guk nahi duguna, baizik eta autodeterminazioak berez ekarri behar duen aurreko egoera, hots, auto-antolakuntza, autogobernua, autodefinizioa; hau honela, elemendu hauek epe transitorio batean konfiguratu behar dute, hau da HBren proposamenaren berezitasuna eta aipatu epea KAS alternatibaren aplikapenaren epea litzateke, zeren KAS alternatibaren planteatzen bait dugu hainbat konpetentzia lukeen autonomi estatutu nazionala, azken hau urrats gisa ulerturik, autodeterminazio eskubidea aplikatu arte.

'Euskaria' edota Herrien Liga hori beste zentzu batean mintzatzen da autodeterminazioaz eta HBk, indar politiko bezala, alternatiba zehatz bat aurkeztu eta honen alde indarrak biltzen ditu. Printzipioetatik zehaztapenak pasatzea urrats koalitatibo handi bat izan da.

A.— Beraz, orain biabilitatea ikusten diozue...

J.M.— Juridikoki eskubide horren ezagupena Nazioarteko Zuzenbidean onarturik dagoenez, horrek guri arrazoin guztia ematen digu,

nahiz eta aplikapen politikoa Historian zehar beti Estatuaren esku erabaki den. Autodeterminazioaren sujetua ez delako inoiz ongi definitu, teoriarik Herriak dira baina ez badira ezagutuak —gure kasuan bezala, ez bait gara esistitzen— ez dira eskubide horren sujetuak. Estatu espainolak sinatu du autodeterminazioaren aldeko ez dakit zenbait akordio eta hitzarmen baina hori espainiarren autodeterminazioa da. Beraz, biabilitatea juridikoki posible da baina egin den erabilera politikoa norberak daukan indarren arabera egin ohi da:

aski indar badozu, aljeriarrek izan zuten bezalatsu, kanakek beren borroka adierazi duten bezala... horiek lortzen dute. Begibistakoa da beraz, eskubide hori ez dela lortzen eskubide horrek Herri hori asistitzen duelako, baizik eta Herri horrek eskuetan zituen tresna guztiak erabili izan dituelako eskubide hori benetan gauzatu zedin. Kontestu politiko zehatz batetan biabileta da baldin eta Estatu zapaltzailearen aurrean hainbat indar erakusten dugun.

90. hamarkadan Euskadi moldatuko duten baldintza ekonomikoak

Autogobernua nola, ekonomia hola

Egun Hego Euskal Herria daramaten ardatz ekonomikoek biharko egoera sozio-ekonomikoa baldintzatuko dutela jakinik, 90. hamarkadaren azken partean zein nolako Euskal Herriarekin egin dezakegun topo galdetu diogu Joseba Tobar-Arbulu ekonomilariari, eta erantzunez, zer nolako eskenatoki ekonomiko posibleekin topa gaitezkeen eta hauen mugaketaz aritu da.

Fikzio-zientzian sartu barik, zenbait eskenatoki ikertu beharko lirateke erantzun bat, behin-behinekoa halaz ere, eman aurretik. Eskenatokiak diodaz, zeren ekonomi-zientzia ez bait da batere neutral, ez eta etorkizun jakin batetara eraman gaitzakeen bide zehatz eta zuzenik ere. Aitzitik, agente ekonomikoek berrek eragin handia izaten dutenez gero, sistema ekonomikoaren garapena erabat baldintzatzen dute. Beraz, 1990eko hamarkadaren azken urteetan Euskal Herrian, hobeki esanda, Hego Euskal Herrian, ezagutuko den egoera ekonomikoa aurrikusteko, zenbait hipotesi aztertu beharko da nahitaez.

Aurreko ondare pobreak darrai

Hego Euskal Herriaren marku ekonomikoa ez da sobera aldatu 1966aren inguruan mundu-krisi ekonomikoa hasi zenetik. Espainiar estatuan 1990eko hamarkadan sentitu baldin bazen krisi hau, bertoko agente ekonomikoen atzerapena besterik ez da behar aipatu. 1973ko petrolio-prezioaren igoerak areagotu egin zuen krisia. Estatu espainarrak petrolio-inportatzaile estatu bat izanik, une hartan nabaritu zuen krisiaren eragina. Baina krisia ez zuen ekarri petrolioaren igoerak; krisiaren kausak sakonagoak ziren.

1970eko bigarren hamarkadan, espainiar konstituzioak, Baskongadetako Autonomi Estatutuak eta Nafarroako Foruen Amejoramentuak deus guti hobetu zuten Hego Euskal Herriko egoera ekonomikoa. Zeren subiranotasun ekonomi-

koak —eta beronek suposatzen dituen moneta-politika, politika fiskal orokorra, plangintza ekonomikoa, garapen ekonomirako eredia bera, kanporako merkatal politika— administrazio zentralaren esku segitzen bait du. Izan ere, moneta-politika Espainiako Bankuari dagokiona da. Kontzertu eta Komenio ekonomikoek euskal hazienda autonomoaren eza besterik ez dute adierazten, zerga motak ez

baitira hemen erabakitzen, Madrileko Haziendaren egituraz baliatu behar delarik. Kupoak, beraz, euskal hazienda horren esistentziaren eza besterik ez du isladatzen. Nazioarteko harremanetarako eta kanpo-merkataritzarako ez dira esistentitzen Baskongaden eta Nafarroaren konpetentziak, Madrileko gobernuaren pean baitarraite.

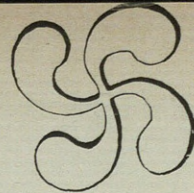
Autodeterminazio-eskubidea krisiari aurre egiteko giltza

Europako Ekonomi Elkartean (EEE) sartzeko inork ez digu ezer galdetu, eta galdetuak izan garenean, NATO-ren kasuan gure bozek, argi eta garbi, ez dute ezertarako balio izan.

Gurea bezain irekia den ekonomia ba-

Abiadura handiko trenaren azpiegituraz gain, beste trenentzat ere azpiegitura beharra soma daiteke.

“Kontzertu eta Komenio ekonomikoek euskal hazienda autonomoaren eza besterik ez dute adierazten”

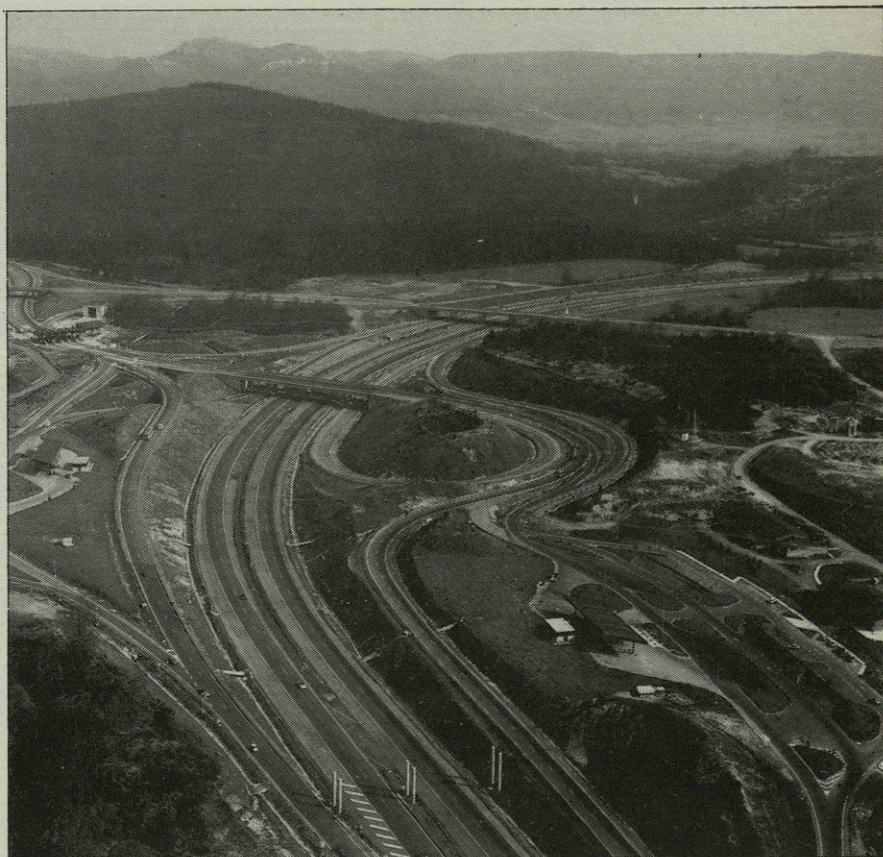
tek ez baldin badu ez konpententziarik ez tresnarik batere inportazioak eta esportazioak erregulatzeke, —moneta-truke motak, arantzel-politika, esportazioak bultzatzeko neurri bereziak, etab.—, deus guti egin dezake ‘autogobernu’ batek gauden krisi ekonomikoa gainditzeko.

Mundu-mailan ezagutzen den krisia ekonomikoak aparteko eragina izan du gure ekonomian. Beraz, subiranotasun ekonomikoaz hitz egiten dugunean zeren ari garen, zeri buruz dihardugun ulertu behar da. Honela, eta ez bestela, konprenitu behar da zer nolako garrantzia daukan guretzat autodeterminazio-eskubideak. Bera baita, ekonomi-mailan krisiari aurre egiteko beharko ditugun tresnak eta harramintak eskuratzeko giltza bakarra.

Potentzien ekonomiaren menpe

Lehendabizi, ikusi beharko da zer nolako nazioarteko egoera izanen den 1990ko hamarkadaren bigarren erdi hartan.

Jakina denez, munduko produkzio osoaren erdia hiru erraldioen eskuetan, hots, Estatu Batuak, Japonia eta Alemaniaren pean dago. Beraz, hiru erraldoi horien artean halako edo holako atzerapen ekonomiko bat gerta badadi, ondorioak ikusiko dirateke nonnahi. Badakigu, ondo jakin ere, Estatu Batuen ekonomi egoera ez dela batere ona. Une honeetan beraren merkatal balantza erabat desorekatua dago, beraren kanporako zorra izugarri handia da —bi bider Hirugarren Munduak berak jasaten duena—, defizit publikoa ia kontrolaezina delarik. Beraz, nahiz eta Alemania eta Japoniako egoera hobea izan, baliteke atzerapen ekonomiko bat, nagusi den stagflazioaz aparte, ezagut dezakegula hurrengo urteotan. Atzerapen hori gertatuko den ala ez jakiteko, Estatu Batuek hamarkada horretan

Egungo autobide, autopista eta gainerako bideak Europarako atek izan asmoz eraikiak izan ohi dira.

rako proposatuko duten politika ekonomikoari begiratu beharko zaio.

Dena dela, atzerapen ekonomiko bat gertatzen ez bada, gaur egungo egoera ekonomikoa bertsoa egonen dateke: nonnahi langabezia eta inflazioa. Nolanahi ere, inflazioak bere eragin edukiko ditu hala dolar, marko eta yenaren arteko trukean, nola nazioarteko merkantzien merkatuan.

Bigarrenean, EEEen gertatuko diren alaketak kontutan eduki beharko lirateke.

Mundu mailan gertatzen diren kapitalismoaren kontradikzioak EEEen ere suertatzen dira. Ondorioz, stagflazioa da nagusi EEEen. Beste aldetik, EEEen agertzen den inflazio diferentzialak estatu ezberdinen dibisen desoreka sortzen du. Eta inflazioa kontrolatzeko proposatzen diren neurriek, monetarismoa izanik ia irtenbide bakarra, ez dute langabezi-tasak gutitzen.

Gainera, merkatu berezi honek badauka, beste edozein merkatu bezalaxe, bere arazoak konpontzeko: enpresa handi eta tipien arteko desberdintasunak erregio diferenteetan gertatzen diren garapen ekonomikoaren desoreka, banku zentral bat lortzeko fokapen ezberdinak eta, az-

ken batean, amets liluragarria den superestatu bat lortzeko nazioarteko enpresen, estatu ezberdinetako enpresa estatutar desberdinen eta estatuen beraien arteko interes ezberdinen koordinaziorik eza.

Merkatu ‘librea’ enpresa handien onerako

Beraz, aztertzen ari naizen hamarkada horretan, EEEa merkatu ‘libre’ bat bes-

“Datozen urteotan Estatu Batuak, Japonia eta Alemaniaren arteko gatazka ekonomikoak areagotuko dira”

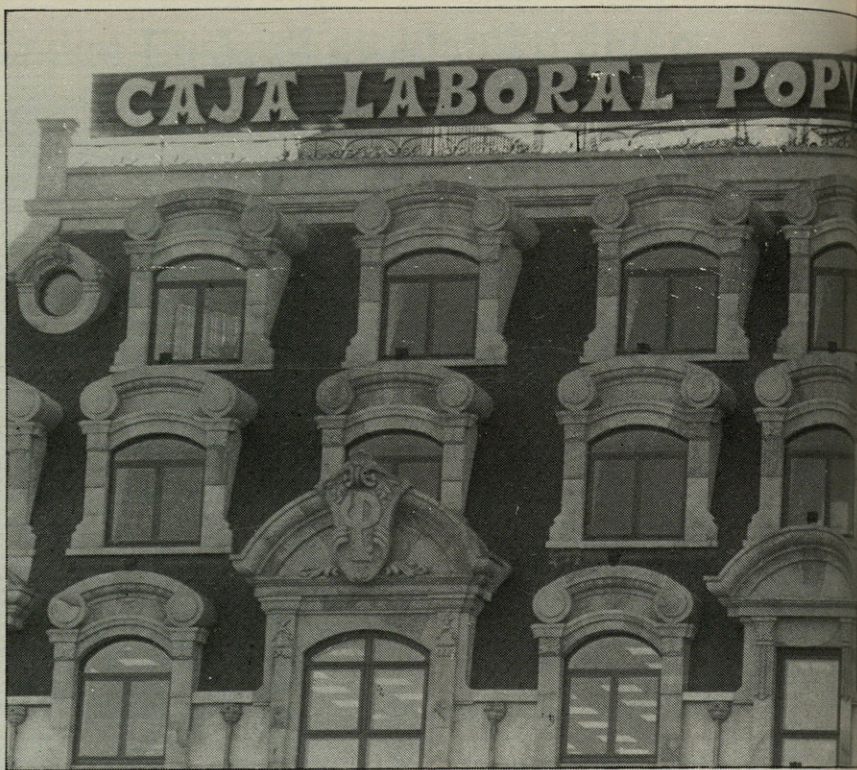
“ Atzerapen ekonomikoa gertatuko den ala ez jakiteko, EEBBek hamarkada horretarako proposaturiko duten politika ekonomikoari begiratu beharko zaio”

terik ez da izan. Komatxo artean idazten dut merkatua, zeren, Japoniatik eta Estatu Batuetatik datozen eta etorriko diren produktuen kontra, kanporako babesak nahi duen bitartean, barrurako ‘libre’ izan nahi du. Merkatu ‘libre’ horretan ezberdintasun ekonomikoak segituko dute, edo areagotu, zeren ‘libertate’ hori entrepresa erraldoietarako besterik ez da izanen. Merkatu ‘libre’ honek eragin handia izanen ditu bai espainiar estatuan bai Hego Euskal Herrian.

Zer nolako modu-egoeratan biziko garen, eta zer nolako EEEko egoera ezagutuko den kontutan harturik, zerbait esan daiteke Hego Euskal Herriaren ekonomiaz.

Pentsa dezagun, ba, Estatu Batuak, Japonia eta Alemaniaren arteko gatazka ekonomikoak areagotuko direla, edo, behintzat, gaur egun ezagutzen den egoera txarrean segituko dutela. Demagun, halaber, Europako superestatua, ‘mende honen mito handia’, susmagarri bat ere ez den Milton Friedman-ek esaten duenez, «*ez dagoela gerturik sortzeko*». Honelako baldintzetan, orain ezagutzen dugun mendebaldeko Europako estatuen arteko babes ekonomikoa desager daiteke 1993an, merkatu ‘libre’ bat sortuz entrepresa handien onerako, ez bestetarako, are gutiago, herri tipien onerako.

Orduko EEEk izugarritzko arazo ekonomikoak izango ditu kanpotik eta barretik ere: ez bakarrik nazio askotako entrepresetatik etorriko zaion desafioa dela kausa, baizik eta EEEko oraingo estatuei beraiei nahiko loturik dauden entrepresa estatuar handiek, beren abantailak gorde nahiz, merkatu berri hori nolabait kontrolatu nahia dela zergatia. Gatazka honetan ahul eta pobre direnak ahulago eta pobregi bilakatuko dirateke.

Euskal banku zentral batek eskura zitzakeen aberastasunak, egun Madril aldera doaz.

Autogobernu maila batek zer eskaini dezakeen

Beraz, zer nolako egoera biziko al du Hego Euskal Herriak? Hemen ere, nolabait, eskenatoki desberdin batzu kontutan hartu beharko dira. Zeren eta, ‘autogobernu handixeago batetan biziko gara’ esaten denean, galdetu beharko baitiugu geure buruari zer nolako ‘autogobernu’ izanen ote den. Orain arte bezalako, hots, Hego Euskal Herria bera bi zatitan banaturik daukan ‘autogobernu’ mota? Ala Euskal Komunitate Autonomoa eta Nafarroa bildurik, lau probintzietarako ‘autogobernua’? Ala zer?

Ez hori bakarrik. Zeren lau probintziak gorputz politiko batean agertzen badira, hots, benetako Hego Euskadi-n ‘autogobernua’ balego, gobernu horrek zer nolako konpetentzia ekonomiko edukiko lituzkeen aztertu beharra baitago. Edukiko al du moneta kontrolatzeko ahalmenik? Edukiko ote du kanpoarazotarako konpetentziarik, inportazioak eta esportazioak kontrolatzeko? Edukiko al du ekonomia plangintzatzeko ahalmenik? Euskal Hazienda egonen ote da?

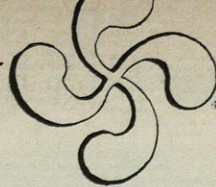
Beste aldetik, eta aurreko galderei loturik, nola gertatuko da, (pentsa dezagun 1990 hamarkadaren azken urteotan gaudela), autodeterminazio-eskubidea? Onarturik izanen da? Noiz jarriko da

“ Konpetentzia ekonomikoak dauzkan benetako autogobernu baten bidez, espainiarrek ekonomi arloan egiten duten baina hobeki egin dezakegu guk”

praktikan? Jakingo al dugu zer nolako kondizio ekonomikotan mugituko garen federazio batetan zein konfederazio batetan nahiz estatu independente batetan?

Zertarako konpetentzia ekonomikorik gabeko autogobernua?

Pentsa dezagun litekeen eskenatoki bat: Espainiar Estatu barruan dagoela Hego Euskadi, politikoki lau probintziak batera.

Eskenatoki horretan, moneta arazo guztiak, kanporako arazo guztiak, ekonomiarloko inportazioak eta esportazioak, estatu espainiarraren esku lirateke. Beste aldetik, eskenatoki posible horretan nolakoa izango da gure politika fiskala? Estatuan bertan egonen dena baino aurrerakoiagoa, berdintsua ala atzerakoiagoa? Ekonomia plangintzatze-ko kompetentziarik izanen dugu eskenatoki honetan? Oraingo Kupoari loturik izanen gara, ala Kuota berri bati?

Hori guztiori, eta gehiago, aztertu eta eztabaidatu beharko da zer nolako egoera ekonomikotan biziko garen jakiteko. Horretaz, eta abar ekonomiko luze batez jakitun egon beharko gara afera honi erantzuna emateko.

Eskenatoki ekonomiko eta politikoa nolakoa izanen den jakin eta gero, eta gero bakarrik, posible izanen da erantzun partzial eta behinbehinekoa emateko. 'Autogobernua' ez da ezer autogobernatzeko konpetentziarik, batez ere konpetentzia ekonomikorik, ez badugu. Ez ditzagun nahaz kontzeptuok.

Euskal Herriaren hegoaldeko lau probintzietan gobernu bat egon liteke egun ezagutzen den langabezi-tasarekin eta inflazio-indizearekin. Lau probintzietarako 'autogobernu' bat egon liteke gaur ezagutzen dugun desoreka ekonomikoarekin. Hego Euskal Herrian 'autogobernu' bat egon liteke orain ezagutzen dugun sektoreen arteko plangintzarik ezarekin. Gure lau probintzia horietan 'autogobernu' bat egon liteke gaur egun ezagutzen

den Kupoarekin, kanpoarazoetarako konpetentziarik ezarekin eta abar luze batekin, irakurleak aise irudika lezakeen bezala.

(Halaz guztiz, derradan, ene irudiko, hobe litzatekeela azken 'autogobernu' hori, gaur ezagutzen dugun zatiketa lotsagarria baino.)

Eskenatoki ekonomikoak

Orduan, zenbait eskenatoki dira aztergai:

1.— Gaur egungo egoera. Erabat loturik Espainiar Estatuak izanen duen garapen ekonomikoari.

2.— Lau probintzietarako 'autogobernua', gaur Euskal Komunitate Autonomoak eta Nafarroak dauzkaten konpetentzia ekonomiko eskasekin.

3.— Lau probintzietarako 'autogobernua', zenbait konpetentzia ekonomikorekin. (Zer nolako diren konpetentzia horiek ikusi eta ikertu beharko.)

4.— Federazio baten antzerako autogobernua.

5.— Konfederazio baten antzerako autogobernua.

6.— Estatu independente baten autogobernua.

Lehen eskenatokian, Espainiar Estatuak ezagutuko duen egoera ekonomiko bertsua izanen da Hego Euskal Herrian. Hau da, estatuak edukiko dituen langabezia eta inflazio tasak. Sektoreen egoera erabat desorekatua agertuko da, zeren eta, nonbait orekaturik egotekotan Estatu mailan egonen baitateke. Estatu bai-

ta unitate ekonomikoa eskenatoki horretan. 'Euskadi' (ala Euzkadi?) erregio bat besterik ez litzateke izanen, Nafarroa beste bat izanen delarik.

Bigarren eskenatokian, Hego Euskal Herria baturik agertuko litzateke, geografikoki behintzat. Parametro makroekonomikoak Estatu Espainiarrak ezagutuko dituen berdintsuak izanen dirateke. Desoreka ezagutuko da sektoreen artean, benetako unitate ekonomikoa Estatu bera delarik. Halaz ere, zenbait desoreka konponduz joan liteke, konpetentzia ekonomikoen arabera.

Hirugarren eskenatokia da, ene aburuz, abiapuntua, baldin eta, une hartan autodeterminazio-eskubidea onarturik egon badadi, eta praktiak jarri ez: geografikoki lau probintziok baturik, nola-baiteko konpetentzia ekonomikoko 'autogobernua' egonik.

(Lugarren eta bostgarren eskenatokian zer nolako baldintzatan mugituko ginatekeen ikusteko, aldeztatik autodeterminazio-eskubidea praktikatu ahal izanen dugula suposatu beharra dago. Ez dakit, une hartako, maila horretara ailegatuko garen. Ailega bagintez, erabat separatista garenok seigarren eskenatokira besterik ez genezake behar aztertu eta miatu. Horrexegatik da hain garrantzitsua separatistontzat, autodeterminazio-eskubidea lortzea.)

Seigarren eskenatokia da, ba, separatista batek independentista batek ikertu beharko lukeen eskenatoki bakarra. Beste gauza bat da, guztiz bestelakoa, zer nolako urratsak eman beharko diren, zer nolako baldintza pean mugitu beharko garen helburu hori lortzeko. Horretarako, nere eritziz, autodeterminazio-eskubidea da gure giltza bakarra.

“ Autodeterminazio
eskubidea da
ekonomi-mailan
krisiari aurre egiteko
beharko ditugun
tresnak eta
herramintak
eskuratzeko giltza
bakarra”

90. hamarkadaren bukaeran langabeziak esistituko ez duenik pentsatzen duena oker dabil.

Estatu espainiarra EEEn sartzek ez dio mesede handiegirik egin Hego Euskal Herriari.

Botere ekonomiko-politikoak etorkizuna erabaki

Konpetentzia ekonomikoak dauzkan benetako autogobernu baten bidez, espainiarrek ekonomi arloan egiten dutena baino hobeki egin dezakegu guk ere. Hori badakite Nafarroako UPNkoek. Izan ere beroriek badakite, ongi jakin, 'Nafarroarekin', berorien hitz egiteko era erabiliz, 'Euskadi' independente bat lortzea posible dela. Espainolek ere badakite, gai garela autogobernatzeko, konpetentzia den autogobernu baten bidez noski. Hori dela eta, ez dute onartu nahi dago-kigun autodeterminazio-eskubidea.

Separatista garenok badakigu, ongi jakin ere, euskal estatu bat beharrezko zaigula Euskal Herria euskaradun den herri osoa bizi dadin. Separatistok, halaz guztiz, elkarkide gara zapaldurik dauden herriekin, ez bakarrik Hirugarren Munduko herriekin baizik eta Europa bertan —edo eta Espainiar zein Frantziar estatuan bertan— dauden herriekin. Estatu bat eraikitzeak ez du esan nahi autarkia batetan bizitzea.

ARGIAkoek egin didaten galderarako ez daukat erantzun garbi eta soil bat. Galderak mila galdera sorteraiz dizkit.

Azti edo sorgin ez naizenez, zientzialari izaten segitu nahi dudadez gero, datuak behar ditut erantzuna emateko. Datuak, halaz ere, ez daude nere esku. Ajente ekonomikoek eta sozialek daukate erantzuna. Ikerlari batek egin dezakeen bakarra, eskenatoki posible batzu aztertzea dateke. Eskenatoki horietan boterea ekonomikoa eta politikoa noren esku dagoen arauera, etorkizun bat edo beste gauzatu eta mamitu daiteke.

“**Estatu bat eraikitzeak ez du esan nahi autarkia batetan bizitzea. Elkarkide gara zapaldutako herriekin**”

Euskadi independente bat nahi dugunok, euskal estatu independente bat eraiki gura dugunok badakigu zer nolako harraminta politiko eta ekonomiko izan beharko dituen estatu horrek. Horretan ez dugu batere dudarik. Batzurenzat argi ez dagoena zera da, zer nolako bide urratu behar dugu harraminta guzti horiek lortzeko. Bidea, berriz, argi agertzen da neretzat: autodeterminazio-eskubidean dago kaka.

Aberri Egun honetan, diodan amaitzeko, egunero autodeterminatzen ari garela esaten dutenen kontra, autodeterminazio-eskubidea lortzea premiazko zaigula konpetentziadun den benetako eta egiazko 'autogobernua' lortzeko. Autogobernu horren bitartez langabeziari aurre egin diezaiokegu, gure kabuz, ez Madriliko 'Banco de España'-ren arabera, inflazioaren aurka ari, eta gure premiak —euskara lehendabizikoa— ase. Herri oso bat eraikitzea guztiz garrantzitsua da politikero mediokre eta inkompetente batzuren esku uzteko.

Erantzun zehatza izan beharko zena, arazo korapilatsu bat bihurtu da. Korapiloa askatu eta ikertu beharrean gaude. Besterik ez.

JOSEBA TOBAR-ARBULU

1945etik hona ehun estatu berri
sortu da munduan

Muga desegokiz jositako munduan, autodeterminazioaren indarra

Europar, hamarkada batzutako nola-halako egonkortasunaren ostean, estatuen antolamentua zalantzan jartzen hasi da berriro. Alderdi askotatik, oso korrante heterogeneoa da. Alde batetik, gure mendebalde honetan, nazio «minorizatu» zenbaiten ahaleginekin batean —eta oso interes bereziekin— estatuen beren berregituratze nahia da somatzen.

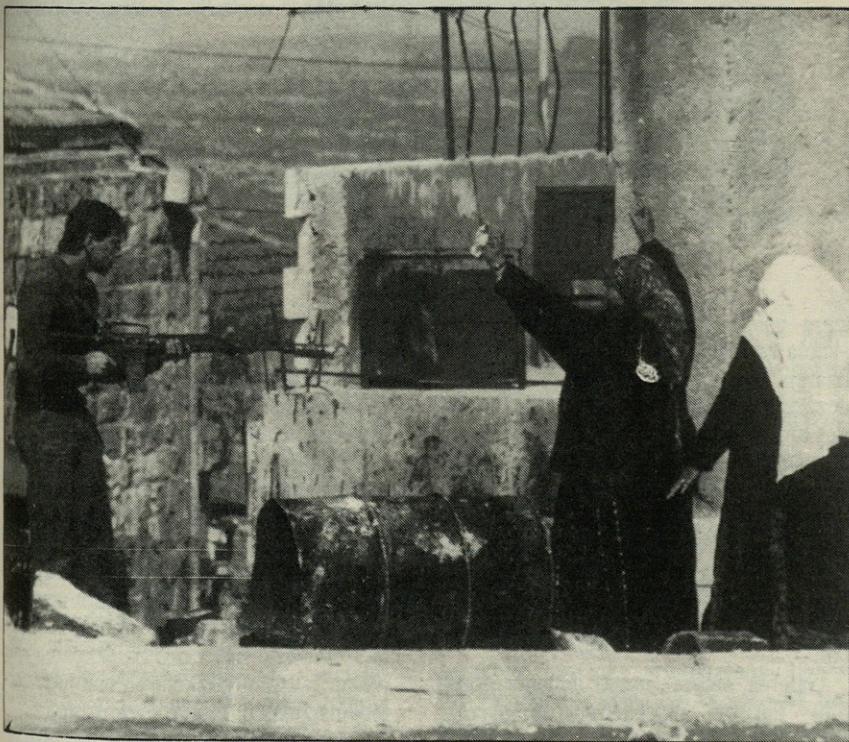
tik hangoak arazo konplexuagoak direla onartuta ere, harrigarritzko bilakaera ikusi dugu azkeneko urteetan, Sobietar Batasunean eta Jugoslavian batipat, beroiek izanik mosaikorik konponitzen zailenak, eta ustez denbora batean nazio auziarentzat soluziorik «behin-betikoena» aurkitu zituztenak.

Munduko II. gerra ondorengo independentzia saila

Mugek huts egiten dute. Mundu guztian barrena, han eta hemen, beren herri eskubideak hein batez edo bestez zainduri-rik ikusten ez dituzten populazioak errebelatu egiten dira. Berdintasuna dute galdetzen. Parean berriz, «berdintzaileak» dituzte, boterea izan ohi dutenak, zantzaileak. Ahots bat, orduan, zantpaturikoek, nazioarteko eskubideak paperetan behintzat babesten duen ahots elkartzaile bat: *autodeterminazioa*.

Autodeterminazio eskubidearen aldarrikapenaren historia inperio kolonialen desegitearekin oso lotuta dator. Munduko bigarren gerra baino lehen, Britainia Handiak bakarrik jo zuen ontzat zenbait koloniarren independentzia: Canada, Hegoafrika, Australia, Zelanda Berria. Gerra haren ondorioz egin zuten leher Asiak eta Afrikak. Esate batera, Birmanian, Japoniek europarrak kanporarazi zituen eta bertako nazionalista batzuek baliaturik bere kontrolpeko gobernu bat ezarri zuen; geroago, japoniarrek alde egin behar izanda, beste nazionalista batzuek heldu zioten gobernuari eta, herriaren euskarriaz, Londres behartu zuten independentzia ezagutu ziezaien.

Birmanian (1947) sobera nekerik gabe eman zena izugarritzko biolentziaz eman

1970ean ezagutu zien Nazio Batuen Erakundeak palestindarrei autodeterminatzeko duten eskubidea.

Japon eta Estatu Batuekiko lehen bere burua, zati eginda, ahul ikusi duelarik, nolabait bat egiteko beharra asumitu dute Europa mendebaldeko estatuak. Antzerako batasunak ikustatzen dira bestalde

mundu guztian barrena, Asia Hegoekialdean eta Ertamerikan eta Afrikako multzo geopolitiko desberdinetan, eta estatu arabiarretan...

Europa Ekialdean ere, eta alde zurre-

zen Indonesian (Holandaren aurka, 1947-49) eta Indotxinan (Frantziaren aurka, 1946-54). 1947koak ere badira India eta Pakistango independentziak.

Afrika beltzean, Britainia Handiaren hatzaparpeko Ghana izan zen lehena: 1957. 1958an Ginearen txanda izan zen, eta segidan eta urte pare baten buruan hamalau errepublika sortu ziren frantses inperioa zenetik, gehi Madagaskar. Libia eta Somalia, Italiak gerra amaituta Nazio Batuen eskuetan lagata, 1951ean eta 1960an heldu ziren independentziara. Eritrea Etiopiaren menpe erori zen. 1963an, borroka gogorren ostean, Keniari egokitu zitzaion, eta 1964ean, Tanzaniari. Ondoren...

«Baldintza beharrezkoa, ezen ez nahikoa»

Ez dugu baina punta batetik besterako errepasorik egingo. Aski dukegu jakitea 1945ean berrogeitamar estatuk osatzen zutela Nazio Batuen Erakundea (NBE) eta 1978an jada ehun eta berrogeitamarren bat zirela.

Alabaina, kolonizazio hura eragin zuen sistema kapitalistak aise gainditu du independentzien frogara. Neokolonialismoaren aroan sartu gara horrela. Izan ere, sozialismoaren bidea hautatu zutenak alde bat —eta gutxi dira, besteen aldean, eta badira gorabehera handiak berrietan ere—, noraino esatea dago estatu berri horiek (ez gara eta herriez ari orain) *autodeterminatu* direla? Ez. Ordudanik arruntki «hirugarren mundua» deitu izan dugunak ez du —saiatu den gehienetan ere— asmatu independentzia bere probetxuan erabiltzen. Ezin izan du menpekotasuna astindu. Ekonomiak lotuta darrai. Horrek eragin zuen NBE 1966an estatu bilakatu berri ziren herri horien «*beren aberastasun eta baliabide ekonomikoen gaineko subiranotasuna*» eskatu zezan; horiek bai gelditu dira ordea paperetan idatziak. Horregatik esatea dago gaur herrien eskubideen errespetu handiago bati begira 'autodeterminazio eskubidea' —lege kontzeptu bezala— «baldintza beharrezkoa dela, baina ez dela nahikoa». Orobat, NBEaren deskolonizatzeari buruzko erreferentziek galdu dute noizpait izan zezaketen indarra, «ez dira operatibo jadanik» (Frantziako Herrien Eskubideen aldeko nazioarteko Ligaren erranez).

Egun batetik bestera hainbat mito apurtzen

Azken urteotako autodeterminazioaren alde eta kontrako korronteen adierazgarri eta etsenplutzat, kasu ale batzuk aipa-

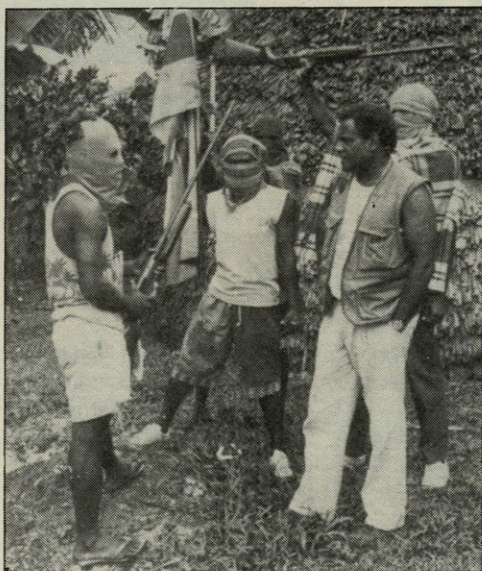
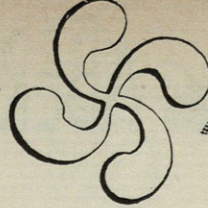
tzera gatoz. Lehenik eta behin, geure —hola esateagatik— «auzo» dugun Frantziaren koloniekiko jokaeran errepara dezakegu. 1946ko konstituzioaren arabera, ordurarte inperio izan zena «Union française» bilakatzen da, metropoliak eta itsasoz haraindiko «departamentu» eta «territorio»ek osatua. Ezkerotik munduan izan diren bi gerrarik krudelenetarik bitan protagonista izan dira frantsek: Vietnam (1946-1954) eta Aljeria (1954-1962). Bai galdu ere, biak-ala-bietan.

Galerak galera, itsaso denetan gorde dituzte Parisen inperioaren hondarrak: Saint-Pierre-et-Miquelon, Guadalupe eta Martinique Atlantikoan, eta Guyane Hegoamerikan, Réunion eta Mayotte Indikon, Wallis-et-Futuna, Polynésie eta Nouvelle Calédonie Pazifikon... Azken horretan berriz, aldaketa txiki interesgarria nabari da orain. Izandako borroken ondorioz, egoerak eskuetatik ihes egin ziezaiokeela ikusirik, eta NBEak berak

1987an Frantziari irlak deskoloniza zitzan eskatu bait zion, hango autodeterminazioari buruzko erreferenduma antolatu zuen pasa den urtean metropolin Ro-card-ek. Hala behintzat, oraintsu arte «Calédonie» «nation»aren zati bereiziezintzat eta kanakak «terrorista lanjeros»tzat jo izan dutenek ere, gehienaz ere, Chirac-en kasua bait da, abstentzioa galdengin zuten erreferendum horretan, ezezkoaren alde Le Pen azaldu zen soilik, eta gaineratiko eskuindar, «zentrotar» eta «ezkertiar» oro baieztatuaren alde makurtu ziren (bozketaren baldintzez eztabaidatzekorik frango egonik ere).

Beste horrenbeste gertatu da Saharan. Nola egin erreferenduma, bait da han ere oraingo galdera, alta bada Hassan II Fronte Polisarioko jendearekin («terroristekin», berriz ere) elkar hizketatzen da eta inor ez da dagoeneko ausartzen autodeterminazioaren eskubidearen ukatzen (gaurkoa —martxoak 16koa— dugu albiste, Europako Parlamentuak autode-

**Europa mendebaldean ere,
oraingo estatuekiko
ez-konformidade korrontea
indartu egin da azkeneko
urteetan.**

**Kaledonia urte pare batez,
«noski Frantzia» izatetik
«autodeterminatzeko
eskubidea duen herria»
izatera.**

**Independentzia politikoari
amore emanik, ekonomiaz
ongi lotu zuten Afrika
potentzia inperialistek.**

terminazio hori apoiatzen duela).

Namibia da «oraindik deskolonizatu gabeko» beste nazio bat. Hor ere, pausorik pauso ari dira independentzizaleak aitzina, NBEaren euskarriaz beti, baina nagusiak, kasu honetan Hegoafrikak, oztopoaren ostean oztopo ipintzen du, eta prozesua etengabe ari da luzatzen. Ejenplu bat da, adierazteko zein balio gutxi eman dakioken praktikan Nazio Batuen erabakiei, Namibiari buruz bere «Segurtasun Kontseilu»-ak behin eta berriro (EBBEn abstentzioaz jeneralki) seinالاتu bait du zein den bake bidea, baina Pretoriak entzungor egiten du beti.

40 urte eta gero, Palestinan ez dira oraindik eseri

Alta bada, bada beste kasu bat behar-bada berezikiago interesatzen zaiguna guri, Palestinarena, bera bait da zehazki kolonia izan gaberik NBEak autodeter-

minazio eskubidea ezagutu dion herri menturaz bakarra munduan. Eta berriz ere, nazioarteko Legedia obeditzen ez duen estatu batekin, orain Israelekin, egiten dugu topo. 1949an sartu zen NBEan Israel, eta bi urte beranduago Erakundearen eskualdeari buruzko bake planak —estatu arabiarrek onarturikoak— errefusatzeko hasi zen. 1964era bitarte ez zuten palestindarrek sortu OLPrik —hemen autodeterminatzeko prozesu hauen beste ezaugarri konstante bat aipa dezakegu, borroka armatuarena: berriz ere, ez nahiko, baina bai agi denetik beharrezko.

1967tik daukate zintzilik NBEaren 242. erresoluzio famatua, non Israelgo estatuaren ezagutzarekin batera, Tel-Aviv-i eskatzen bait zaio «atzera egin dezan lurralde okupatuetatik». Oso anbigua zen erresoluzio hura (palestindarrena errefuxiatu arazo gisa begiztatzen du) handik honakoan matizatu izan da beste zenbait erabakiz: Batzarre Oro-

korren 1969ko 2535 B erabakia, lehen aldiz «palestindar herriaren eskubide alienaezinak» aipatzen zituen, 1970eko 2628garrena, eskubide horiekiko begirunea «bake zuzen eta iraunkor baterako elementu ezinbesteko»tzat jo zuena, urte bereko 2649garrenak, esplizitoki «autodeterminazio eskubidea» aipatzen duena, 1974ko 3236garrena, Arafaten aurrean «palestindar herriaren nazio independentziaren eskubidea» ezagutzen duena, eta, azkenik, 1976ko 3161garrena, «Ekialde Erdiko Bake Konferentziarako» dei egiten duena, «OLPren parte hartzearekin», puntu bat, azken hori, lehenagoko beste batzuk bezalaxe, zintzilik segitzen duena gauregun.

Egokiera txarra ez bide da oraingoa

Humanidadea ziztakatzen duten arantzak partikulazki mingarri batzuren aipamena egin eta gero, hasierakora itzuli gaitezen. Europa duda-muda batean ikusten genuen. Afera, imajina daiteke, arere okerrago dago beste hiru kontinente handietan, zeren eta gehientsuenetan imitazio-bidez sortu bait ziren berrietako estatuak. Aterabide gaxkak dituzte oso hango nazio auziek. Asiara begira: Sri Lanka, India, Birmania, Afganistan... Zinez esango genuke erabat desegoki diren egitura batzuren aurrean aurkitzen garela.

Begira Indioamerikara, zein arrotz zaizkien hango indioei egitura estatal horiek. Afrikara begira bestela. «Afrikan, nazioa ren aurretik sortu da gehienetan 'Estatua'» (Guilhaudis). Eta eredu bakar bat erabiliz: europarrena. Zenbat gerra, horren ondorioz (ez bakarrik horren ondorioz, baina bai horregatik funtsean): zenbat «sezesio» gerra: Biafra, Katanga, Pakistan. Ez hitzegiteagatik; konparazio, Kurdistanez edo Txad hegoaldeko gerrez edo beste makina batez...

Eta gauzek —zeren ez bait gara gu, zokoratuok, ohartzen ari garen bakar— apika pentsatzen ez dugun abidura daramate. Hor dugu lehengo hilaibeteko Magrebeko batasun berria, inoiz baino oinarri sendagoz egina, eta arabiarak ez dira, asmoz behinipehin, horretan gelditzeak. Eki eta mendebalde, hego eta iparralde, zalantzak korritzen du mundua. Heldu diren denboretan bere lekua antzematen eta hatzematen dakien herriak izanen du, nik uste, gero ere zer joka...

PABLO SASTRE

“Gehiengoak independentzia nahiko balu orduan planteatu beharko litzateke arazoa”

ARGIA.— Zer da zuretzat autodeterminazio eskubidea? Nola definituko zen nuke?

JAVIER CORCUERA.— Nazio bezala definitutako giza-kolektibo batek politikoki bere buruaz erabakitzeke —estatu berezi bezala, beste baten barruan— daukan ahalmena izango litzateke.

A.— Oinarrizko eskubidea al da?

J.C.— Ez, ez da eskubide bat. Eskubidea babesturik dagoen eta garantiadun zerbait da. Judu bazara Alemanian ez duzu bizitzeko eskubiderik. Autodeterminazio eskubidea, independentzia eskubidea hobe, nahikunde izan daiteke, ikurra... baina eskubide izango litzateke araudi juridiko batek zilegiztatuko balu. Gauza bat da herri batek independentzia nahi izatea, eta bestea eskubide izatea. Eskubide izateko norbaitek ezagutu behar du. Norbaiti zerbait galdatzeko aukera duzunean dago eskubidea. Zuzenbidearen eta eskubide naturalen hesparruan sartzea, nahikunde politikoa-rena alde batera utzita, arrisksua izan daiteke.

A.— ONUk ezagutzen du. Eskubidea bera erreindikatzen da.

J.C.— Noski. Gauza diferentetaz ari gara, Rodesia ingelesez kolonizazioan, Hego-mendebaldeko Afrika... Kolonizazio egoera batean, jendeak ezin duenean bere gogoia adierazi... beste zerbaitetaz ari gara. Hesparru horretan bai. Badago ONUren deklarazio bat erabilgarria izan daitekeena. Baina ez da hemen daukagun arazo bera.

A.— ONUk egiten duen deklarazio hori ezin al da Euskadin aplikatu?

J.C.— Nere ustez ez.

A.— Zergatik?

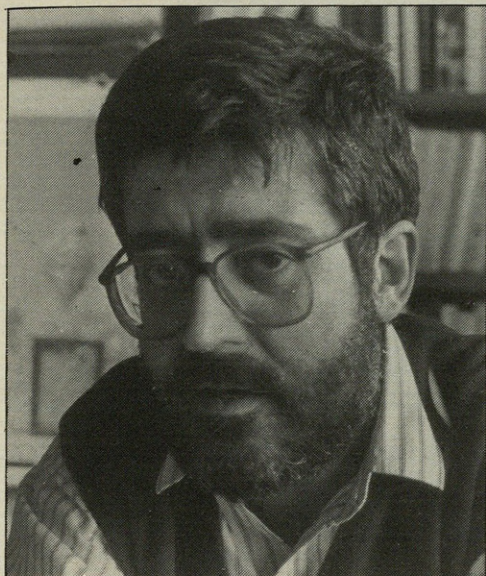
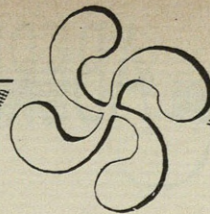
J.C.— Hau ez da kolonia bat, hau ez dago inork inbadituta eta hemen ez da demokraziarik falta. Nahiko bide politikoa eskaintzen dituen lanabesa uste dut sortu dugula independentzia zalea den jendeak bere nahikunde ager dezan. Alderdiak hauteskundeetara aurkezteko moduak daude. Hauteskunde horietan aurkeztutako proposamenen arauera argi daiteke herri honek independentzia nahi duen ala ez. Noizbait argi geratzen

bada herri honek independentzia nahi duela oraingoa ez den beste arazo bat izango dugu. Orduan, ikuskizun dauden bide politikoez, begiratu beharko litzateke nola bete herri horren independentzia. Irlandak independentziaren alde borroka egiten duenean ez da eskubide kontua, garbi dago giza-multzo batek, herri batek, independentzia nahi duela. Euskadin ere uste dut ez litzatekeela planteatu beharko planteatzen den formalismo; esaten da “ezagutu behar digute independentzia nahi dugun ala ez erabakitzeke gaitasuna”. Nahasiegia da. Herri honen gehiengoak erakutsi izan balu independentziarekiko gogoia orduan beste litzateke arazoa, bilatuko genuke aterabidea. Nola? Espainia konbentzitu edo, fikzio eginez, Konstituzioak Espainiaz hitzegiten du eta zerbait Espainia izateari uzten baldin badio bada ez litzateke ezer aldatuko. Ez daukat oso argi Zeuta eta Melilla Marokora pasako balira Konstituzioa aldatu beharko genukeen.

A.— Gauza formala dela diozu. Estatu demokratiko batek eduki beharko luke herri baten independentzia nahia konpontzeko biderik...

J.C.— Beharrezko ikusik nuke planteatzen diren arazoak konpontzeko biderik izatea. Baina arazoak planteatzen direnean. Uste dut ari garela herri honen gehiengoak independentzia nahiko balu bezala. Zergatik? Hitzez

JAVIER CORCUERA

AUTODETERMINAZIOA

HERRI batek, inolako kanpo eraginik gabe, bere status politikoa eta beste giza taldeekiko nahi duen etorkizuna aukeratzeko ahalmena duen gaitasuna da autodeterminazio eskubidea. Herri baten askatasunaren go-rengo adierazpena denez, Herriaren borondateak soilik eure botere nahiz konfigurapen politikoa nola eta non pausatu aukeratzeko eskubidea da. Ondorioz, honen ukapena eskubide demokratikoen murrizketa litzateke.

Hasiera batean, hau da, XIX. mendearen erdialdean, 'nazionalitate printzipio' kontzeptoaz ezagutua, egun bi kontzeptook era desberdinetara ulertzen dira: lehenak, herri bakoitzak estatu propio eta independentea edukitzeko eskubidea eta beharra bultzatzen zuen, eta bigarrenak, autodeterminazio eskubideak alegia, ez du herri batek estatu independentea derrigorrez izan behar duenik behartzen, herri bera izango bait da ondorengo etorkizunaren hautatzaile; bere xedea ez da banantzea, eskubide honen gauzatzea beste herriekiko askatasun eta berdintasun maila berbera bermatzea litzateke, zein honek herri bezala bere esistentzia ziurtatuko ziokeen, eta era berean, nazioarteko komunitatearekin berdintasun baldintzetan harremanetan ere ipintzea litzateke.

Hau honela, herri baten erabakitze-ahalmen gaitasunak posible diren zenbait hautaketa egiteko aukera ematen du, hala nola osatua dagoen estatu batetan murgiltzea; autonomia formulaz gorengo egitura batetara biltzea; osatua dagoen estatu batekin federatzea, konfederatzea edota banantzea, eta ondorioz, estatu subirano nazional berri bat osatzea.

I.Z.

mikak esnatu direla. Eta nahiz eta ETA amaitu, ojala laister amaituko balitz, ez nago ziur autonomo modukoek ez ote duten jarraituko.

A.— Beraz, zure ustez ez dago autodeterminazio eskubidearen beharrik...

J.C.— Ez, ez da behar ez denik. Inon ikusten ez dudanez, iruditzen zait zerbaitegatik izango dela. Arazoa planteatuko balitz, herri honen gehiengoak independentzia nahi duela planteatuko balitz, irtenbidea bilatu beharko litzateke, noski. Eta gustoko ez duenak aldegin beza!

jolas egiten dugulako. Egia izan daiteke gehiengoak autodeterminazioaren alde egotea, abstraktoan. Baina badi-rudi hortik ateratzen den ondorioa dela independentziaren alde daudela. Beraz egoera hau ez da legezkoa. Beraz demokraziarik ez dago. Uste dut autodeterminazioaren arazoa arazo faltsua dela.

A.— Esan al daiteke batzuek dioten bezala herri hau autodeterminatuta dagoela?

J.C.— Herri honekin egin beharko litzatekeena da gutxiago jolas gutxiago politika fikzioarekin. Etsipen jokia ez egitea. Nik uste PNV etsipen jokia egiten ihardun dela arma politiko bezala. Gauzak lortzeko. Legezko gauzak agian, baina ordaindutako saria handia izan da, boterea deslegitimatua bait da, botere demokratikoa deslegitimatua baita. Ez zait gaizki iruditzen boterea kritikatzeko, baina botere moduren bat ez badugu lejitimatzeko, ustelduz goazela uste dut giza-talde bezala. Orduan biolentziarik eroena lejitimatu amai daiteke. Iruditzen zait era honetako dina-

“Costa Rica independentea bada zergatik ez Euskal Herria?”

ARGIA.— Autodeterminazio eskubidea ezagutzen dute gure inguruko estatu gehienek nazioarte mailan. Beren mugen barruan arazoa aurkezten zaienean ordea uko egiten diote. Zergatik?

XOXE ESTEVEZ.— Nik uste arrazoi historiko bat dagoela. Zentralismoaren historia oso bat dago, XVIII. mendetik aurrera areagotua liberalismoa eta Cadizeko Konstituzioarekin. Gainditu ez den historia. Bi okasio izan dira zentralismoa gainditzeko, Errepublika 31ean eta 78ko Konstituzioa. Eta ez batean ez bestean ez da ezagutu autodeterminazio eskubidea. Castelaok arrazoiaren zioenean politikoa espainiar guztiak, sozialista, komunista ala eskuindarra izan, zentralistak direla. Ezin dute onartu estatu nazioanitzduna denik espainiarra. Errepublikan, mundu guztiak espero zuen federala izango zela, baina egiteko orduan katalandarrak, euskaldunak eta galegastak bakarrik agertu ziren horren alde. Errepublika federal batean ezagutuko litzateke autodeterminazio eskubidea, sistema federala ez bait da autonomia estatutu bat bezalakoa. Subiranotasuna herri periferikoetan oinarritzen da, eta hauek nahi badute, subiranotasun horren

parte bat eskaintzen diote beraien sortutako ente gorengoko bati. Baina ez autonomia estatutuak bezala, hauek zentroak dauka subiranotasuna eta apurkak banatzen ditu periferiako herrien artean. Ez zaie beste egitura bat otutzen, apurren zentralismoa baino; horixe da autonomien estatua.

A.— Ze baldintzak behar dira egitura hori aldatzeko? Eskubidea ezagutzeko eta praktikara eramanez ahal izateko?

X.E.— Eskubidea eta bere iharduera konstituzio ororen kanpo dago ene ustez. Herri batek nazio bezala badarakus bere burua eskubidea dauka berez autodeterminazioarako. Niretzat eskubide naturala da, ukaezina. Edozein konstituzioren aurrekoa. Euskal Herriak askotan erakutsi du nazio bat dela, abertzale bozkatzuz, konstituzioren aurka bozkatzuz... Niretzat autodeterminazio eskubidea da konponbidea. Hori ezartzen ez den bitartean euskal arazoak ez dauka konponbiderik. Euskal Herriak nahiko erakutsi du, ez dakit zer gehiago nahi duten.

A.— Zer beharko litzateke?

X.E.— Estatu espainolaren egituraren aldaketa osoa. Gaurko egiturari zaila da oso autodeterminazio eskubidea

ezagutzea konstituzioan. Baina konstituzioak ere aldatzen dira, eta espainolek asko dakite horretaz.

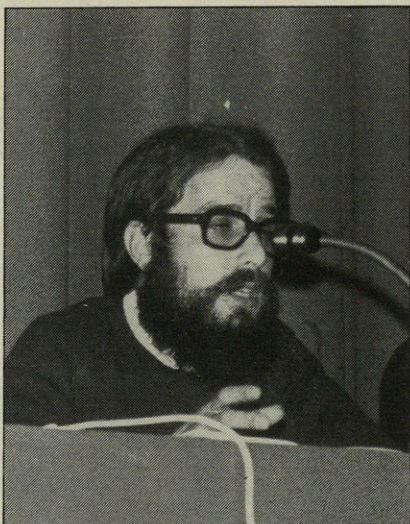
A.— Kontua da nola aldatu...

X.E.— Orain dela 10 urte gaur hain kontra agertzen diren PSOEkoak autodeterminazio eskubidearen alde ageri ziren. Egoera nahasia dago. Alderdi abertzale zenbait ere ez dio zezenari adarretatik heltzen. Nazionalista bada autodeterminazioa bere programan sartu beharra dauka. Ez dakit nola dabil-

tzan horrela. Nazio asko dago munduan, Euskal Herria baino txikiago eta txiroago independente dena. Costa Rica independentea bada zergatik ez da izango Euskal Herria?

EEEn sartzea nik uste joera honen kontrakoa dela. Beste traba bat iruditzen zait. Horregatik alderdi nazionalista asko kontra agertu izan dira EEEn sartzei buruz, ez bakarrik arrazoi ekonomikoak zirela medio, baizik eta arrazoi politikoak kontutan hartuaz.

XOXE ESTEVEZ

A.— Galego, katalandar eta euskaldunen artean, folklore kontuak alde batera, ezin al litzateke autodeterminazioaren aldeko mugimendu sendo bat sortu?

X.E.— Sentimendua alde batera, Galeuska e.a., nik uste hori izango litzatekeela metodoetako bat. Batasunak indarra biltzen du. Etsaiak badaki hori eta banaketa pizten du beti nazionalismoaren barruan. Badakigu EA-PN-Vren arteko zatiketan kanpoko askok nola txalo egin zuen.

A.— Ze kontseilu eskainiko zenituzke eskubidea errealki lortzekotan?

X.E.— Oraintsu sortu da 'Euskaria' izeneko elkarte bat. Badirudi zenbait alderdik alde batera utzi duela autodeterminazioaren errebindikapena. Beste batzuk nabarmen alde agertzen dira. HB eta EA. Nik uste 'Euskaria' bezalako elkarteak sortu beharko liratekeela alderdie-tatik kanpo. Kanpaina nahasi bat egin beharko litzateke, alderdi politikoak eta elkarte apolitikoak bilduaz, kanpaina mailakatu bat planteatuz, gero eta esijentzia handiagoak ezarriz, Euskadiko Udal guztiek autodeterminazioaren aldeko mozioak aurkeztuaz, sinadurak bilduaz Gasteiz, Madril eta Strasburgoko parlamentuetan aurkezteko. Euskaldun mordoa, trenez edo nahi bezala, Madrilen edota Strasburgen agertuz.

Aljeriako elkarriketen ondorioz gobernua konprometituko balitz autodeterminazio eskubidearen ihardueraren posibilitatea ezagutzea eta Nafarroa Euskadin bat etortzeko bidea ezagutzen... gure arazoaren konponbidea jarria legoke. Bi hauek gabe ez dago konponbiderik. Gerta daiteke lasaiago egotea. Baina edozein momentutan piztuko da sua berriro ere.

INDEPENDENTZIA

HERRI batek autodeterminazio eskubidea gauzatzearekin har dezakeen status politikoetako bat da independentzia; beraz, beste estatu aske eta subirano berri bat sortzeko, eta zenbait kasutan herri bereko sakabaturik dauden beste zatiekin bilduz, lehenagoko estatutik banantzea suposatzen du.

Bananketa honek ez du inolaz ere isolatzea esanahi, aldiz, herrien arteko elkartasunaz gain, harreman ekonomiko nahiz bestelakoak erraz ditzake, baina independentzia eskuratu duen herriaren egoera ekonomikoaren, estrategikoaren eta hainbat faktore politikoren ondorioz, dependentzia makurketara bilakatu eta estatu indientearen subiranotasun maila murriztuz doa.

I.Z.

SUBIRANOTASUNA

SUBIRANOTASUNA herri baten botere politikoaren gorengo adierazpidea da. Herri horrek duen jabetasuna litzateke, zeinak adierazten duen gizateria batek beste gizateria batenganako erabakitze independente osoa duela; bere destinoaren jabe libreki aukeratzea alegia. Barne nahiz kanpo harremanen erabakitze ahalmen horrek ezin du beste herri handiago baten erabakien menpe makurketa onartu, eta logikaz, ez da legezko beste herri ahulago baten borondatearen aurka, 'interbentzio' politikarik egitea.

Hala ere, estatu forma modernoagoak sortuz joan diren heinean, subiranotasun absolutua edota erlatiboaz mintzatu beharko litzateke, estatu federal edota subiranotasun nazionala supraestatar erakundeekin erlazioan ipintzerakoan subiranotasuna mugatzen den ala ez eztabaidatu ohi bait da.

I.Z.

Konponbiderik ez da oraingoz atzematen

Bermeo bitan zatitu du tostartekoen grebak

Hilabete pasa da Bermioko tostartekoek grebari ekin ziotenetik, baina oraindik ere soluzioa hurrin dagoela dirudi. Bitartean, untziak portuan eta arrantzaleak lehorrean diraute, eta itsasoari begira bizi den herrian eragin itzela du honek. Kalte ekonomikoak handiak dira, baina gatazka honek sortarazi duen giro txarrak gehiago kezkatzen ditu bermiotarrak. Herria bitan zatitu bide da.

Izugarritzko mugimendua behar luke Bermioko portuan sasoi honetan

Hogei mila biztanle dituen herri honetan itsasora irteten direnak 1.200 inguru dira, baina arrantzak herri osoaren bizitza baldintzatzen duela esan daiteke, portuaren inguruan sortzen den mugimendua medio, eta arrantzak zeharka sortzen dituen lanak direla-eta, bermiotarrak itsasoak ekarriko duenari begira bizi bait dira. «Bermio hila da arrantza barik», diote herritarrek.

Azkenaldian, izan ere, ez da bizitzarik Bermioko portuan, joan den Otsailaren 20an tostartekoak, untzien jabe ez diren arrantzaleak alegia, grebari ekin bait zioten. Hasieran 24 puntuko taula erreibindikatzen bazuten ere, gaur egun bi puntu baino ez dituzte aldarrikatzen, hala nola untzi bakoitzean marinel bat gehiago onartzea eta aparailu elektrikoaren konponketak armadoreek oso osorik ordaintzea. Baina funtsean, ez dira bi eskaera hauek tostarteko eta armadoreen arteko gatazka eragin dutenak, azken finean, bi parteak akordiora heldu ez badira bigarrenen komenio kolektiboa eta besteek untziak untzikoa egin nahi dutelako da.

“300 armadoreen
eta 900 tostartekoen
arteko desadostasuna
tentsio gogorrean eta
istiluetan amaitu
da”

«Euren eskuetan dago»

Argia.— Zergatik hasi zenuten greba?

Felix Sanz.— Komenio berri bat eskatzen dugulako da greba, gauzato bi baino ez dugu eskatzen azken finean: gizon bat gehiago eta aparatu elektrikoa. Euren esango dute 20-30 puntu direla, baina ez, puntu txu bi baino ez dira.

A.— Lehenengo erreibindikapenean ez zenituzten 20ren bat puntu eskatu?

F.S.— Bai, baina orain bi horiek bakarrik dira. Guk beti eskatu ditugunak bi horiek bakarrik dira.

A.— Orduan arazoa da eurek ez dutela eseri nahi komenio kolektiboa egitera ezta?

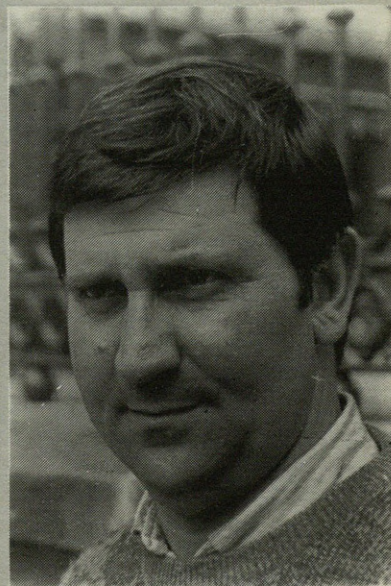
F.S.— Euren diote 'barco por barco' jazarri behar dugula, eta guk hori ez dugu nahi. Guk nahi dugu armadoreen presidenteagaz jazarri, eta hori baino ez da. Berak esango dute ezetz, baina guk hori baino ez dugu eskatzen, jertztea. Gero, zer eskatuko dugun? Hori ikusiko dugu, baina jazarri gura dugu parte biak.

A.— Zergatik ez duzue nahi untziz untzi negoziatu nahi?

F.S.— Ezin dugulako egin guk 135 komenio, zoratu egingo ginatke.

A.— Zer da aparailu elektriko kontu hori?

F.S.— Aparatu elektrikoa, berria dakarrenean, berak pagaten du, eta guk ez dugu gura erreparaziorik paga, orainarte pagatzen zen legez. Eta hau da eskatzen duguna. Jazarri mahaian, eta negoziatuko dugu. Ez dugu eskatzen gauza biak egingo di-

Felix Sanz,
BTako lehendakariordea

tugula. Agian egingo dugu orain aparatu elektrikoa eta datorren urtean beste gauza bat.

A.— Zenbat denbora?

F.S.— Ezin dizut esan. Guk beti gura dugu jazarri, armadoreak esaten badute bihar jazarri, akabatu da huelga. Euren eskuetan dago, gure eskuetan ez dago hori.

A.— Baina jertzteaz gain, bi puntu horiek ere onartu beharko dituzte ezta?

F.S.— Puntu bi horiek eskatuko ditugu, igual ez dituzte biak onartzen, igual puntu bategaz conforme!

Kuadrilak banatu

Gauzak honela, 300 armadoreen eta 900 tostartekoen arteko desadostasuna tentsio gogorrean eta istiluetan amaitu da. Alde batetik zein bestetik mehatxuak salatzen dira, eta orainarte lagunarte berberetan ibili izan diren tostarteko eta armadoreak bakoitza bere aldetik ibiltzen hasi dira. Kuadrilak puskatu egin omen dira kasu batzutan, lagunartea ez apurtzeko grebaz ez da hitz eginen, aldiz, beste batzutan. «Kuadrilak banatu egin dira, inoiz gertatu ez zena», esan digu portuan itsasuntziei beha topatu dugun armadore gazte ba-

tek, «nire untziko tostartekoak nire lagunak izan dira beti, kuadrilakoak; orain berba egiten dugu baina distantzia nabaritzen da, gero eta gehiago, eta greba konpontzen bada ere, ez da inoiz gauza bera izango».

Taberna eta soziedadeetan ere nabaria da grebaren eragina, baja hartuta dagoen tostarteko zaharrak esan digunez, «soziedadeetan batzuk mahai batean eta besteak bestean jertzatzen direla, ez da grebaren gainean barbarik egiten; jendeak nahigo du isilik egon». Hiruzpalau soziedadeetan grebaz hitzegitea debekatu dutela esan digute portu inguruan zebiltzanek.

Hilabete baino gehiago da
untziak portutik irten ez direla

Komenioarekin bueltaka

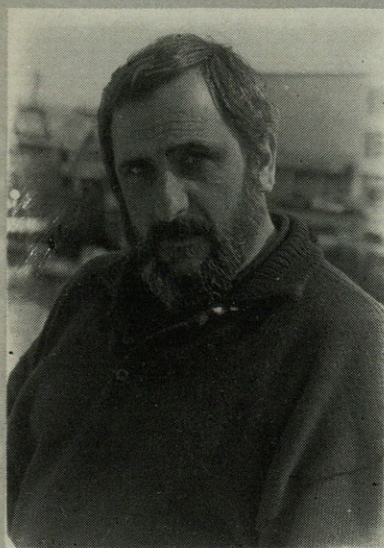
«Armadoreen ordezkaritza gurekin jertztea nahikoa litzateke grebarekin bukatzeko», diote BTA(Bermioko Tostartekoen Alkartasuna) sindikatutik, eta ezin dugu komenio kolektiboa egin, itsasuntzi bakoitzeko egoera desberdina baita ihardesten dute armadoreek. Armadoreek, gainera, ordezkaritzarik ez dutela diote, euren elkarte hori-gaien kooperatiba baino ez dela argudiatuz. BTAak, bestalde, CCOOekin paktu bat sinatua du —«indarra eta laguntza ematen digutelako, baina ez gaude CCOOera afiliatuta»—, eta sindikatu nagusi honekin bat eginik irten ohi da mobilizaziotara.

Euskadiko CCOOko idazkari nagusia —Santiago Bengoa— izan zen, hain zuzen ere, Bermioko arrantzaleak beste portutakoak baino kondizio txarragoak zituztela salatu zuena: Bermio omen da untziko 15 marinel soilik dituen bakarra, eta Seguritate Sozialari ere besteek baino gutxiago ordaintzen omen diote Bermioko armadoreek. «Hori gezurra da», erantzun dute armadoreek, «Seguritate Sozialako ordainketak oinarri berberen arabera egiten ditugu Bizkai-ko guztiok». Irabazien banaketan ere Gipuzkoako portuetan egiten denaren desberdina bide da, hauetan erdia armadorearentzat eta beste erdia beste arrantzaleentzat izaten bada, Bermion %55a da armadoreentzat eta tostartekoen artean banatzeko %45a geratzen baita. Guzti hau, Bermioko portuaren kasuan 1964an sinaturiko hitzarmenak arautzen du.

Jose Arenal, armadorea:

«Ez dugu atzera egingo»

*Jose Arenal,
«Ostadar» untziko armadorea*

Argia.— Zein da arazoa?

Jose Arenal.— Arazoa da armadoreak prest gaudela komenio berri bat egitera, itsasuntzi bakoitzean bere armadorearekin, eta hori eurek ez dute nahi, ez dakit zergatik.

A.— Baina tostartekoek badiutze eskakizun batzuk ezta?

J.A.— Lehenengo etorri dira 24 puntugaz, gero esan dute puntu bi, orain diote puntu bat, eta orain nahi dutena da mahaian jartzea bakarrik. Eta hori nahi dute gero gu euregaz mahaian jartzeko eskubidea eukitzea. Ze Bermion ez da komeniorik behar, arazo bat dagoenean arran-

tzale tostartekoak arrantzale armadoreagaz konpondu egiten gara.

A.— Erabakita al daukazue traturik ez egitea armadoreen elkarre bezala?

J.A.— Nahi izanda ere ezin dugu eta. Itsasuntzi bakoitzean egoera zeharo desberdina dago, nola egingo duzu bada guztientzat komenio bera? Ezin da. Bestalde, ez Euskadin eta ez Espainian bajurako itsasuntzietan ez dago ezelako komeniorik. Ohitura batzuz egiten dira gauzak... arraina harrapatzen eta errepartiten da, Bermion %45 tostartekoentzat eta %55a armadorearentzat, eta armadoreak hortik ordaintzen ditu gastu guztiak. Komenioa ez dago inon eta zergatik nahi dute Bermion?

A.— Zenbat denboran konpondu daiteke arazoa?

J.A.— Ez dakit, armadoreak itsasora joateko prest gaude, baina ez dakit norarte dauden beraiek prest itsasora ez joateko. Gu bihar bertan joango ginake itsasora, gauden moduan, gauden baino txarrago ez, gu ere ez gara errebajatu, guk ez dugu egingo atzera.

A.— Pasako da denbora apur bat orduan...

J.A.— Uste dut baietz. Baina guk, presioekin eta amenazoeekin ez dugu egingo atzera.

A.— Tostartekoek egingo al dute atzera?

J.A.— Beno, eurek hasi dute greba, eurek amaitu beharko dute.

Udaleko alderdiei ere partehartzeko eskatu die tostartekoek, baina badirudi indar politiko nagusiek busti nahi ez dutela, bermiotar gazte batek azaldu digunez, «alderdi bereko kideak bait daude tostartekoen nahiz armadoreen artean. EAko armadore eta tostartekoak daude, HBko armadore eta tostartekoak daude bezalaxe». Hala ere, gatazkaren aurrean Udalak jarrera bat har zezan eskatu zuen BTA sindikatuak, eta joan den Martxoak 16an burutu zen Osoko Bilkuran bakoitzak bere eritzia argitu behar izan zuen.

Udala neutral

Armadoreen jokaera salatzen zuen mozioa aurkeztu zuten lehenik BTAko ordezkariak, baina hau atzera botako zutela ikustean, textu apalago bat moldatu zuten azken momentuan, armadoreen jokaera salatu gabe bien arteko negoziazioa apoiatzea eskatzen zelarik: HB(4) zinegotzi eta EE(1)k bakarrik eman zioten baietza bigarren textu honi, EA(6), EAJ(4), PSOE(1)k textu berria aztertzeke astirik izan ez zutela-eta ezetza eman zutelarik.

Idatzi alternatibo bat onartu zuen azkenik Udalak, EEko zinegotziaren botua izan ezik guztiek izenpetu zutena: bertan udala neutral bezala agertzen da, akordioaren bidean «alde biak ahalik eta borondaterik onena» ager zezaten eskatuz. Ez zen izan tostartekoen gustokoa Udalak hartu zuen erabakia. «Gure alde zein dagoen ikustera etorri naiz», aldarrikatu zuen Felix Sanz(BTA)ek Bilkura Areto bertan, «eta ikusten dut inor ez dagoela tostartekoen alde; armadoreen artean nagoela iruditzen zait... denok zarete armadore batzuk». Zinegotzien eta alkatearen kontrako oihuak ere entzun ziren Osoko Bilkuraren egunean. Hala ere, gauzak baretu direla dirudi, alkatea(EA) eta BTAko ordezkarien arteko bilera batean bakoitzaren jarrerak argitu eta hurrengo Osoko Bilkuran berriro arazoa tratuko dela iragarri baita.

Dena den, beste portuetako untziak berdel ugari arr atzatzen ari diren artean, gatazkaren amaiera ez da somatu ere egiten, eta gauzak konpontzen baldin badira ere, hilabete luze honetan ireki diren zauriak orbandu arte pasako da denbora puskat. Bermioko kaiaren inguruan ibili garenean tostarteko, armadore zein bermiotar ororen begiradak itsasora zuzenduta kausitu ditugu, eta ez dituzte, antza, beste inora zuzenduko itsasuntziak bere soketatik libre ikusten ez dituzten artean.

I.MURUA

ARGIA

K O M I K I A

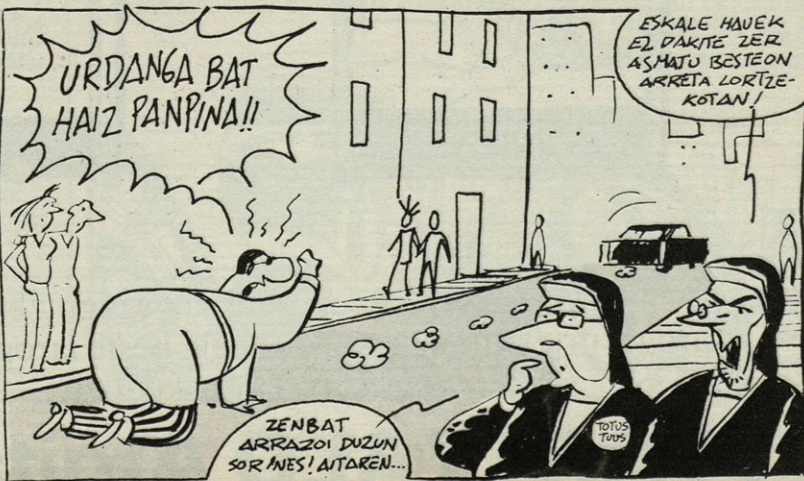
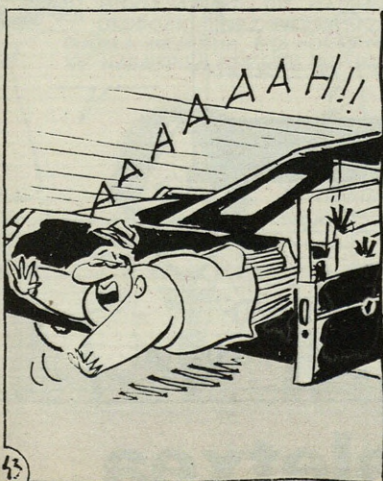
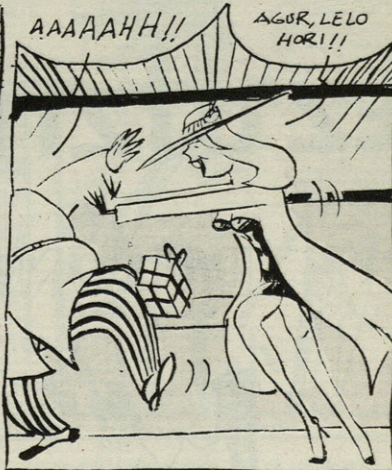
142. zenbakia

BOKARTA

MORAU + MARTIN

MAFIA!!

LODIKOTEAK KOTREAN SARTZEN DU GURE BOKARTA. BERTAN E-MAKUTHE MISTERIOJSU BAT DAGO

ZINKUNEGI
O P T I K A

HERNANI, 4 - 20004 DONOSTIA - Telf. 42 06 24

**kirolzaleen
zerbitzutan**

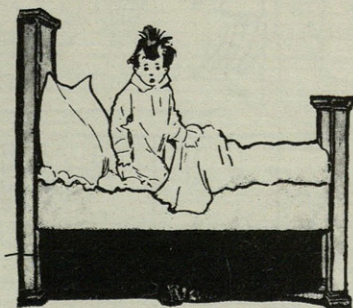
miner

donostia

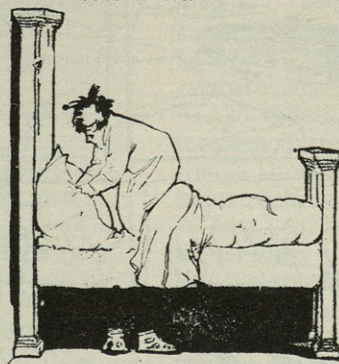
☎ 271050 eta 270447

EZ UTZI IRAKURRI GABE

LITTLE NEMO
WINSOR MCCAY

LITTLE NEMO
WINSOR MCCAY

NEMO TXIKI Aren ametsak ezagutzen al dituzu?
Larogei urte dituen komik honek, beste larogei urtetan irrifar
eta goza araziko dizu

TTARTTALO Argitaletxea

0nddoak eta buruak

NAHIKO GAUZA ENTZUN DITUT GIZON HORRETAZ BAINA EZ DUT EZAGUTZEN. APARTEKOA EGOERA BEREZI ETA MISTERIOTSUETAN SARRARAZTEKO... BAINA KONTA EGIDAZU HAINBESTE IZUTU ZAITUIEN AMETSA.

...ETA ORDUAN TORTURARIK EZ JASATEKO PIERRE LA REINEK HIL-TZEA LORTU ZUIEN HILEZKORTASUNAREN KONTUAZ.

ANTZERAKO ZERBAIT IRAKURRIA DUT LAGUN BATEN LIBURUAN. JACK LONDON IZENEKO BAT.

JACK LONDON? EZ DA ASKO INTERESATZEN ZAIKAN IDAZLEA, BAINA ARRAKASTA LORTU DU.

A BAI?... TXINAN EZA GUTUN NUIEN, ERRUSIA ETA JAPONIAREN ARTEKO GERRAN...

BERE LAGUN GUZTIAK BILTZEKO ETXE HAUNDI ETA EDERRA ERAIKI ZUIEN ETA GERO SU EMAN ZION: "OTSOAREN ETXEA"... IHAZ BERE BURUAZ BESTE EGIN ZUELA USTE DUT.

EZ NEKIEN... TIRA, HELDU GARA. DENDAKO ATEAN DAGO LEVI.

STEINER LAGUNA? ZATOZ... ZATOZ... ETA ZUK CORTO MALTESE ITXURA EDERRA DUZU GAIUR GOIZEAN.

PENTSATU DUZU ESPE-DIZIOARENA? AGIRI GUZTIAK PREST DAUDE...

LEVI COLUMBIA JAUNA, BADAKIT ATZO...

...ETXERA ETORRI ZINELA PROPOSAMEN HORREKIN, BAINA... EZ DUT BESTERIK GOGORATZEN.

STEINER IRAKASLEAK IXTORIO BITXIA KONTATU DIT. BADIHUDI ONDDOAK JANEZ BERRESKURATU DUDALA MEMORIA, ETA HORREN TRUKE NAHASPILA EDERRA DUT BURUAN...

HARA BA... ONDORIO HORI EZ GENUEN PENTSATURIK...

RALEIGH-EN ELDORADO; ORELLANAREN URREZKO HIRIA; CIBOLA, CORONADO-REN ERRESUMA PAREGABEA... AMETSETAN BAKARRIK DAUDE HORIEK. HARRIGARRIA DA ZU BEZALAKO GIZON KULTOAK HORRE-LAKO IXTORIOTAN INTERESA IZATEA.

AMILDEGI-
RANTZA DOA!!
GUREA
DA!!

Ei?!
BIDE HAU?
**EZAGUNA
ZAIT!!!**
...

...HEMENDIK IBILI,
HAIZ JADANIK!!...
ETA GERO
ZERA DUK...

JAUZIA !!

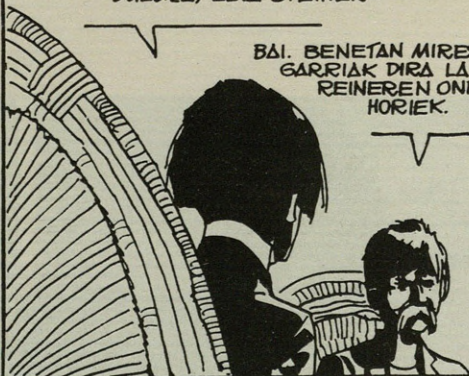

Jarraituko da.

URREZKOAK DIRA AMETSAK;
BERUNEZKOAK ERREALITATEA...

BAINA UTZ DEZAGUN KONTU HORI. GARRAN-
TZITSUENA DA MEMORIA BERRESKURATU
DUZULA, EZTA STEINER?

BAI. BENETAN MIRE-
GARRIAK DIRA LA
REINEREN ONDDO
HORIEK.

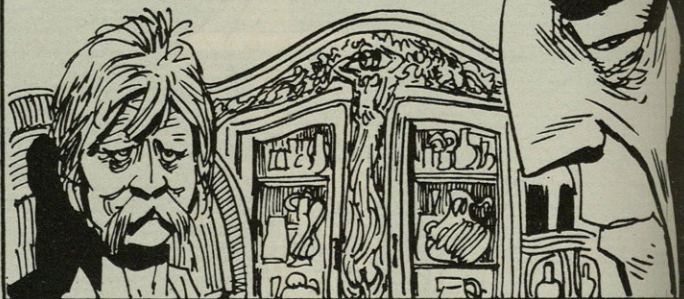
LA REINE... EZ ZEN HORI
GUAYANATIK IHES EGIN-
DAKO ANARKISTA?

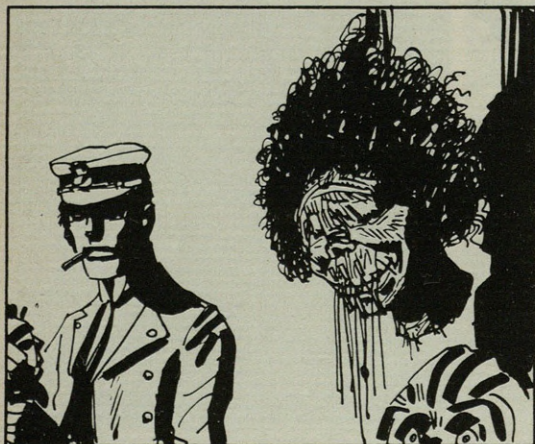
SARIA EMATEN
ZUTEN BERE BU-
RUAREN TRUKE.
BAINA AMAZONIA-
KO TOKIREN BA-
TETAN HIL DA
CORBETT IZENE-
KO BATEKIN...

AHANTZ DEZAGUN KONTU
HORI LEVI COLUMBIA: BART
AMETS GAIZTO BELDUR-
GARRIA IZAN DAT.

ZEUK ERE
ONDDOAK DASTATU
DITUZU?

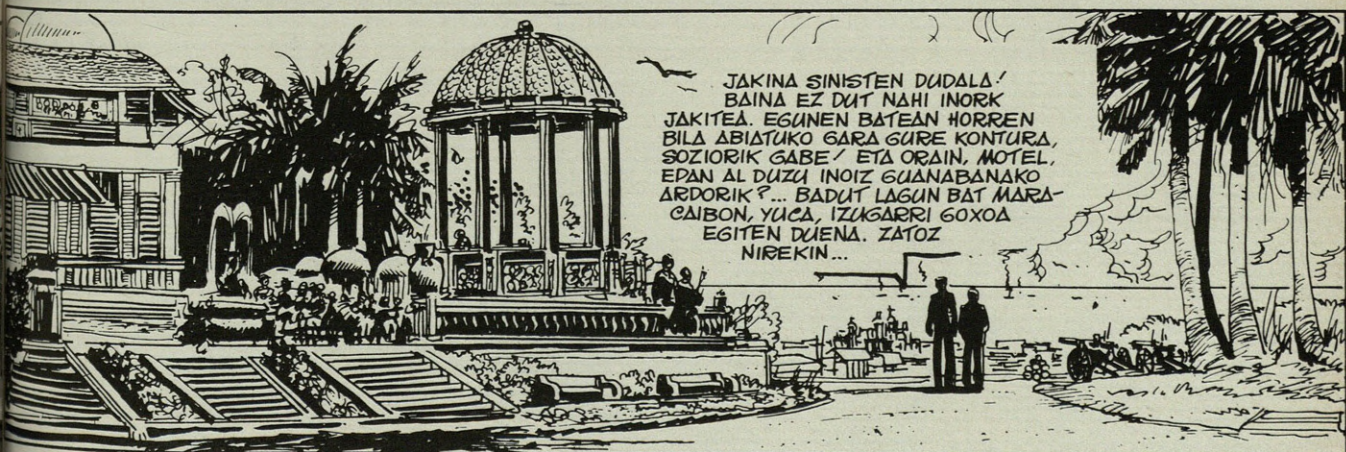

IKUSTEN DAT INTE-
RESATZEN ZAIZKI-
ZULA JIVAROEK
TXIKITUTAKO BURU
HORIEK... MUSEOAK
ETA KOLEKZIONISTA
PARTIKULARREK
ASKO MAITE DI-
TUZTE...

HAU ZURI
BATENA
ZEN...

① LITTLE NEMO IN SLUMBERLAND

ZU AL ZARA
OSABA ALBA?
SORRARAZI
EGUZKIA AME-
SEN HERRIA
MESAGER
DADIN!
ADOS?
ONGI!

ZINTZO
IZAN!

JAUREGI E
DEIRA INK
SHKO DIZZI

ALFE-
RRIK
ARI ZAR
EZ DIZU
BATERE
ULER-
TZEN!

ZURE
AITA
IKUSTEKO
PREST
AL ZAIDE?
ZAIN
DAUKAZU!

ORAIN
IKUSIKO
TUZU NIRE
HALMENAK.
HEMEN EZ
ZU INORK BA
RE EGITEN.

„OSABA
ALBARI HOTS
ESITEN
DIONANEAN,
HAI DENA
DESSAGERTARA
ZI DEZAKE ETA
ETA ZU
ERE BA!

DISKUTATZEN
ARI DA ETA
BESTEAK EZ
DIO TXINTIK
ERE ULERTZEN

ZINTZO BA-
ZINA EZ
NIOKE DEITZ
KO NOSKI.

ZATOZTE E-
RREGEPABH
LOLA IKUS-
TERA!

BAI
EDE-
RRA!

ORAIN
OSABA ALBAK
EGUZKIA
BIDALIKO
DU!

BAINA
ZER...

EZ,
FLIP! EZ

EA NI
ERRESPE
TATZEN
IKASTEN
DUZUN:

60 MOKK
60

GAIZTOA
DA

EGUNA
JAIKI
BEHARI
DIT

Irantzu Mugetak bostgarren erasoak jasan ondoren

Inkontrolatuen erasoek kaleak berotu

Azken astean, Irantzuri eginiko erasoak arrazoi nahikoa izan da jendeak kalean bere erantzuna gogor ohiukatzeak. Baina hau ez da izan inkontrolatuek burutu izan duten azken erasoak. Portugaleten, X.L.G. inzialei erantzuten dion hamasei urteko neska bat bi gazteengatik erasotua izan da, zeintzuk GAL siglak grabatu dizkioten bernan. Kasu honetatik aparte, hamaika izan dira telefonoz eginiko heriotz mehatxuak, Euskal Herri osoan azken astean. Adibide gisa, Otxandioko zenbait gazteren gurasoei semeak drogadiktuak direla esanez jaso dituzten telefono deiak dira. Baita bertako Herriko Tabernako zerbitzaria den U.T.-k gutun baten bidez jasotako heriotz mehatxuak ere, pentsa arazten dute ekintza hauek ugalduz doazela.

Urtizberea, Celigueta, Edurne San Pedro, Txerra Iriarte, Txema Concejo,... ugari dira inkontrolatu hauen atzaparretan erori direnak. Irantzuk jasandako azken erasoak, gogora ekarri die beraien jasandakoak ere; baina batzu nahiago dute ez gogoratzea, ezer ere ez esatea. Txerra 88. urtean bi aldiz izan zen erasotua eta bere hitzetan jendeak agertzen duen laguntasuna eskertzekoa da, «Irantzuren aldeko manifa ikusi dudanean izugarria iruditu zait». Baina kasu hauetan, kondenatze eta manifestatzeaz gain ezer gutxi egin daiteke, bere esanetan, «salaketa jartzeak ez du ezertarako balio, tramite hutsa da. Urte

bete baino gehiago igaro da nik jasan-dako erasotik eta ez dugu inungo erantzunik jaso». Haseran, zaila da salaketa egitea ausartzea Irantzuren dioskunez «baina salatzen duzu salatu behar dela-ko, nahiz jakin akzio sinboliko hutsa dela».

Guardia zibila kanpusean

Erasoa eta egun batzu beranduago Irantzuk, guardia zibilaren deia jaso omen zuen, baina honek ezezkoa eman zien antza. Biharamunean, paisanoz jantziriko bi guardia zibil arte ederretako fakultatean azaldu ziren. Bertan Patxi Zabaltza dekanordearekin eta Jose Luis Tolosa dekanorekin egon ziren eta legezko baimenik ez zuten kanpusean egoteko, hanka egin zuten. Dekanordeak ez zuen jakin zertara etorri ziren baina berak esan digunez «Pais-en agertu zen Irantzuren berria eta ordundik Madrilgo goiko estamentuetatik 'toke bat' eman dietela uste dut, ea zerbait egiten duten edo». Halaber, kazetaritzako ikasle batzuk, orain hilabete Irantzuren karpetan azaldu ziren heriotz mehatxuak agertu zirenean, kanpusean guardia zibilez jantziriko bi, ikusi zituzten. Hala ere, guardia zibilek ukatu egin zuten halakorik.

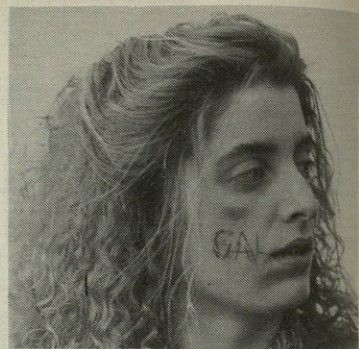
Susmorik izan ohi da poliziarekin erlaziorik badutela edo inkontrolatuek. Txema Concejo santutxutarrak jasan izan zuen erasoan, esaten digunez «galdera oso konkretuak egiten zizkidaten, poliziak edo ingurukoek egin ditzazke-

“Galdera oso konkretuak egin zizkidaten, poliziak edo ingurukoak egin ditzaketen galderak ziren, informazio zehatzean oinarritutakoak”

ten galderak ziren, informazio zehatzean oinarritutakoak. Momenturen batean komisaldegira eramango nindutela esan zidaten». Informazioa dela eta, aitatu behar baita ere, Otxandio U.T. gazteari heriotz mehatxuez gain, informazioaren truke dirutza bat eskaini izan diote. Bertako gazte baten esanetan, herrian, azken bolada honetan jende gaztea gero eta gehiago mugitzen ari da, eta bere ustez testuinguru horretan kokatu behar dira mehatxu hauek.

Beti norbaitekin

Dudarik gabe, honelako eraso batek egunerako bizitza baldintzatzen du. Irantzuren kasuan, deskuidatu den bitan, bakarrik geratu den bitan, erasotua

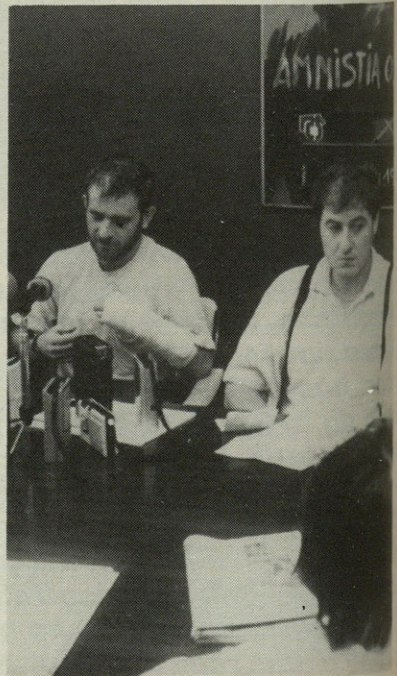
ARGIA: Azaldu iezaiguzu jasan izan dituzun erasoak.

IRANTZU MUGETA: Lehenegoa 87ko azaroaren 16an izan zen, goizeko hamaiketan edo. Ez neukan klaserik eta erosketak egitera joan nintzen; bueltakoan aszensorrean sartzerakoan atzetik etorri zitzaizkidan bi tipo, aszensorera sartu eta ostiaka eta irainetan hasi zitzaizkidan. Besoan gurutze gamatu bat grabatu zidaten. Bigarrena, 88ko otsailaren 3an izan zen. Euskara klaseak ematen nizkionez neska bati bere etxera joaterakoan, atarian dagoen eskima batetan heldu zidaten hiruk, eta berriro ere ostiaka. Bi gurutze gamaturekin utzi ninduten orduan. Hirugarrena azaroaren 3an izan zen. Fakultateko komunetan harrapatu ninduten, kolpeak eta betikoaz gain 'GAL' grabatu zidaten. Duela hilabete gutun batez mehatxatu ninduten. Eta azkenik, astelehenak 13an fakultateko komunetan baita ere, bi mutil eta neska batek jipoitu eta aurpegian berriro ere 'GAL' grabatu zidaten; aurrekoetan ez bezala, bortxatu na-

Erasoek erantzun bizia sortarazi

Azken astean gogor ugaltu da inkontrolatuak deritzan ekitea, eta ez dirudi beraien noizbehinkako protagonismo beltzari uztekotan daudenik. Telefono deiak, gutunak, heriotz mehatxuak... Erasoa fisiko hauen bidez lortu nahi dena garbi da, zenbait sektore ikaratzea eta orohar zerbait mugitzen denaren buruan inseguritatea sortaraztea. Ez da kasualitatea politika munduan inolako errelebantziarik ez duten pertsonak aukeratzea, eta hain zuzen ere Irantzuko ondo dihoa beraiek sentierazi nahi dutena azaltzean, «gaur honi egiten diogu baina bihar zu izan zintezke». Eta azkenengo eraso hauek gogorrak izan badira ere, ez da gutxiagokoa izan erantzuna. Euskal Herri osoan, eta batik bat Bilbon, milaka ikasle, era antolatuan eta modu gogorrean, azaldu dute euren protesta. Alimoak ez ziren txantxe-

takoak, eta oraingoan, ikaslegoaren gehiengoak bere baitan sentitu du eraso. Aldrebeskoa errektoragotza eta unibertsitateko agintari nagusien aldetik, papereta betetzera mugatu izan da batipat euren jarrera. Bestalde, berriro ere kaleratzen dira, oraindik ere, uxatu gabeko susmo zaharra, nor dago guzti horien atzean? Oraindik ere, buru gehiegitan diarduen galdera dugu. Eta azkenik, susmagarria Bizkaiko gobernadore zibila, Daniel Vegak, adierazitakoa, «kuriosoa da salaketa hauek justu une honetan ematea, hain zuzen ere Euskal Herriaren pakerako horren garrantzitsua den manifestaldi bat burutu baino egun batzu lehenxago, eta juxtu bloke demokratikotik alderatzen direnek manifestaldi honen aurka kanpaina gogorra bultzatzen ari direnean».

«'Honi egin diogu, baina kontuz besteok' adierazi nahi dute»

hi izan ninduten nahiz eta azkenean atzera egin. Beti bezala konortea galdu arte jipoitu ninduten.

A: Zenbat irauten dute erasoak?

I.M.: Hamar bat minutu gutxi gora behera.

A: Zer pentsatu zenuen lehen-dabiziko erasoarekin.

I.M.: Izugarritzko sorpresa, egiten ari nintzena uzteko esan zidatelako. Noski beti pentsatu dut arrazoi politikoak zirela tartean, egiten zituzten grabaketak ikusirik argi zegoen. Baina zergatik ni? Ez nuen ulertzen zergatik niri. Bizkaian badirudi niri tokatu zaidala. Honez gain, Santutxun jendea asko mugitzen da batetik, eta bestetik neska naizenez erasotzea errazagoa zaie. «Honi egiten diogu gaita kontuz besteok», adierazi nahi dute azken finean.

A: Azken erasoak Fakultatean izan dira, zure pausuak zehazki jarraitzen dituzte une oro, berta-koak ote?

I.M.: Bai, norbait hor egon behar-

ko da, baina honek ez du esan nahi erasotzaileak eurak direnik, agian informazioa pasatzen dute...

A: Eta nola aldatu du zure eguneroko bizitza guzti honek?

I.: Noski, aldatu... leku guztietara lagundurik joaten naiz, baina pentsa-kera... hori ez da aldatzen, ez erre-presioaren bidez bahintzat. Bakarrik geratu naizen uneetan egin didate; azkenengo aldia nire akats bat izan zen, komunera joan behar nuen eta une hartan ohizko lagunak ez zeude-nez ez dakit zer eman zidan hangoei laguntzea eskatzea. Bakarrik joan nintzen eta... Klasera joateko kotxe bat bila etortzen zait, eta etxetik atarira ere familiako norbaitek lagun-tzen nau.

A: Nola egiten diozu aurre egoera guzti honi.

I.M.: Gogorra egiten da, telefonoz deitzen naute, mehatxuak... Ahal dudan neurrian bizitza normala egi-ten saiatzen naiz eta orohar gauza berak egiten ditut.

A: Heriotz mehatxuak, sinesten

al dituzu?

I.M.: Ez, ze ni ez naiz inor eurak ni hiltzeko.

A: Nola erantzun dute uniber-tsitateko agintariek?

I.M.: Dekanoa hasieratik oso ondo portatu da nirekin, baina errektorea-ren jarrera denok ezagutzen dugu. Paso egin du. Behin joan nintzen be-rarengana eta zalantzan jarri zuen zer zen garrantzitsuagoa bere bilera edo nire kasua.

A: Ze moduz jendearen eran-tzuna?

I.M.: Jendea oso ondo portatu da eta erantzuna gogorra izan da. Hor ikusi da guztion arazoa dela.

A: Prentsaurrekoa, argazkiak, kartelak, elkarrizketak... nola da-ramazu guzti hau?

I.M.: Kalera irtetzen naizenean eta nire aurpegia ikusten dudanean, eta gainera zelako aurpegia... baina be-no, nik salatu nahi nuen, eta horre-tara etorri naiz. Esan dezakete erabi-lia izan naizela, baina nik nahi izan dudalako, hona etorri naiz. Esan na-hi dut ez naizela joan komisaldegira.

izan da. Txerra Iriarte ere saiatzen da bakarrik ez ibiltzen; «noski asko muga-tzen zaitu eguneroko bizitzan, beti nor-baitek lagundurik ibili behar bait du-zu». Txema Concejoren ustetan, hase-ran jendearen elkartasunak izugarri ba-lio du, asko babesten zaitu, baina «den-bora pasatzean eta erasoak ahazten di-renean, azken finean nahiz denon ara-zo izan, jasan duenaren drama bilaka-tzen da, eta hori oso gogorra da gaindi-tzea». Honelako egoerei aurre egiteko saiatzen dira ahal duten neurrian bizi-tza normala egiten. Baina Txerra Iriar-tek dioskunez, «azken finean, gogor manten erazten zaituena, gauzak ar-gi eta garbi dituzula da».

Justu erredazio lanak amaitzerakoan iritsi zaigu azken berria: 15 urtetako gazte bati GAL siglak grabatu zizkioten ostegun gauetz Gasteizen. Aste berean hirugarrena...

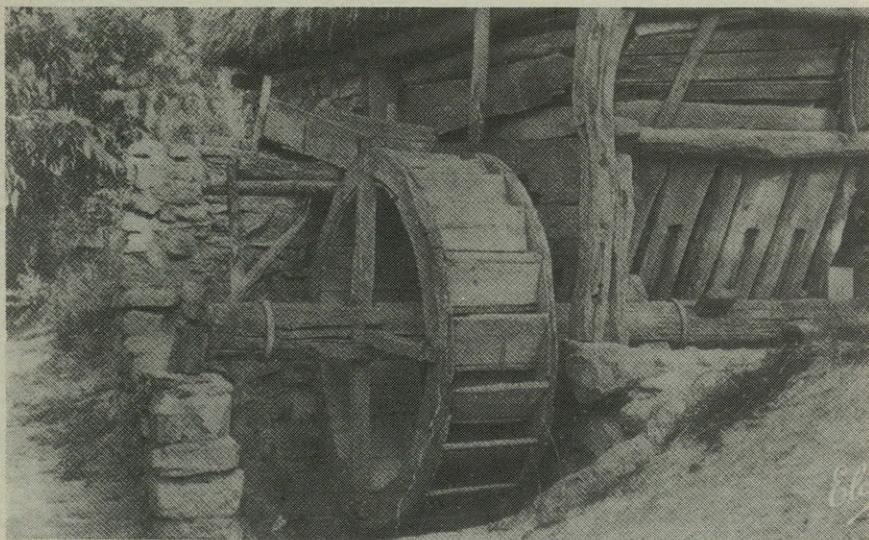
LOREA AGIRRE
XABIER LETONA

661 erreka errota ziren Gipuzkoan;
egun, dozena bat besterik ez martxan

Errota zahar maitea, uraren ertzean...

Errotari buruz daukagun ohizko imagina, haize errota, apenas ezagutu da Euskadin, izan direnak, gutxi batzuk, XVII. mendean eraiki zirelarik, egundoko lehorten baten erdian. Hemen, erreka errota izan da nagusi, bestelakoak ere ahaztu gabe: esku errota, untzi errota, txokolate errota... etab. Ez zuen halako aukera egoterik espero Antton Agirre Sorondok guzti honen ikertzen buru belarri jarri zenean duela zazpi urte.

Euskal Herriko erroten inguruan bueltaka pasa ditu 7 urte, berak dioen bezala «konturatu gabe», Antton Agirre Sorondo antropologo donostiarrak. Txiripaz sartu omen zen batera eta... «behin Nafarroara joan nintzela lan bat egitera errota bat erakutsi zidaten nere

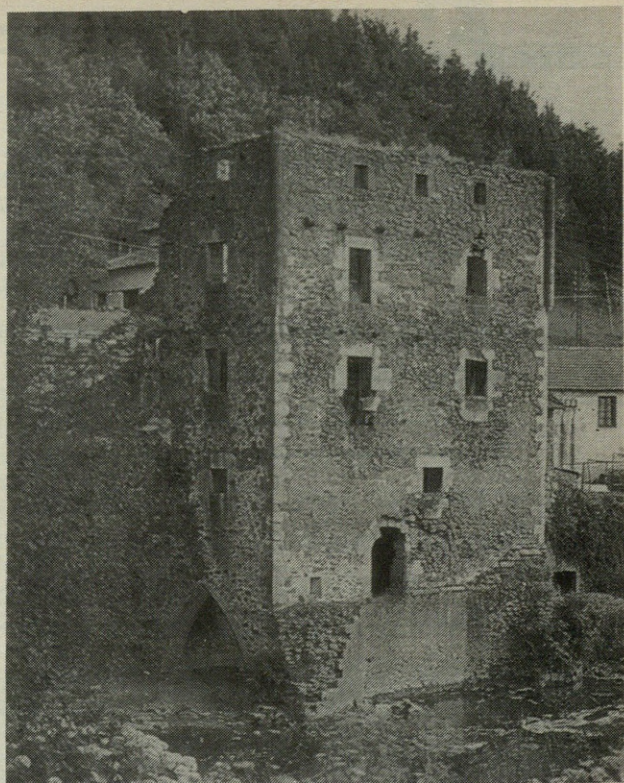
gozamenerako, eta gero beste bat Brinkolan, eta hura zen edertasuna!», eta honela, pentsatuz bere kabuz halako gauza ederrik gutxi izango zela, eutsi zion barruko esanari, «eta halaxe aritu naiz 7 urtez, ze Gipuzkoan bakarrik 661 errota aurkitu bait ditut!».

Kasik guztiak erlikia batzuk kontsidera daitezkeenak hain zuzen. Betiko erreka mintzoari kasurik egiten ez diotela bait daude gehientsuenak, galduak, suntsituak, ahaztuak... Batzuta ordea, dozena bat kontatu ditu Anttonnek Gipuzkoan, irin saporea gozatzerik bada oraindik, Gazteluko-Errotan kasu, edo Zegaman besteak beste, oraindik orain, urtetako legeari eutsiz darraite-nak. Guzti honen testigantza gorde nahi izan du fidelki «*Tratado de Molinología*» liburuan, berak aldarrikatzen duenez hain egoera kritikoa aurkitzen diren ondareok «*gu guztion arreta merezi dutelako*». Guzti horren erakusgarri izango da beraz artikulua hau.

Errotaren arrastoen atzetik

Errotei buruz halako sarrera orokor bat egiten du Antton Agirre Sorondok liburuaren estraineko orrialdeetan, segidan lau sailetan banatzen dituelarik: esku errota, ur errota, haize errota eta bestelakoak (txokolate errota, arroz errota, olio errota...), guzti honen inguruan historia mailako kontaketa gozo bat gauzatuz, bakoitzaren sorrera, erabilera, legedia eta barruko trajea (funtzionamenduari dagozkion xehetasun guztiak) aztertu ondoren, lehen esan bezala, zehatz-mehatz, Gipuzkoako errota banan-bana errepasatuko dituelarik azken orrira bitartean.

Datu zehatzei atxekiz horra hor segidakoak: 7 haize errota aurkitu ditu Antton Agirre Sorondok Bizkaian, Araban 2 erreferentzia baina gauza segurua ez direna, Gipuzkoan 1 eta Nafarroan ber-

Axerrota, Getxon.

Altzolako errota.

te 3. Marea errotak aldiz, 7 Zuberoan, Gipuzkoan 13 eta Bizkaian 11. Eta gero erreka errotak: Bergarak 41 eduki omen zituen bere garaian, Donostiak 28, Elgoibarek 28, Oñatik 27, Arrasatek 26... 661 arte. Erdi arotik gaurdainoko gizartearen motorra izan diren errotak direla medio, eta uraren poderioaz jabeturik, probetxurik gauzatzen jakin du euskaldunak bapo. Herriro aurki daiteke aztarnarik, arrastorik, ubiderik, horma zaharrik, non urteak direla gure gaurko industriaren lehen emaitzak zehaztu ziren. «Larraulgo Txurindaingo errotak kasu, zerra, eskubila, esmerila... dena mugitzen zuen. Oiartzungo Karrika errotan bestalde, sasoi batean behintzat, ume txikiaren sehaska ere kulunkatzen zuen!» gogoratu digu liluraz Anttonek.

Urak pasa ondoren alferrik

«Burdinola guztiak bukatu ziren bezala bukatuko dira martxan honetan geratzen diren errotak, eta orduan, ura pasa ostean, berriztatuko da bakarren bat, hor dagoela esateko» mintzo da ke-xati Antton Agirre, erlikia hauen azken arnasa gertu somatzen duenari. Berak altutik bota nahi dizkigu dauzkan proposamenak: eskoletako umeak bisita ditzaten moldatu behar direla dio, «eta etxekoandreek, joan daitezela herriko errotara irina erosi eta taloa jatera —eskatzten du—. Errotariak ikusten badu preziatzen dela egiten duen lana akaso lortu daiteke zerbait... lortu behar da bestalde, udaletxeek errotarien lana zaintzea, lan horretan jarrai dezaten». 83 eta 85eko uholdeak jarri ditu

egun bizi daitekeen egoera kritikoaren adierazgarri gisa bestalde, egundoko derrebesea suertatu direla zutik zirauten errotontzat argitu digularik: «azpikaldeko lokatz guztiak garbitu, harria galgatu, eta zertarako? zertarako? Errotak ez du eta inolako funtziorik betetzen, inork ez du eta irinik eskatzen...». Frantzia egin dutena aipatu dit ere irtenbide moduan: «subentzio bat lortu dute Gobernuaren eskutik egoitzak berritu ditzaten eta askok eta askok jatetxe bezala funtzionatzen dute».

Irina eta lapurra

Historian zehar errotaria ospe txarreko gizona izan dela adierazi digu beste batean Antton Agirrek. Baserritar guztiek ziotenez eta diotenez lapur hutsa. «Baserritarrek zaku bete arto uzten zioten eta beno, errotaria lakarekin geratzen zen, %10 izango zena pizuari dagokionean, eta gero guzxitze bat ere izaten zenez xehetze prozesuan, halako min batekin iriteten zen errotatik baserritarra; bestela erizten zuen hala ere errotariak, eta lapurra besteari deitzen omen zion, hara barrura sartzen zen orok irina dohan ematen zuelakoan. Hain zuzen ere, errota guztiak irina dariola egoten bait dira, paretean, lurrean, nonahi ere, irina bait dago».

Dozena besterik ez dira geratzen Gipuzkoan. Erreka bazterrean... atzoko munduaren testigu isilak, gero eta isilagoak.

LOREN ARISTI

Lapurdiko marea errota.

José Luis Zumeta Usurbilen jaio zen duela 50 urte. 18 urte zituelarik, Parisa joan zen pintatzera, eta han, abangoardiarekin topo egin zuen. Gerora, hamaika sari irabazi du, eta mundu osoa korritu dute bere koadroek. Uztailean San Telmon egingo duen erakusketa antologikoa prestatzen ari da orain Donostiako Artelekun, eta hantxe harrapatu dugu aspaldiko partez, nola ez, pintura artean. Umila bere hitzetan, sasoi berri baten esperimentatzen ari dela aitortu digu, garai bateko lan azkarrak, anekdota zehatzen ispilu zirenak utzita, lan haundi eta sakonen prestatzen. Berak dioen bezala 'ez bait da inoiz pintatzen ikasten'.

Jose Luis Zumeta:
«Orain ez du inork
bidea zehazten; ez dago
arte abangoardiarik»

GALDERA: Zenbat urterekin hasi zinen pintatzen?

ERANTZUNA: 18 urterekin hasi nintzen serio, duela 31 ja. Parisa joan nintzen sasoan hain zuzen. Han Rafa Balerdirekin, Sistiaga eta horrelako jendearekin elkartu nintzen, eta egian esan asko ikasi nuen. Rafak, pinturaren zentzu etikoa, seriotasuna, sakonketa... piskanaka-piskanaka ikasten diren kontzeptuotan asko lagundu zidan. Behin ere ez da ikasten halere! Ez dago jakiterik zer den pintura; hori da bere misterioa, eta horrek mantentzen du ilusioa, beti pentsatzeak noizbait ikasiko dugula, abentura horrek...

GALDERA: Zertan zabilta orain?

ERANTZUNA: Duela bi hilabetetik hona Artelekun utzi didaten gela batean lanean. Lehendik ere kurtso batetan aritu nintzen hemen, eta horrela... uztailean erakusketa haundi bat egingo dut San Telmon, eta azaroa eta abenduan antologiko bat Bilboko Arte Ederretan.

GALDERA: Ze urrats berri eman duzu zure lanetan, ze eboluzio?

ERANTZUNA: Beno, lehen materiale ezberdinekin lan egiten nuen, kartoia eta tenperarekin, eta orduan, lana askoz ere azkarragoa eta freskoagoa zen; orain oleoarekin nabil, eta ez dakit, zailagoa da, luzeagoa, eta erreflexiboagoa. Lehen, egin, roiloan sartu eta gehiago ez nuen ikusten. Orain bestaldera egin dut piskat, balore plastikoez gehiago arduratzen naiz, materiale aldetik, forma aldetik, estruktura sendoagoak baliatuz, hor nabil piskat lanean, abstraktua eta figuratiboaren artean.

Lehen asko lantzen nituen anekdotak, historiak, ametsak egun bigarren planoan ditu; orain, zaila egiten da anekdota asko sartzea, eta gehiago jotzen dut plastika aldetik, kontzeptu bezala balore gehiago sortzera, eta noski, koadroak azkar moduan egitearen bizitasun hori galdu egiten da, txispa hori akabo! Beste prozesu batean nago.

GALDERA: Kontaiguzu nola osatzen duzun koadro bat.

ERANTZUNA: Ez dut problema berez planteatzen. Koadroa berari egiten diot kasu, nahiago dut posibilitate haundiak edukitzea, eta hori piskat estiloaren kontra joatea bezala da, estilo markatu baten aurka joatea. Nik nahiago dut jarrera bezala planteatzea koadroa, berak erakuts diezadala, nere borondatez estilo bat markatu beharrean, posibilitateak ireki eta ikusi ea noraino eramaten nauen lan bakoitzak.

Halere, lehen irekia nengoen oso (tenporak, kartoia...), eta orain aldiz, ezin dut horretan segi, ze galdu egiten naiz nolabait, eta hau dela-ta piskat kontrolatu nahian nabil, nahiz eta lan bakoitzari bere bidea utzi nahi nuke sendotasun bat, edo etzekiat ba...

GALDERA: Zer eragin du egungo egoera sozialak zure lanean?

ERANTZUNA: Nik, duela 10 urte, egoera soziala azalduz aritu nintzen, zentzu kritiko batean edo, kronika soziala bezala, eta nahiko betea geratu nintzen, eta geroztik, honelako joera sozialik zuzenki behinik behin ez dut erabiltzen, nik uste dut behar hori horrekin bete nuela, eta pinturak bere eskaerak ditut eta hortik kanpo ez naiz ateratzen.

GALDERA: Beste puntu bat ukituko dugu: zer berri dakarkio 'Artelekuk' arteari?

ERANTZUNA: Aztertzen zaila da hori, bi urte bakarrik daramatza martxan eta; irteera bat da, ze Donostia batean, orain 25 urtez geroztik ez dago ezer ez, lehen 'artes y oficios' delakoa zegoen, tradizionala, akademikoa eta nahiko motza, baina geroztik ez da ezer egon. Leku honek zenbait jenderi posibilitate bat ematen dio, erreztasun asko, ze hemen zahar eta berri igoal dira, hemen ez dago akademiko titulurik. Alde batetik, Bilboko Arte Ederren antzekoa da, baina beste era batera antolatuta. Nik uste dut ideia oso ona dela, eta orain finkatzea, sendotzea falta zaiola.

Nere kasuan adibidez, erreferentzia bat da, nolabait ere hobeto zentratzen laguntzen nauena, beharbada gutxiago 'despistatzeko' oso baliagarri zaidana, ze nigan inguru honek influentzia bat badu...

«Galeriak eskasak dira; hemen pinturatik bizitzea mirari bat bezala da; jende gazteak, gizarteak zertxobait aldatzen ez badu, gaitza dauka hontatik bizitzea»

**«Nik, duela 10
urte, egoera
soziala azalduz
aritu nintzen,
zentzu kritiko
batean edo,
kronika soziala
bezala, eta
nahiko betea
geratu nintzen;
geroztik,
honelako joera
sozialik,
zuzenki behinik
behin, ez dut
erabiltzen»**

GALDERA: Zertan dira hemengo korronte berriak?

ERANTZUNA: Nik ere ez dakit gehiegi, ni ez naiz joaten Parisa, Alemaniara, Londres, New York-a... garai batean gehiago mugitzen nintzen informazio aldetik baina orain nere lana jarraitzen dut eta hala, kanpo aldera ez dut gehiegi begiratzen, ez daukat kuriosidade izugarririk. Zaila da ja nere kasuak kanpoko gauzak influentzia haundirik edukitzea. Bestalde, hemen denetarik dago, espresionismo aleman aldetik eta influentzia haundia, denetarik, jendea beti libertade haundiarekin, material askorekin...

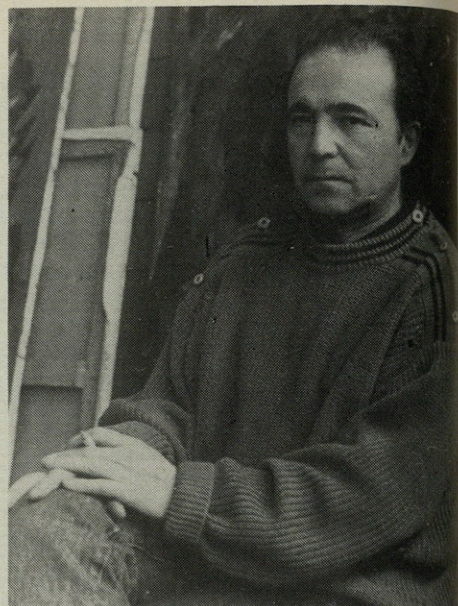
Orain pintura era askotakoa egiten da eta asumitzen da, mantentzen da, saltzen da eta denetik, ez? ez du inork bide bat markatzen, ez dago bide bat markatua, ezin du inork aurea markatu, etorkizuna ez du inork markatzen. kultura demokratizatu bezala egin da, ez da lehenago bezala: Picasso etortzen zen eta harek egiten zuena balio zuen, eta hari jarraitu behar; orain berriz bakoitzak berea egiten du eta bale! hala behar du gainera, abangoardia eta horiek bukatu dira, momentu honetan behinik behin, ez dago abangoardiarik, guztiak balio du ona izanez gero.

GALDERA: Baina zeinek erabakitzen du gero pintura bat ona ala txarra den?

ERANTZUNA: Ona dena ona da eta kitto! Karo, zirkuitoek eta kristoren bultzadizoa ematen dizute, askatasuna, lana egiteko leku oso onak, martxa haundia ez? Baina hemen, bakoitzak egiten duenak balio du, bere inguruan, bere neurrian, baina bakoitzak egindakoa. Marketing-ak funtzionatzen du, badakigu, multinazionalak mugitzen dute artea, horiek agintzen dute, horiek saltzen dute, eta hor ez baldin bazaude hemen geratzen haiz, Alde Zaharrean basoerdi batzuk edaten; hontatik bizi zara baina horrek ze inportantzia du? Ez du inportantziarik.

GALDERA: Nola ikusten duzu bestalde galerien mundua?

ratik bizitzea mirari bat bezala da; jende gazteak, gizarteak zertxobait aldatzen ez badu oso gaitza dauka! Espainia mailan Madrilek funtzionatzen du, eta hemen, Euskadin, ez dago horrela martxa bat mantentzerik, pintorea ez dago mantentzerik hemengo giroan, asko dira eta ez dago eskaririk, jendeak oraindik ez dauka ohiturarik koadroak jartzeko etxean, oso gutxi behinik behin... oso desorekatua dago. Proiektu bat falta da. Arteleku inizatiba bat da adibidez, betetzen du

piska bat, baina gehiago egin beharko litzateke, eta zentzu honetan.

GALDERA: Eta Euskaditik kanpo mugitzen al zarete edo?

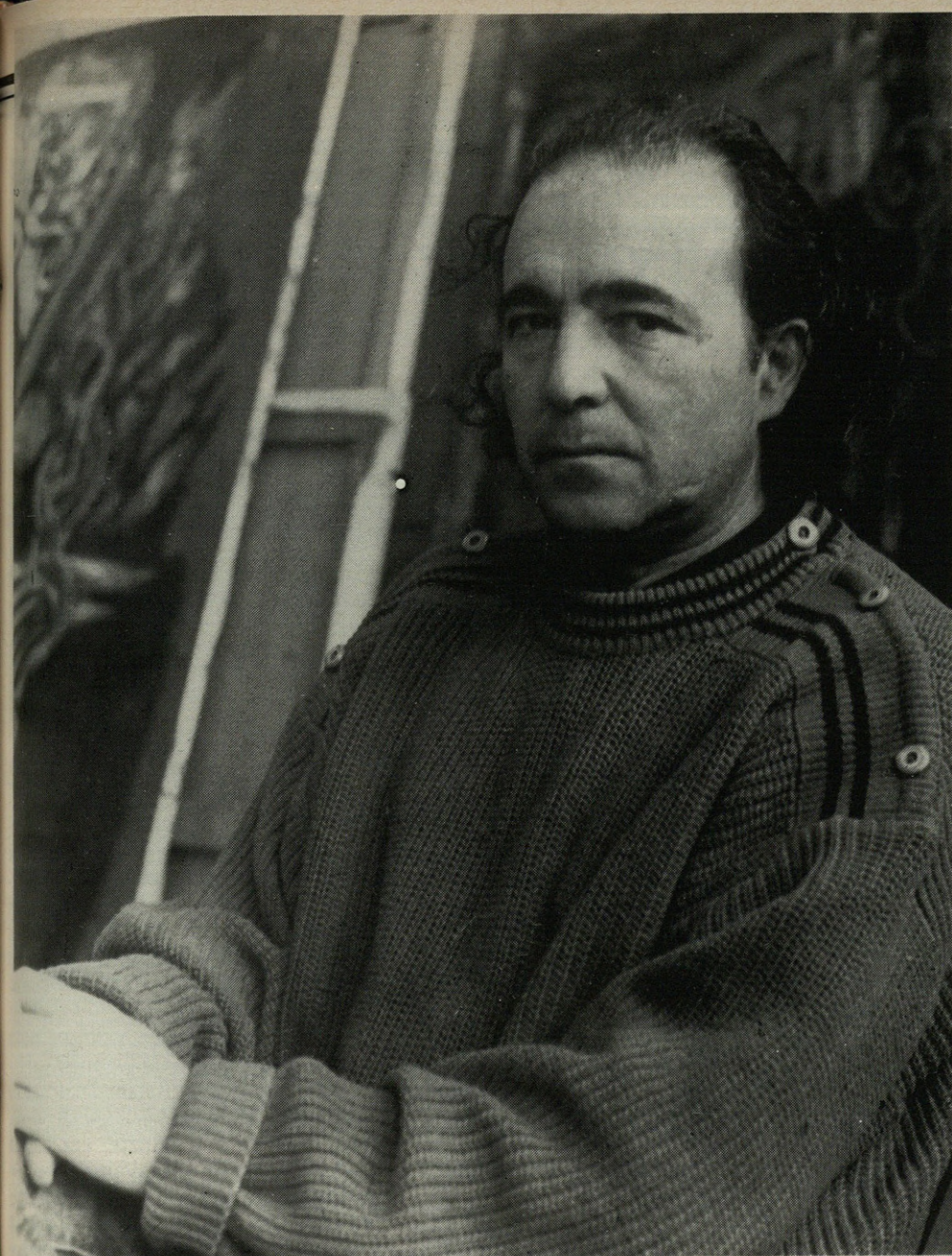
ERANTZUNA: Jendeak gaurko egunean Madrilera joan behar du, ze Madriletik hona ez da inor etortzen. Lotuak gaude nolabait hemen, orain arte ere holaxe egon gara, eta nik egia esan ez dut aldatu nahi; zergatik aldatu behar dut, ba?

Hemendik atera? Proiektu bat izanez gero edo bai, baina bestela ez dut nahi, nik ez daukat loturarik galerien bidez edo, lehen ere ez, eta gainera ez dut nahi, ze nagoen bezala ondo bait nabil, gustora, nere lana jarraitu eta besterik gabe; sortuko balitz posibilitatea, joan eta etorri, edo erlazioa beste galeria batekin bai, zergatik ez, baina ez dago ibiliterik karpeta batekin herriz herri...

GALDERA: Zer diozu euskal pinturaz?

ERANTZUNA: Garai batean egon zen gogoa markatzeko, finkatzeko pintura bat; neri ez zait iruditzen beharrezkoa denik, denboraren poderioz urteek esango dute den ala ez den, edo zer ezaugarri izan zituen, baina aurretik finkatzea moztea da, nolabait ere limitatzea.

Pintura Euskadin nahiko berria da, mende honetakoa da, ezaugarri batzuk badauzka: gerra aurrekoetan, Arteta... horiek denek, badute, baina gaurko egunean zailagoa da, egongo da nortasun bat beharbada, baina ez diot ematen inportantzia haundirik gauza horri, ez dago planteatzerik halakoa behar duen izan, halako koloreak, halako formak... limitazio bat izango litzateke.

Orain 30 urte esaten zuten: '*hemengo pintura grisak eta lainuak...*', baina horretan geratzen bazara ez da posible, bakoitzak askatasun osoa behar du, bakoitzak bere mundua osatu, ez dago geratzerik ezaugarri batzurekin, ezaugarri horiek aldatzen bait doaz, herri bat aldatzen den bezala, segun ze garaitan desberdina da zeharo, eboluzio bat dago.

GALDERA: Hitzegingo al dugu kritika munduaz?

ERANTZUNA: Hau oso mundu itxia da; hemengo kritikak arraroa da zeozer laguntzea edo zeozer irekitzea, argitzea. Ez dut kritikoen kontra ez alde hitzegin nahi, ez dago kritikorik hemen, ez dago ezer...

GALDERA: Herri inizatibetan parte hartu izan duzu. Nola ikusten duzu artista eta herriaren arteko harremana?

ERANTZUNA: Oso gauza pertsonala da, obligaziorik ez dauka inork postura bat hartzeko. Nere kasuan, nolabait ideia batzurekin parte hartzen dut, baina pertsona bezala, ez du zer ikusirik zuzenki pinturarekin, hori kolaborazio bat da ideia batzutura elkartzen naizelako, besterik ez.

GALDERA: Ze beste fazeta duzu gustoko?

ERANTZUNA: Literatura edo... Bernardo Atxaga dut gustoko, nik uste dut hori dela gizon berria, literatura berria Euskadin, errealitatea eta magia erabiltzen maisua, eta nik pinturan ere hori erabili nahi dut, mundu erreal bat baina mundu onirikora eramana.

J.J.PETRIKORENA

Mosku Irratiko Victor Txerevski:

«Eritzi ofiziala zen lehen, orain egia esaten dugu»

Victor Txerevski Mosku Irratiko Kanporako zerbitzuaren arduraduna, Euskal Herriko Unibertsitateko Giza eta Informazio Zientzien Fakultateak antolaturiko «Mass-Media eta Perestroika» izenburuko ihardunaldietan aritu gara berarekin. Glasnost edo irekitze informatiboa eta Perestroika izan dira ikutu diren gai nagusiak eta honi buruz ere zertxobait azaldu digu Txerevskik.

Mosku Irratiak 66 hizkuntzetan egindako saioak emititzen ditu gaur egun, hauen artean euskarazko programak ere topa daitezke hileroko 18ro, emanaldi hauek joan den Abuztuaren 18az geroztik aideratzen direlarik. Zerbitzu honen helburua SESB-eko eguneroko bizitza ezagutzera ematea da Txerevskiren esanetan.

Kazetari honen aburuz Mosku Irratia entzuten dutenek nahiko ondo ezagutzen dute Sobietar Batasuna, irratsailo askotan sobietarrek berauek bere arazoak azaltzen bait dituzte; era berean hortxe bizi diren euskaldunek bere esperientzia pertsonala ezagutzera eman dute. Bere ustez informaturik egon nahi duenak izan dezake, hemengo egunkariak irakurri arren, irratiaren informazio osagarria, gero hango irudi zehatza egiteko. Baina hona heltzen den informazioa egiazkoa izaten dela koan dago, lehengo mitoak guztiz ahaztu direlarik.

ARGIA: Glasnost dela eta informazio eta eduki mailan aldaketarik izan al da?

TXEREVSKI: Bai noski. Adibidez edukia aldatu dugu; lehen irazkin gehiago sartzen genituen. Baita sobietar arazoei buruz hitzegitean aldaketa asko izan dira; iraganean dena oso ondo zegoen, ez genuen arazorik, gure sistemen gauza onak baino ez genituen ikusten, denak ondo zebiltzan. Orain egia esaten dugu, etxebizitza, merkantzien kalitate edota elikadura arazoak ditugula esaten dugu. Sobiet Gorenerako hauteskunde kanpainan eritzi ezberdinak azaltzen ditugu; Perestroikaren alde zein kontrako alderdikideen eztabaidak ere ematen ditugu.

Lehen iritzi ofiziala baino ez zegoen, orain batzu agertzen dira. Gaur egun Mosku Irratiko kazetarien ikuspuntua eta ofiziala ez dira beti bat etortzen. Nazioarteko zein estatu espainiarrean gertatzen denari dagokionez ere alda-
ketak izan dira. Gertaera bat dagoen-
ean ez dugu uste ofiziala eman behar,
gurea baizik. Gauza bat da gobernuen
arteko harremanak eta bestea, guztiz
ezberdina, kazetariak pentsatzen dugu-
na.

Aipatu behar dut SESB-ean dagoen
prentsa legearen arabera, biztanle ba-
tek erakunde publiko baten lana sala-
tzen edo kritikatzeko badu, honen ardu-
radunak erantzun behar duela hilabete
pasa baino lehen. Erantzun honen ko-
pia bat dagokion ministraritzari bidali
behar dio, beste bat salaketa agertu zen
egunkarian argitaratu ere; horrela egi-
ten ez badu bere postutik kendu egingo
dute.

derik ezta aholkurik ematen. Ezagu-
tzen denez gu biolentziaren aurka gau-
de politikan -hau eritzi ofiziala dela dio
berak uste duena azaldu nahi barik-
Euskadiko arazoa bide politikoaren bi-
dez gaintu behar dela uste dugu. Ikusi
dut Irantzu Mugetaren aldeko manifes-
tazioa, estudiante honi egindako erasoa
lotsagarria da herri zibilizatu batetan.
Gatazka bat dagoenean bi aldeek hitz
egin behar dute, besteen interesak eta
nahiak ere kontutan izan behar dute.

**A: Hala eta guztiz ere, Mosku Irra-
tia ofiziala da, badago beste irratia
batzuk ateratzeko biderik?**

TX: Galdera bera egin digute alder-
diei buruz, horregatik honetaz hitz egin
nahi dut lehen. Franco hil ondoren eta
espainiar demokrazia izan zelarik, itza-
lean zeuden hainbat alderdi politiko le-
galizatu ziren, baina aurretik zeuden.
Orain galdetzen digute noiz izango di-
tugun alderdi politiko gehiago Sobietar
Batasunean. Nik zera erantzuten diet,
orain ez dagoela alderdirik, ezta ezle-
galtasun egoeran ere, orduan zer legali-
za daiteke. Sortuko direnean arazoa no-
la gaintu aztertuko dugu.

Gauza bera gertatzen da irratiei da-
gokionez, oraindik ez da irratia gehiago
izateko arazoa sortu. Estatu espainia-
rrean badaude auzoko irratia. Nik uste
dut etorkizunean Moskun ere izango di-
rela. Mosku 30 udalek edo osotzen du-
te, seguraski erakunde bakoitzak bere
irratia izan nahi du, baina oraindik ez
dute eskatu. Moskun telebista saio bat
dago, beronetan auzokoek parte har-
dezakete bere salaketa, kritika edota
eskaerak aurkeztuz.

Bestalde, kazetariak kritika bat egi-
ten dutenean frogatu behar dute eta
egia osoa azaldu, bestela «Gatazken Ba-
tzordeak» zigorturik izango da.

**A: Zuek euskerazko saioan Eus-
kal Herrian izaten diren gertaerak
azaltzen dituzue. Ze informazio du-
zue gure herriari buruz eta ze irudi
dago Sobietar Batasunean guri da-
gokigunez?**

TX: Euskaldun eta sobietarren arteko
harremanak oso estuak dira, guda zibi-
lean haur euskaldun asko etorri zitzaie-
gun Sobietar Batasunera, askok nazien
aurka borrokatu zuten gure armadako
soldaduekin, gehienek bizia galduz.
Historian beste adibide bat ere badugu,
nafartar batzuk Napoleonen armadare-
kin etorri ziren hona burrukatzera eta
ailegatu bezain laster guregana pasatu
ziren, gero gure gobernuak armak eta
untzi bat eman zizkien Cadiz-eko Gor-
teak defenda zitzaten.

Arazo politikoari dagokionez esan
behar da ez garela sartzen estatu espai-
niarreko barne arazoetan, gure eritzia
ematen dugu baina ez dugu ez intenbi-

Guk biolentzia asko jasan dugu histo-
rian zehar eta orain ez dugu gehiago-
rik.

**A: Nola eta noiz hasi ziren euska-
razko saioak?**

TX: Nik aspalditik neukan asmo bat
zen, baina gure herrian oso pertsona
gutxi zekiten euskara, georgiar neska
bik eta hemen bizi diren estudiante ba-
tzuk besterik ez, baina ezin genuen
aurrera joan. Joan den abuztuaren
18an hasi ginen Euskal Herriko Unibers-
tsitateko irakaslea den Gorka Palazio
etorri zenean, berak lagundu gintuen
proiektua eraikitzen. Geroxeago beste
kazetari batzu etorri ziren, aipatzekoa
da ere Josean Manterola bertsolariak
saio batetan parte hartu zuela. Orain bi
kazetari euskaldunek lan egiten dute
Mosku Irratian. Bidai hau dela eta Uni-
bertsitateko zein Kazetetako arduradun
batzuekin elkarrizketatu dut jende ge-
hiago etorriko zaigulako asmoz. Era be-
rean hona etortzen diren euskaldunak
Mosku Irratitik pasa daitezke, oso ha-
rrera ona izango dute.

ARANTZA GUTIERREZ

3.000 milioietako proiektua duela hamabost urtetatik hona geldirik

Donostiako Geriatrikoa: heriotza ala eutanasia

Donostiako Ibaeta auzoan kokaturiko geriatrikoaren historia, 1970. urtean hasi zen, urte honetan Jose Matia Calvo fundazioak hirugarren adinaren beharrei buruzko ikerketa bat eskatu ziolarik "Gaur" taldeari. Talde honek eginiko ikerketaren arabera, 1975. urtean Gipuzkoa mailan 965 izango ziren laguntza behar zuten zaharrak, eta 1980ean milatik gora.

Etxebizitza frango eraiki daitezke geriatrikoa kokatua dagoen ingurunean.

Beharrak ikusirik, Matia fundazioak lehenik 30.000 eta ondoren, proiektuaren handitasunaz jabeturik, beste 20.000 metro karratu eskeini zituen proiektua garatzeko, azkenik hau 1975. urteko apirilean gauzatu zelarik. Eraikuntzaren tamaina kontutan izaki, 100.000 metro karraturen gainean eraikia gutxi gora behera, 530 miloi izan ziren erabiliak soilik etxea eraikitzeko.

Proiektua ezin mantendu

1975. urtean proiektua burutu ostean sortu ziren oztopo nagusiak, honelako geriatriko bat mantentzeak urtero mila milioi eskatzen bait ditu. Hor amaitu zen, Donostiako geriatrikoaren bizitza, ordundikan ez bait da martxan jarri. Bizitza labur honen inguruan, anekdota gisa aipatu daiteke, INSERSOK Madri-

den duen egoitzan, geriatrikoen eredu bezala, oraindik ere Donostiakoaren maketa azaltzen dela.

Aurrerabakitako helburuak betetzen ez zirela ikusirik, Matia fundazioak eskaintako terrenoen ordaina eskatu zuen, administrazioak 230 miloi eman zizkiolarik, gerora Matia fundazioaren egoitza berria eraikitzeko erabiliak. Prozedura honen bitartez INSERSO bilakatu zen lurraldeen jabe. Duela urte batzuk, osasun transferentziak komunitate autonomora pasa baino lehen, INSERSOK Euskal Gobernuko Hirigintza sailari saldu zizkion lurrak, gaur egun berau delarik lurren jabea.

Honenbestez, zaharrentzat osasun zentru bilakatzeko helburua zuen eraikuntza honen inguruan tirabira frango sortu da azken denboraldi honetan, aipaturiko salerosketen bitartez, etxebizitza berrien gune bilakatu bait daiteke ingurune hau.

Eta orain zer?

Azken urte hauetan Donostiak izan duen arazorik nagusienetako bat etxebizitzaren izan da, arazo honen zergatia lur eza delarik. Honen ondorioz, jakina den bezala, etxebizitzaren salmentek gora jo dute, zenbait kasutan izugarri ere bihurtu delarik. Geriatrikoaren inguruan sortutako eztabaida, ildo honetatik joan daitekeela soma daiteke.

Arestian aipatu bezala Euskal Gobernuko hirigintza saila da gaur egun lurraldeen jabe. 1988ko otsailean sail honen burua den Jose Miguel Martin Herrerak zabalduetako txosten baten arabera, gaur egun geriatrikoa kokatzeko den lurraldeetan, 450 etxebizitza eraiki

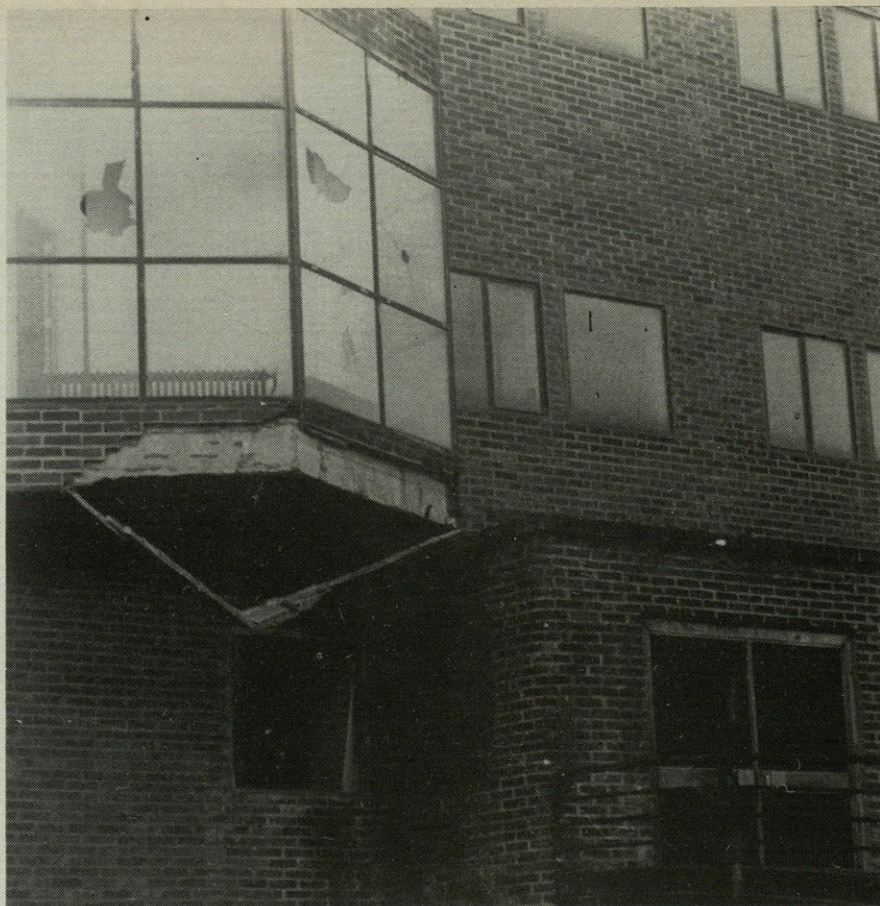
daitezke. Donostiak duen etxebizitza beharra konturtan edukirik, zonalde honetan lehen bait lehen etxeak eraikitzea delarik hirigintza sailaren helburua, salmenta apaleko etxebizitzak hain zuzen ere.

Azken azalpen hau oraindik zehazteke baldin badago ere, garbi dagoena zera da: hirigintza sailak ez duela eraikuntza hau jatorrizko helbururako berreskuratzeko asmorik.

Zaharren artean ere tirabira ugari izan da gai honen inguruan, batzuk eta besteak aurkajarririk agertzen direlarik. Guztiek argi dakusate zaharren egoerari irtenbideak eskaini behar zaizkiola, baina irtenbide desberdinetan datza ezbairik nagusia. Batzuk Eusko Jaurlaritzak azaldutako "baldintzatutako" suntsiketaren alde agertu diren bitartean, beste batzuk etxea mantentzeko irtenbide baten aldekoak dira.

Irtenbideak bilatu behar

600 zaharrentzako lekua edukiko lukeen etxebizitza hau gauzatu zenean, Espainia mailan bi mediku geriatra besterik ez zeuden. Gaur egun egoera zertxobait hobetu baldin bada ere, ez da inolaz ere egokitasunera ailaratu. Zorroagako ospitalean diharduen Juanjo Calvo Aguirre dugu geriatra espezialista hauetariko bat; honen iritziz, egoera tamalgarria delarik.

Egoera honetan geratu da geriatrikoa denboraren poderioz.

Aurreplangintzarik gabe eginiko eraikuntza

Geriatrikoa sortu zenetik, Gipuzkoako Jubilatuta eta Pentsionisten elkarte borroka honetan dihardu etnik gabe. Irtenbide zaila dakusate hala ere elkarte honetako partaideek, beraiek dioten bezala gaizki hasten dena, gaizki bukatzen bait da.

Elkargoaren partaidea den Luis kintanak adierazi digunez, guztiz tamalgarria izan da urte guzti hauetan geriatrikoaren inguruan gertatutakoa. «Gu hasieratik ari gara gai honen inguruan borrokan, gaur egun beste hainbat elkarte sortu direlarik, lehenago agertu behar zirenak».

Gipuzkoar askoren ustetan Geriatrikoa gure lurraldeko zaharrentzat baldin bazen ere, Kintanak adierazi digunez, Espainiako iparraldeko zaharrentzat egin zegoen. «Hau martxan jarri izan balitz, zaharren hiri bat liru-dike Donostia».

Nahiz eta gaur egun elkarte hau geriatrikoaren suntsiketaren alde

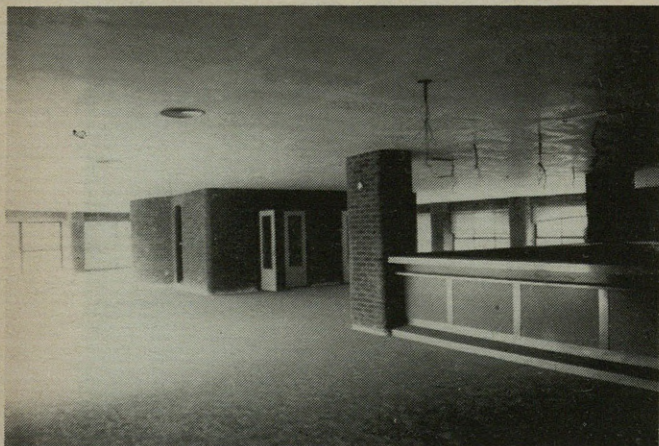
agertu, beste irtenbide batzuren ordainean noski, martxan jartzekoaren alde agertu ziren hasiera batean. «Nahiz eta egin zutena itxuragabea iruditu, martxan jartzekoaren alde azaldu ginen». Aurreplangintzarik gabe eginiko eraikuntza dela errepikatu digu behin eta berriz Kintanak, garai hartan horrela egiten bait ziren gauzak gehienetan. «Nola burutu zitezkeen halako gauza bat, egokiak izan zitezkeen medikurik gabe; garai hartan bi mediku geriatra zeuden soilik. Honelako etxe handi batean sendagile orokorren baitan 600 gaixo edukitzea ez da gauza bera».

Urte askotan zehar geldirik egon ondoren, baldintzatutako suntsiketa ikusten dute elkarte honetako partaideek irtenbide egokiena bezala. Garbi dakusate elkarte honetako partaideek botatzen ez baldin bada, etxeak hor jarraituko duela alper alperrik. «orain hasi da beste elkarte bat, Laugarren adinaren aldeko

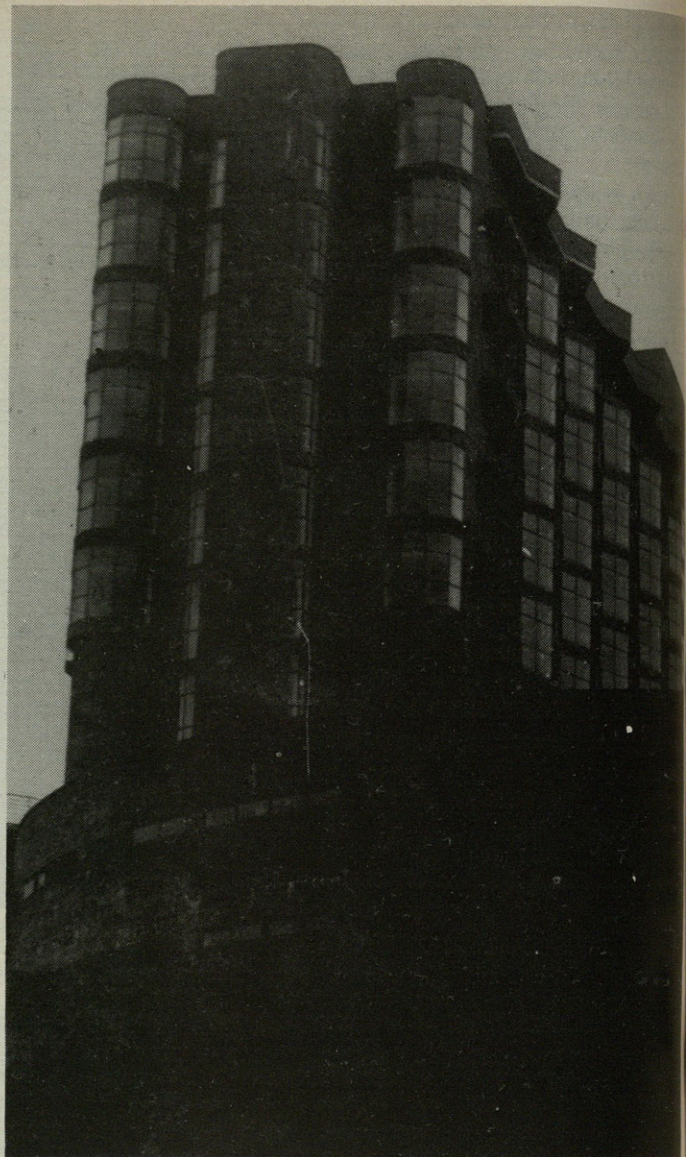
koordinakundea hain zuzen ere, geriatrikoa dagian dagoenean mantendu behar dela aldarrikatzen. Zer dela eta gogoratu dira orain honetaz?».

Irtenbide gisa, alokairu merkeen arabera eskuragarri izango diren etxebizitzak eraikuntza proposatzen dute elkargo honetako partaideek, «lur horietan etxeak eraikitzea onartuko genuke, baldin eta hauetariko batzuk zaharrentzat izango balira».

Azken egunotan geriatrikoa ez botatzearen alde agertu diren 30.000 sinaduren jatorriaz zenbait zalantza agertu ditu Kintanak. «Sinadurak biltzen ari den koordinakundearen buru Matiako apaiza denez, asiloetan eta sinadura ugari biltzen ditu, sinatzaileek zer sinatzen duten ere ez dakitela. Lasarten adibidez meza sarreraren eta kalean zehar aritu ziren sinadurak biltzen. Etxez etxe ere aritu dira jende gaztearen sinadurak biltzen».

Eraikuntza suntsitseko asmoa agertu du Eusko Jaurlaritzako hirigintza sailak.

Gaur egun Gipuzkoan 80.000 zahar baldin badaude ere, zaharkitze indizearen arabera 2.000 urterako 100.000tik gora egon daitezkeela pentsa daiteke. Zifra hauen arabera, eta zaharrek dituzten beste behar batzuk alde bateta utziaz, geriatría mailako 800 plaza behar harko liratezke, gaur egun 220 besterik ez daudelarik. «*Datu hauen arabera diote geriatría espezializatuek kontrapartida batzuk ez baleude, egoteko lekuak eta beste zerbitzu batzuetarako irtenbideak emateko modukoak, geriatríxearen suntsiketa gizartearen aurkako ekintza izango litzateke*». Suntsiketaren alde agertuko liratezke, baldin eta administrazioagan, zaharren beharrrak betetzeko egoitzak sortzeko konprometuzia ikusiko balute.

Batzuk alde eta besteak aurka egonik, geriatríkoa suntsitzea da Eusko Jaurlaritzaren helburua. Eraikuntza udaletxeko baimenik gabe gauzatu baldin bazen ere, honako honetan ezinbestekoa izango da suntsiketa baimena lortzea. Galderak beraz hor dirau: Zein da irtenbidea?

Beharrezko eraikuntza

Azken denboraldi honetan geriatríkoaren aldeko sinadurak biltzen ibili den erakundea dugu «*Laugarren adinaren aldeko kordinakundea*». Koordinakunde honetako kidea den Javier Perez de San Romanek adierazi digun bezala, geriatríkoaren alde egoteraen arrazoietako bat, ekonomikoa da, «*gaur egun honelako etxe bat eraikitzeak 3.290 milioi balioko luke gutxi gora behera. Eta gaur egun daukaguna eraberritzeak, 100 milioi besterik ez luke balio. Beraz begibistakoa da abantaila*».

Urrutirago joanak dira koordinakunde honen iritziak, beraien usten Eusko Jaurlaritza eta Giza Segurantzaren artean eginiko salmenta, lege kanpokoia izan bait zen. Kexu dira baita ere Osakidetza jokoeraz, «*Osakidetza ixiltasunean ongi bizi da. Dinamita eta gruen jabe den Hirigintza sailak arazoa konponduko diolakoan dago. Osasun zerbitzuak azken urte hauetan, zaha-*

rrenganako mespretxuaz nabarmendu dira». Planteamendua garbia da koordinakunde honen iritziz, luzaro bizitzeko prestatzen gaituzte (zigarroez, SIDA babestuz), gero zahartzaroan saiestatzeko, «*drogak, elbarrituak... kalean ikusten diren gauzak direnez, komegarria da zaintzea; baina etxetik ateratzen ezin daitekeen zaharrak gizartearen bazurrik egiten ez dionez, ez dago hometaz arduratu beharrik. Hori da azken finen osasun zerbitzuen planteamendua*».

Dena dela, oraindik martxan jarraitzen duen ideia sostengatzen duten koordinakundeko partaideek, «*halaber, deigarria da hauen ustez, geriatríkoaren geldigune hau demokraziaren garaiarekin bat gertatzea*».

Hemendik bost urtetara bost geriatríko beharrezkoak izango direla pentsatzen dute koordinakundeko partaideek. Lehenago hau suntsitzen ez baldin bada, lau izango direlarik.

I.GOIKOETXEA

«Taupada» taldeak 10. urteurrena beteko

Elgoibarko Taupada antzerki taldeak bere sorreraren hamargarren urteurrena betetzen du aurten, nahiz eta azken lau urteotan Joxemari Larrañaga eta Edurne Lasa bikoitek bakarrik eutsi izan dioten taldeari. Dena den oraindik gogoan ditugu lehenago ere taularatu zituzten obrak, «Ohi gorra», «Liliput», «Aimak eta Xeferina» edo eta «Behin batean jujuju».

Gaur egun «Eta etxekoak zer moduz?» obra antzeztzen dihardute, hain zuzen, iazko Azpeitiako Antzerki Topaketetan aurkeztu zutena: zortzi pertsonaia, elkarren artean antagonikoak, etxe bizitza baten bizitzen. «Bi irakurketa izan ditzake gure anatzezlanak», adierazi dute, «panpina bihurtzen diren pertsonak edo eta panpinak pertsona bihurtuta». Sorraluzen eszenariatu zuten iragan ostiralean, eta Elogorri izango dira hilaren azkenean.

EGUN, IXTEKO MEHATXUPEAN DIRAUTE RADIODIFUSIO PLANGINTZAREN KAUSAZ

Euskadiko 33 irrati libreek tinko segiko erasoen aurrean

**Gobernadore Zibilek zenbait irrati libre
ixteko saio gogorak martxan jarri
dituzte, Estatuko Radiodifusio
Plangintzaren bideari jarraikiz. Irrati
Libreen Koordinakundeak erasoei aurre
egino diela aditzera eman dute.**

Irrati libre dextente dira dagoeneko ixteko abixua eta mehatxua jaso dutenak Plan Técnico Nacional de Radiodifusión Sonora de Ondas Métricas delakoaren martxan jartzearen ondorioz, besteren artean Erredereriko Zintzilik-ek edo eta Bilboko Txomin Barullok kasu.

Iragan astean Irrati Libreen Koordinakundearen inguruan biltzen diren Euskadiko 33 irrati-tako ordezkariak aditzera eman zuten prentsaurrekoz, ez diotela emititzeari etsiko, «erreibindikatzeko jarraituko bait dugu ahotsik gabetuen boza aieratu dadin». Halaber, azpimarratu nahi izan dute, «plangintza hori erabaki guttuz politiko bat baino ez dela,

ez bait dago bestelako arazo teknikorik».

Salatu nahi izan zuten bide batez, Gasteizko Gobernuak ez duela txintik ere esan eta egin Administrazio zentralaren bitartez gobernadore zibilen jokaerak oztopatzeko —alor honetako kompetentzia autonomikoak badauden arren—, eta Madrileko gobernuaren konplize isilaren lana besterik ez duela egin orain arte.

Gaur egun, 33 irrati libreok 1.000 watioko potentzia baino ez dute erabiltzen, bien bitartean, emisora komertzialek, pribatu eta publikoek 1.200.000 watiotatik gora dabilbela.

Herri-Urrats maiatzaren 14ean, 28an Nafarroako Ikastolen Eguna

Senpereko aitziraren inguruan Seaskak antolatzen duen Herri-Urrats ibilaldiaren aurtengo seigarren edizioa maiatzaren 14ean burutuko dela ezagutzera eman da jadanik. Antza denez, aparkaleku berriak zabalduko dira, eta autobus bereziak eskainiko, mugan gertatu ohi diren oztopoak baretuak izateko gestioek ere aurrera darrailarik.

Bestetik, Nafarroa Oinez, «Oinez bizkor, euskaraz gogor» lemapean, urrian izango da (Lesakan), baina maiatzarako iragarri da aldiz Nafarroako Ikastolen Eguna. Apailaketaren kontu Tuterako ikastolak egingo duen arren, Etxarri Aranazen burutuko da maiatzaren 28an. Helburuak: ikastola guztiekin harremanetan jartzea, hurrengo Nafarroa Oinez antolakuntza prestatzea eta Tuterako ikastolak etorkizuniki baduela aldarrikatzea.

Aste honetan

«Funtzioa» show
entretengarria
Ansorena eta Otaegik
(46. orrialdea)

Antzerki taldeak gaur:
taulan finkatu beharrez
(48. orrialdea)

Kulturaren
Aste Borrastea
(51. orrialdea)

Anton Reixa
(«Os Resentidos»),
literatura eta musika
(52. orrialdea)

«IKUSKIN» PRODUKTORAREN ESKUTIK BOROBILDUA,
OSTIRALERO PANTAILARATZEN DU ZUZENEAN ETB-K

«Funtzioa», lehendabiziko euskal show-a, telebistako umorezko entretenigarri xumea

**Honez gero bost alditan
pantailaratu da telebistan
Ansorena eta Otaegik
protagonizatzen duten «Funtzioa»
izeneko ikusgarria, Miramondik
ostiralero emititua, eta egundaino
ETBn egin den saiorik
ausartenetarikoa. Laster batean
bereganatuko du programazio
osoko ikuslego kopururik
handiena.**

Pailazoen programa amaitutzat eman zutelarik, Euskal Telebistak helduentzako umorezko show edo barietate ikusgarri baten eskaria egin zien Jose Inazio Ansorena eta Xabier Otaegiri. «Lehendik ere saio batzu eginak genituen alor horretan. Gure helburua beti izan da geure umorean oinarrituta dibertsio ikusgarriak normalizatzeari. Pailazoekin hasi ginen horrela egin genuen: haurrek pailazoen bertsio standarra nahi dute, baina euskaraz arituko direnak. Kasu honetan igualtsu: helduentzako show standarra, baina gure ezaugarri eta egite formak baliatuko dituen».

Ordubeteko iraupena du ostiralero pantailan dakusagun «Funtzioa»k. «Txou txiki, apal, xume eta euskalduna. Eta merkea. Entretenigarri bat, irrifarra ahal den denborarik gehienean mantentzen saiatzen dena. 60 minututan ezin da jendea farrez ihar-

dun, hori osasunarentzat kaltegarria da gainera». Umorea da oinarria, baina beste zenbait osagai gehiago eskaintzen dizkigu. Hauxe litzateke bere gutxi gorabeherako egitura: sarrera bat lehenik Pe-

ter eta Xabierrek abiatzen dutena agur moduan, artista gonbidatu baten ikusgarria (musika, magia...), ondoren lehiaketa bat, aktuzio bat gehiago, elkar hizketa, hiru-garren ikusgarria, Peter eta Xabierren amaierako sketch-a.

Aurrekontu merkeztan paregabeko ordubetea

Lehenengo aldia da Euskal Telebistan halako programa bat oso-osorik zuzenean egiten dela, oraindainokoetan ahotsa zuzenean bai, baina enlatatuak eta play-back direlakoak baliatzen bait dira betiere. Beste telebistetako barietate saioetan erreparatu besterik ez dago konturatze-ko zein apurra diren erabat zuzenean eskainirikoak. Eta

horretan ausartzen direnak milioi askotako aurrekontuak baliatu behar izaten dituzte. Esaten da, «Funtzioa» bakoitzak bi milioitako aurrekontua xahutzen duela, pobre samarra tamainako apostuari eusteko. «Telebistaren edozein ekintzak bi zutabe dituela esan ohi da: bata da fantasia eta bestea dirua. Batek kale egiten badu, besteak neurri batetan bakarrik eutsi dezake, baina desoreka oso handia baldin bada, baita munduko dirurik gehienarekin ere fantasiarik gabe ez dago ezer, eta alderantziz».

Orduan zergatik egiten duzue zuzenean, hain garesti baldin bada, otu zitzaigun galdetzea. «Lau urtez aritu gara 'Don don Kikilikon' egiten, baina grabaketaz eskai-

Hala sketch-etan nola elkar hizketetan ez da umorerik falta.

nia. Eta grabazioa nekagarria gertatzen da egiten duenarentzat. Orduan gure helburutako bat da jendearekiko harreman zuzena izatea, jendeak ongi pasatu dezan eta pentsatu 'jo, etorriko ginateke berriro ere!'. Hala eta guztiz, onartzen dute abentura bat dela tamaina honetako zuzeneko produkzio bat burutzea. «Konplexua da, noski. Jende ekipo handia eskatzen

du ezinbestez, 40 bat pertsona produktorakoak eta beste hainbeste edo gehiago Telebistakoak. Konplexua da, baina badu bere emozioa. Zenbat gauza lotu behar diren bakoitza bere momentuan ager dadin! Asteko gonbidatua gaiso jarri dela, hainbat alditan erropaz aldatu behar dugula, mikro bat hartu hara eraman hona ekarri, kamararen bisio eremua kon-

tutan hartzea... denak behar du neurtua izan».

Programa egiteko eskaria jaso zutenean Telebistatik kanpo produktora bat sortzea derrigorrezkotzat jo zuten, baldin eta gauzak ongi lotu beharko baziren. Horrela, Ikuskin produktora sortu dute, Fernando Unsain produktore bezala. «Esan genion, monta ezak produktora bat, txitiko!, eta hala egin

zuen. Hor dabil buru-belarri. Ordudanik ez dakit lo lasai egiterik baduen». Errealizazioarako Juanjo Franco eta Juanjo Landa; gidolari taldean, Jaime Otamendi, Andoni Egaña, Jokin Ansorena; «eta beste mordo bat, musikoak, koordinatzaileak, dekoratzaileak».

«Showmanen nortasunean oinarritutako ikusgarria da txou bat»

ARGIA.— Beste telebistako show eredurik eta aztertu duzue «Funtzioa»-ra-ko?

PETER.— Begiratu bai, asko begiratu ditugu, noski. Baina ez dugu eredu konkretu bat baliatu. Guk batez ere jendea gure programara etortzeko desiratzen egon dadin nahi dugu, besterik gabe, telebistaz edo platoan bertan ikusten duenak ongi pasatu dezan ordu beten buruan. Azken batean, txou bat zer da? Ba showmanen nortasunean oinarritzen den ikusgarria.

A.— Ze aukera egin behar izan duzue euskararen aldetik.

PETER.— Edozein euskalduni helduko zaiona. Begira Lazkao-Txiki nolako txisteak botatzen dituen, fenomenoak, baina Goierrirako. Bizkaira joanda zail gerta liteke berehalakoan harrapatzeko. Hizkerak kolokiala eta batua izan behar du, baina hemen ez dago halakorik. Gutxi gorabehera lortu behar dugu batu samarra izan dadin, eta batez ere xumea, erregistro desberdinak kontutan hartuz. **XABIER.**— Hor kontutan hartu behar da ez dugula hizkera soilik erabiltzen, baita gure espresioa ere, hitza espresioarekin laguntzen bait dugu. Abantaila dugu lehendik esperientziaz jabetu ahal izan dugulako.

A.— Pailazoak egiten hartutako keinuak ezkutatut ahal dira?

XABIER.— Gustatuko litzaiguke. Horretan ari gara. Programaren prestaketako bilertan gure puntualizazioe-

Peter eta Xabier, Ansorena eta Otaegiren pertsonaia berriak.

tako bat hori izaten da hain zuzen. Saiatu beharra dauka-gu Txirri eta Mirri-gandik urruntzen. Eta ez da erraza hamasei urte daramaten pertsonaia kontrolatzen.

PETER.— Horrek ez du esan nahi pailazoak utzi nahi ditugunik. Jarraitzen dute eta jarraituko dute.

A.— Umorea eta hizkuntza...

PETER.— Begira, hor bada-gu kontu kurioso bat. Pertsonaia publiko batetaz edo aktualitateko zerbaitetaz egiten denean, herri honetan erdaraz ametitzen diren hainbat gauza ez dira euskaraz ameti-

tzen. Hizkuntza berak baldintzatzen du umorea.

XABIER.— Eta alderantziz ere bai. Adibidez: 'ipurdia'. Onartua dago 'ipurdia' esatea, baina ez gatzeleraz 'culo'. Mentalidade kontu bat duk.

A.— Ba al orohar da euskal umorea?

PETER.— Euskal umore standar bat, ez. Lokalak badi-ra bai, baina standarrak ez. Dena den, egin liteke bi tankerako diferentzia: umore ikeragarri inozoa batetik, eta ziria gogotik sartzen duen 'gaiztoa' bestetik.

XABIER.— Bertsolariengan

bezala, horrelako umorea antzeman liteke. Gero, badakizu, patroiz batzu badira zenbait lekutan: Plazentzian, Bermeon... Garai batean arakatu genituen halakoak.

A.— Zuen sketch-etan agertzen diren pertsonaia nondik ateratzen dira.

PETER.— Herri honetatik ateratakoak, guztiz. Martzi-noak ez beste. Esate batera-ko, Euskadiko Salbazio Arma-da, Eusko Jaurlaritzaren espioiak, Zuriñe eta Garbiñe... Eta horiek darabilzkiten kontuak ezin dira Catalunyan edo Galizan edo Alemanian ipini, ez bada Generalitateko edo Moncloako espioiekin egiten. Gure sketch-ak hemen eta herri honetarako eginak daude.

A.— Benetako jendearekin benetan ere jolasten duzue...

PETER.— Elkar hizketetan esan nahi duzu. Ba, gure publikoak aurpegi ezagun bat ikusi nahi du, ezagun bat baina bere fazeta ezkutu eta umoretsuan. Eguneroko bizitzari buruz bere sentimen-duak agertuko dituen. Horretarako aproposa izango den jendea gonbidatuko dugu; gero gure kontu dago atara behar zaiona ateratzeara. Bati peluka bat jarri, bertsolariak musean jarri... Pertsonaia gonbidatuak onartu behar dik umore pixka bat. Nik uste dut eurek pentsatzen dutela beren baitan, «tira, hemen katzondean ibili beharra dago, bestela jai daukat».

PERU UNTZUETA

TALDEEN ERITZIAK BILDU: GOBERNUAREN SUBENTZIO POLITIKAZ, ANTZERKI ZIRKUITOETAZ ETA PRODUKTOREN EGUNGO INDARTZEAREN

Euskal antzerki taldeak gaur egun: taularen gainean finkatu beharrean

Gaurko euskal antzerkigintzaz joan den asteen hasitako artikulua sortarekin jarraituz, hona hemen taldeen ihardespenez osatu berria. Hurrengo argitarakizunak berriz, administrazioaz eta Iparraldeko antzerkiari buruzkoak mamitutakoak izango ditugularik.

Dirulaguntzak talde gutxiren eskutan jarrita, beste hainbat desagertze zorian geratu da.

Euskal antzerki taldeek eguneroko pasadizuez (besteak beste, diru laguntzak, zirkuitoak eta etsi beharrak) duten eritzia isladatu asmoz, hona hemen paratutako hiru galderak:

● Taldeak desagertuz joan ahala, produktoreak indarra hartuz doaz. Zer derizkiozue

aldaketa edo errelebo honi?

□ Antzerki zirkuitoei bagagozkie, nola funtzionatzen dute, non daude eskasia eta oztopoak; finean, zer nolako konponketa behar dute?

* Diru berma eta sostenguei lotuta, zer deritzozue administrazioen subentzio politika desberdinen inguruan?

«Karraka» (Bilbo)

● Guk uste dugu izen aldaketa bat besterik ez dela izan, funtsean gauzak berdin daude, bai lehen talde bezala, bai orain produktore bezala. Tamalez beti jende bera gaude. Superbiziz eta gure burua aurrera atera nahian, berezko indarrez eta guk gura dugulako, ez laguntzarik daukagulako. Inork ez du esku bat botatzen, izan ere, Euskadin daukagun antzerkia talde eta talde ingurutan dabilen jende guztien eremua da, gutxi edo asko izaki baina, hala ere, gurea da.

□ Euskadin zirkuito hipotetiko batzu sortu ziren orain dela 4-5 urte (Herriz-herri hasiera batean, gero Kultur bideetan, etab). Gobernu edota Diputazioaldetik bidaltzen gaituzte herrietara, propagandaz eta katxeta ordainduta; baina azkenik inoren ardurapean ibiltzen gara, herrira ailegatu eta antzezleku egoki barik, propaganda barik, kondizio txarretan... Horrela noski lau lagun besterik ez dira biltzen. Orduan zer gertatu da? Ba gure hilotia guk geuk ipini dugula, zeren eta goitik antolatutako (herri bakoitzaren iniziatiba baztertua) programaketa irregular honek ez baitu jendea ohitutzen. Koerentzi eza nabari da, muntaia herri horretan egokiena den ala ez aztertu gabe, jendea aspertzeko arriskuaz. Gero, arazo orokor hauek euskarazko antzerkigintzan ikusita: egoera guztiz gaitzagoa. Zirkuito hau gezurra da, 3-4 udal ezik, ez dago programazio sa-

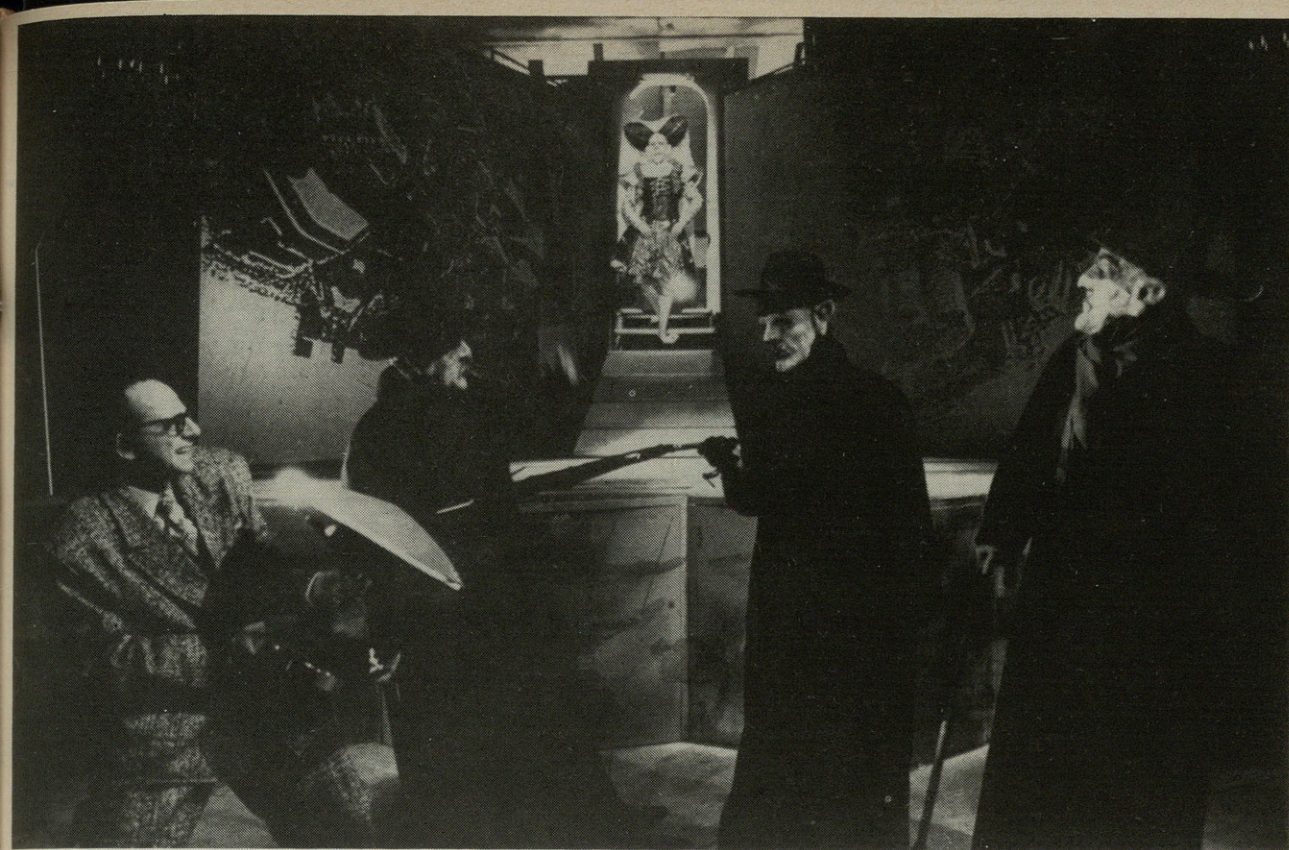
rerik. Laguntza behetik hasi behar, infrastruktura sortu behar, izan ere zertarako diru laguntza —mixeri bat— gero ezin baditugu Euskadi mailan gure muntaiak behar bezala taularatu. Tranpa bat da.

* Derrigorrezkoak ikusten ditugu subentzioak, zeren eta zaletasun lantze horrek dakarren ikuslegoren, kopuru eskasaren eskutik etorri beharreko diru hori nola hala orekatu behar da. Aurten 5 milioitako subentzioa jaso dugu (beste 5 taldek bezala) bi urtetarako. Hala ere berdin gaude, gezurrezkoa da, izan ere diru hori banatzera koan miloi t'erdiko muntai batekin aurten eta beste horrenbeste datorren urtean aurkitzen gara. Ongi datorkizu baina limosna bat da. Gainera, subentzio jaso ez duten taldeei 'urte sabatikoa' tokatzen zaie derrigor edota maileguetan sartzea. Behar beharrezkoa zaigu antzerkigintzari buruzko debategi politiko bat, espezifikoki.

«Goaz» (Deba)

● Gure ustetan produktoreak martxan jarri direnetik merkatu zabal batera ailegatu asmoz, antzerkia komertzializatu egin da, euskarazko antzerkia bigarren mailan utziz, euskal ikusle goia txikia den aitzakiaren babespean. Azken finean, antzerkia euskal kulturaren zerbitzura jarri beharrean, irabazpidearen zerbitzuan jarri dutela esan genezake.

□ Gu gehienbat Bizkaiko zirkuitoan gabiltza, eta esan behar da emanaldiak oso puntualak izaten direla, goitik behera

Administrazioaren mamuak ez ditu antzerki taldeak kontent.

antolatuturik (dena prestatuta eta kontrolatuta) eta oso herri gutxiak parte hartzen dutela. Guk eskatuko genuke zirkuito hauek iraunkorragoak izatea, baita taldeek eta herrietako kultur batzordeek elkarrekin programatuak eta antolatuak izatea, eta behar den neurri batean ere bai instituzioetako kultur sailek subentzionatuta. Horrela zirkuito hauetan euskal antzerki talde guztiek parte hartu ahal izango lukete.

* Hau garbi dago. Badirudi Eusko Jaurilaritza bakarrik eliteko antzerkiaz arduratzen dela, kalitatea, profesionaltasuna eta horrelako gauzak. Gero kanpoan irudi ona agertzearen, edo Europari begira edo... —ez dakigu hau nola planteatuta duten—, eta jokabide horren euskal antzerkia pobretasunetik ateratzeko ahaleginetan, ba euskarazko teatroa egiten duten taldeok baztertu egiten dituzte Jaurilaritzak. Horrela subentzionatuta egon behar lukeen euskara hutsean aritzen den teatro guztiak ez du piperrik jasotzen (erdaraz aritzen den antzerkia eska bezaio Paris edo Madrili). Zergaitik sei talde hauei bakarrik eman dieten subentzioa? hori profesionalei galdetu beharko. Ez dugu ego-kitzat jotzen subentzio politika hau.

«Tanttaka» (Hernani)

● Gure ustez, panorama berria dugu euskal antzerkia egoera berria bizitzen ari delako, bai sozialki bai beste faktoreengatik. Talde denak ez dira desgertzen joan, baina hau gehien bat izan da proiektu berriak daudelako, agian handiagoak edo jende gehiagorekin; eta kanpoko jende hartze hori ere geure barruan dagoelako: eskenografoak, aktoreak... Funtsean, taldeak oraindik bere muina mantentzen du, baina beste aktore gehiago hartzea gure eskuetan dugularik, 'Antzerki' eskolatik alegia. Gure baitan badago beste jende askorekin lan egitea: esaterako, kontuan hartu beharreko indibidualki dabilen jendea. Kontua ez da bakarrik geu egun guztia aritzea eta proiektu guztiak geuk egitea. Batez ere horregatik izan liteke.

□ Oraindik ez dago zirkuitorik Euskadin, badaude herri batzuk beti zerbait egiten dutenak, urtero badaukate zer ematerik, deitu eta gero, beti izango duzu ikuskizun bat. Guk esaterako igaz «Agur Eire»-rekin antzezpen asko egin ditugu agian, baina hemen badaude beste talde asko hainbeste lan egiten ez dutenak. Herri eta udaletxeek, mugitzen duten diruaz, ez dute ahalmenik 3-4

obra besterik emateko. Bestalde jendea ez da joaten gehiegi antzokira; dirua lortu behar da —ez sarrerako prezioa jaitsi— eskasia hori orekatzeko.

* Ondo dago jasotako subentzioa, horrek ahalegintzen du produkzio handiagoak egiteak. Baina diru gutxi da, ze bi urterako da eta eskatzen dizute 3-4 proiektu edo. Ematen dizute subentzioa baina eskakizun batzuren truke. Bestalde esan behar diruaz aparte, egoera ez dela egokia (frontoietan aritu behar, ikuslegoa erakarri...), eta hortaz denok saiatu behar dugu, taldeok, instituzio eta udalek, panorama hau konpontzen. Subentzioena agian, gehiago aztertu behar lukete, dirua jaso ez duten taldeen egoera ere berrikusiz.

«T.E.N.» (Iruñea)

● Taldeen desagertzea edo sortzea berezko kontua da. Aitzitik, ez datza horretan gako. Izan ere, taldeek lan eta lan diharduten bitartean beren ikuskizunak hobetu asmoz, Administrazioak arbuia egiten ditu, taldeek lege irabazitako protagonismoa estali nahian edo, bere aurpegi zikina garbituz, Nafarroako Jaialdiak bezalako 'eskaparate-ikuskizunak' indartzen ditu, urtean zehar ez eginikoa, edota taldeoi

banatutako apurrak purgatu asmoz.

□ Nafarroa mailan ez dugu zirkuitorik, eta egonez gero, ez dute merezi horretaz hizketan xistua gastatzeak. Nola izan beharko lukete zirkuitoek? Ba printzipioz onarritakoena: izan izan beharko lukete. Bestaldek badugu *Udazkeneko erronda* delakoa: alegia, 2 aktuzio ala 50, hartu hala utzi.

* Demagun, subentzio arduradunek hala esanen dutela: «zenbat talde daude Nafarroan? Zer egiten dute? Zer prezio dauka beren ihardunak? Uf!, zailegia guztiari erantzutea, beraz, adibidez, 5 miloi banatuko ditugu. Bat t'erdia batentzan eta beste lau talderentzan miloi baina». Eta horrela zerbait aztertu dutela irudituko zaie. «Hori bai, trukean antzokiez gorritutako lurralde honetan zehar —ez dago ez hiri, hiribildu, herri edota herrixkarik, udal antzokirik duenik— taularatze anitz egin beharko dituzte». Halaz guztiz, hasiak gara mugitzen Nafarroako Antzerki Elkartearen izeneko jaio berrian. Antzerkia beragatik (bera baita gure satisfakzio iturri bakarra) eta nahas-mahas hau konpontzeko helburuz.

JOXAN OIZ

ARRATE IRRATIA

FM — 101,5

Eibar

**Goizeko 9etatik
gaueko 11ak arte**

**Irratsaio denak
euskaraz**

ARRATE IRRATIA EUSKAL SINTONIA

**HAR EZAZU
ASTERO
ZURE ETXEAN
BETE
TXARTELA
LEHENBAIT
LEHEN**

NIK ERE HARPIDEDUN IZAN NAHI DUT

IZEN-DEITURAK.....
HELBIDEA.....
HERRIA..... D.P.....
HERRIALDEA..... TLF.....

KOBRAKETARAKO DATUAK

BANKU/AURREZKI KUTXA.....
SUKURTSALA.....
KONTUAREN ZENBAKIA.....

ARGIA. Ametzagaña, 19—20012 DONOSTIA

Paperetan idatziak

NARRATIBA KRISIALDIA

Helduendako literatura mugatuz, nik uste dut krisialdi bat bizitzen ari dela ideiei dago-kienean. Narrazio alorlean bederen, hala somatzen dut nik. (...) Nola idatzi garbi dago nonbait. Zertaz idatzi eta gai horri behar duen moldea nola eman, ordea, misterio bat bide da

izkribatu eta argitaratzen duten aunitzendako. Poesia besterik da. (...) Nola-halako berbikundea kalitatezko lan franko ekartzen ari da plazara, nahiz argialetxe handiak gero eta uzkurrago ageri diren plazaratzerakoan.

Aingeru Epalza, (*«Diario Vasco»*, 89-3-15).

EUSKAL HERRIKO FILMOTEKA

Filmoteka 1978ko maiatzaren lehenean sortu zen. 600 metro pelikularekin hasi zen. (...) Bagenekien Euskal Herrian industria bat izan zela, zinemaren mundua bizi izan zuten pertsona batzu eta dokumentu historikoak. Guzti hura aurkitu eta gorde behar zen. (...) Gaur egun, gutxi gora-behera 300.000 metro pelikula daukagu eta milioi bat bidean. Era guztietako bitxiak. Zaharrena 1917koa.

Pedro Aldazabal, (*«Irudimena»*, 2. zenbakia).

EUSKARAGATIK JANTZI-URRAKETAK

Zer eskubidez eskatuko dizute, administrazio lanpostu bat lortzeko, euskaraz jakitea, eusko-irlandar berri horiek berek oraindik ikasi ez badute, eta tutik jakin ez arren, hertzain, alkate edo eta Telebista-buru izaten badira lasai aski? Esaiezu hipokritak ez izateko, erdalduna, esaiezu behingon! Absurdua da, jaun-andreok, euskaragatik jantzi-urraketa faltsuak egiten ibiltzea.

Xabier Kintana, (*«Eguna»*, 89-3-16).

EUSKAL KANTAGINTZA IRRATIAN

Euskal kantagintzak behar du euskarak eta euskal kulturak behar duena, bultzada gogorra kontzientzia mailan. Ni, adibidez, Euskal Irratira banoa sarritan bost minututxo ematen didate, fabore gisa edo, kanpoko edozein abeslari bano gutxiago. (...) Bi urte daroat eskoletarako eskakizun bat egiten eta orain arte ezetza izan da administrazioaren aldetik. Harrigarria da gazte batek bertoko kantariak ez ezagutzea. Administrazioaren aldetik ere laguntza beharrezkoa da.

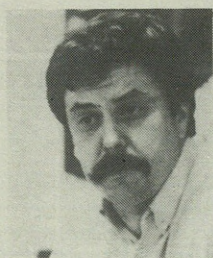
Gontzal Mendibil, (*«Egin»*, 89-3-6).

ARGITALPEN ETA SALMENTAK

Irakurleak nahiago du sorkuntzazko liburu kaxkar bat itzulitako onena baino. Irakurlea ez dago itzulitako literatura irakurtzen ohitua. (Itzulitakoetan) bi mila ale inguruko tiradak egiten dira, mila bat besterik ez bait dira saltzen. (...) (Sorkuntzazkoak), hiru mila argitaratzen dira liburu bakoitzean, 2.000 inguru saltzen dira. Idazle ospetsuenak, Txillardegi, Sarriñandia, Atxaga, Lertxundi eta abarrenak, gehiago.

Joxe Mari Sors, (*«Eguna»*, 89-3-16).

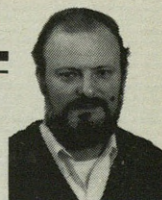

M. Zalakainek puntua jarrita

Viktor Cheretski-ri

(*«Mosku Irratia»*ko kidea)

— «Mass media eta Perestroika» deitu ihardunaldietan egon zara Euskal Herrian. Kanporako Mosku Irratiak irratsaio bat eskaintzen du euskaraz; hemengo zenbaitek egiten ez duena, esate baterako. Penin tsula iberiarreko arduraduna zerelarik, esaiguzu irratsio horren zergatia eta nondik norakoa.

DUELA pare bat urte hasi ginen euskarazko irratsaioa eskaintzen. Mosku Irratiak 66 hizkuntzatan emititzen du, eta Estatu Espainoelko eremuan euskarazkoa sartzen du. Astearen sei aldiz ematen den irratsaioa duzu gurea, eta argi dugu zergatik egiten dugun: batetik, geure berri eman nahi dugulako ahalik eta erarik hedatuenean, eta bestetik, herri bakoitzaren hizkuntzak errespetu osoa merezi digulako. Horregatik, Euskal Herriko irratsaioa antolatzerakoan ez genuen duda izpirik eduki, zein hizkuntzatan emititu behar zen erabakitzeko: euskaraz, jakina. Guretzat hori printzipiozko gauza bat da, eta herri bakoitzari, eta justu Euskal Herriari diogun karioinagatik egiten dugu euskaraz. Irratsaio hori, noski, euskaldunek egiten dute, eta euskaldunen aportazioa zabaldu egin nahiko genuke datozen urteotan. Esan behar da, baita ere, gure irratsaioa informatibo-kulturala dela soilik. Ez ditugula gai politikoak sartzen (horiek Estatu espainolerako ematen dugun irratsaioan ematen ditugu), ez eta bestelakoak ere: maila informatibo-kulturean geratzen gara.

Puntako argitalpenak

Donostiako «Hontza» liburudendak emandako datuak.

Literatur liburuak:

- 1.— «Atabala eta Euria», Joseba Sarriñandia. Elkar.
- 2.— «Etxebarria», A. Zubikarai / J.F. Egiguren.
- 3.— «Obabakoak», Bernardo Atxaga. Erein.
- 4.— «Henry Bengoa Inventarium», Emak Bakia Baita. Elkar.
- 5.— «Errebeldeak», Hinton / Iturralde. Alfaguara.

Orotarikoak:

- 1.— «EGA azterketa 1986-87». Jaurilaritza (Hezkuntza).
- 2.— «Jauntxoak, burgesak eta foruak», Gonzalez de Garai. Gaiak.
- 3.— «Unibertsoa», Asimov. Elhuyar-Elkar.
- 4.— «Euskal Herriko zuhaitzak», García Bona. Kriselu.
- 5.— «Orotariko Euskal Hiztegia 2». Mitxelena. DDB / Mensajero.

URTEAREN AMAIERA ARTE BESTE DISKORIK EZ;
BITARTEAN BIDEO-LIBURU BAT KALERATUKO DU

Anton Reixa: «Literaturaz ernegatuta, errebulsibo bezala ekin nion musikari»

Donostian burututako Autodeterminazioaren aldeko kontzertuan jotzera etorri zen «Os Resentidos» galizar taldea. Aukera aproposa suertatu zen guretzat taldeko buru bezala agertzen den Anton Reixa kantari, idazle eta bideogilearekin solastatzeko.

Martxoak 11, ilunabarra. Anoetako kiroldegiko aldage-la. Anton Reixa irrifartsu. Edozein galderari erantzute-ko prest. Baina taulara ateratzeko ere desiratzen. «Xabier Montoia entzun behar dut kantatzen» aipatzen digu, «asko gustatzen zaizkit M-ak». Os Resentidos-en jokalari azken kanturako eszenara gonbidatuko zuen gero, galegoz eskaini zuen Kortatu-ren «Kolpez Kolpe»ko koroak egiteko. Reixa berak itzuli ditu galegora irundarren letrak.

Vigotarra da. «Portugaldik 30 kilometrotara dagoen Vigokoa naiz, bai». Lider nortasuna agerian. Sormenerako arrakasta gibel eta giltzurrunetan jira biraka. Gaztetandik idazten zuen. Filologia galegoko ikasketak ondoren.

A.REIXA.— Badakizu, ume gilipollas samarra izan nintzen, nota onak ateratzen dituen horietakoa. Baina zentzudunago bilakatu nintzelarik, uko egin nien bide intelektuari eta holakoei, batez ere kritika literarioarekiko

amorratioagatik. Utzi egin nuen unibertsitatea, almazen batetan lanean hasteko.

ARGIA.— «Rompente» sortu zen.

A.R.— «Rompente», bai, 1976an. Komando bat zen,

aktibismo hutsa. Denbora gehiago pasatzen genuen poesiak idazten baino errezitalak eta publikazio objektuak prestatzen. Etxe diskografiko independenteen moduko editorial bat zen. Dirua arriskatu genuen eta porrot egin zuen. Baina poesia eszenan jartzea izan zen kontua, poesia musikarekin, diseinu grafikoarekin eta abarrekin kontaktuan jartzea; azken batean, poesia benetan den horretara berriro ekartzea: musikara, musika bait da poesia okzidentalaren iturburua. Barrikada bat eraiki genuen literaturan. Gero argitaletxe komertzialetan kaleratzeko beste erremedio-

rik ez genuen eduki. (Gogoratu, esate baterako, «Historia do Rock and Roll» liburua, bertako zenbait pasarte Ttu-Ttuá aldizkariak euskaratuak).

A.— Orain nola daude literatur kontuak Galizan?

A.R.— Nere poeta kolegek gero eta antza gehiago daukate beren agureekin. Poetak pesebrista galantak dira, paregabeak lore-joko, literatur sariketa eta beken tranpa horretara egokitzeke. Leku guztietan gertatzen da, baina hura ttikia da eta gehiago igartzen da. Poetek batak bestearentzako idazten dute, batak besteari bizitzen laguntzeko.

Zeharo alaiki eman dute amore. Ni horregatik sartu naiz kantante. Ez naiz poesia ahaztu, baina gustorako nago kantante bezala poeta baino.

A.—Egia al da berriro publikatuko duzula?

A.R.—Formula berri bat bilatu dut: bideo-liburu formatoa. Liburu bat eta bideo kaseta elkarrekin bat datoze-la, eta bakoitzak bere aldetik funtziona dezakeela. Batzuk leporatu eta besteek laudatu didaten gauza da, hain zuzen, idazten ditudanak neronek esaten ditudanean dau dela ongi, ahotsa jarri eta neure burua ikustera ematen dudan. Orduan, zer hobeto bideo-liburua baino? Horrela, poeta clown baten tankeran, poetaren pailaso jabetan. («Ringo Rango» izango omen du izenburutzat. Orain arte soltean argitara eman dituen testuen bilduma. Gero narrazio liburu bat ere bai omen dauka, beranduagorako).

A.—Literaturaz 'asper-tuta' ekin zenion orduan musikari.

A.R.—Musikari errebul-sio bezala ekin nion. Begira, literatur irakaslea nintzen. Baina gizarte literario eta akademikoaz ernegatuta mu-sika taldea osatzea pentsatu nuen. 1982-83 urteen artean izan zen. Pretentsiorik gabe, baina era berean ezin ase eta jo eta ke. Taldea 25 urte ni-tuela sortu zen. Sting ere 25 urtekin hasi zen! Ai!, nere maisua! Tira, ba hori, entseia-tu eta entseiatu, konposatu eta konposatu. Berehala bil-du genituen 24 kantu. Bi ur-teren buruan joango ginen Portugalera grabatzera. Kon-painia diskografikoak dirua eman zigun nahi genuen be-zala xahutzeko. Lisboara joa-tea erabaki nuen, batez ere Lisboan 15 egun pasatzeko gogo nuelako.

A.—Eta segidan ia disko bat urte bakoitzeko. Lau elepe dagoeneko. Lan as-ko egiten duzue.

A.R.—Ez dakit, musika tal-de bat horretarako dago, ez-ta?, kantuak egiteko. Dena den aurtengoa pasatzen utzi eta urtearen amaiera arte

“Nere poeta kolegek gero eta antza gehiago daukate be-ren agureekin. Poetak ‘pese-brista’ galantak dira lore-jo-koen tranpan egokitze”

itxarongo dugu hurrengo dis-koa ateratzeko. Begira, musi-ka eta ez da literatura bezala. Literaturan, idazleen arazo larri bat zera da, ez daukate-la eszesorearen zentzua. Idatz-i, asko idatz-i behar da, baina ez indiskriminatuki argitara-tu. Musikan ez da horrenbe-ste gertatzen. Mediatizatua-go (industria handiagoo) da-go-en neurrian, kantitatearen eta kalitatearen arteko oreka dexe-te pareko gertatu ohi da orohar.

A.—«Os Resentidos» ha-sieratik resentido eta min-duen aldeko talde izaten jarraitzen du.

A.R.—Bai, bai. Noski. Egia absolutorik ez daukagu. Ho-be da halakorik ez ukaitea. Baina gauza batzu argi dau-de: beti dakigu non dagoen miseria, esplotazioa, edoze-

lango zapalkuntza. Eta hori da tapatu eta ezkutatu behar ez dena. Nik ez nuke jakingo sioux-en alde zer egin, bada-kit ordea sioux-etaz hitz egin behar dudala. Ez dakit ezta ere zer egin Galizarekin, bai-na badakit nere herriaz hitz egin behar dudala. Han bizi bait naiz. Hori bera gertatzen zait Euskadirekin. Ez dut oso ongi konprenitzen eta ez dut uste ulertzera sekula helduko naizenik, baina hala eta guz-tiz herri lagun bat bezala sen-titzen dugu. Desberdintasu-nekiko kultura aberasgarria da eta garrantzitsua da hori azalera ateratzea.

A.—Zenbait aldaketa politiko gertatzen ari da gainera Galizan.

A.R.—Ari da bai. Ezker nazionalismoa hala ere tra-kestua bezala dago. Urteak

dira jendea benetan pentsa-tzen jarri ez dela. Politika ge-hiegi egiten da, sortu diren si-glen mantentzean gehiegi pentsatzen da. Eta orduan gauza kuriosoak gertatzen di-ra. Esate baterako, Bloque Nacionalista setati dabil; es-kuin nazionalismorik ez da-goenez, ba, badirudi euren prolema bihurtu dela hori as-matzea; eta ondorioz gerta-tzen dira gertatzen direnak: Barreiros bezalako bat lagun-tzea, politiko eskuindar bat azken finean. Edo Esquerra Galega, hango Euskadiko Ez-kerra: galegozko PSOE izan behar duela egoskortuta. Exercitoa ere Euskadiko imi-tazione baten gisan sortu da. Jakina, Estatuaren bortizke-ria ebidentzian jartzeko, apa-ratu informatibo eta koherzi-tiboari aurre egiteko... Baina ez dakit gauzak ongi pentsa-tu diren. Urteak dira jendea benetan pentsatzen jarri ez dela.

A.—Ez zara lusista (ga-lego hizkuntzaren standa-rizatzeko potugesera za-lea), baina zer gertatzen zaizu Portugalekin.

A.R.—Begira, guk ez dau-kagu ez Nafarroa ez Iparral-derik. Eta denok dakigu Na-farroaz eta Iparraldeaz min-tzo ez den euskalduna mal-vasco bat dela. Ba Gali-zarekiko, neretzat, Portuga-leko ipar alde horixe litzate-ke, *Hegoaldeko Galiza*. Hor, alde batetik, oinarri histori-koa dago, baina bada beste zerbait gehiago ere. Vigon, adibidez, badago halako luso-fobia arrazista bat. Zera pen-tsatzeko da, Vigora ailegatzen diren portugaldarrak putak, makarrak, fianbreraz gainez-ka txangoan etortzen diren bazter zikintzaileak, jardín eta parkeetako inbasoreak eta turista pobreak direla. Portugesa kursiarene sinoni-moa da. Kolore nabar eta bi-ziak gustatzen zaizkizula eta abar. Eta ni resentido bat nai-zenez, ba jakina, ni portuges bat naiz. ‘Hi nor haiz?’; ba or-duan ‘Ni portugesa nauk’. «Os Resentidos» gara.

GORKA ARRESE

BIDEO ETA FILMEEI

AHOTS, HOTS ETA MUSIKA

EZARTZEKO PREST

ARBAITZALDE ETXEA-SAN ROKE AUZOA

DONOSTIA

Tlf.: 46 29 64 — 45 96 29

EUSKAL

EUSKARAREN I.
ERAKUSKETA
OROKORRA

MUNGIA

Martxoaren 14tik Apirilaren 5era
TORREBILLELA KULTUR ETXEA

EUSKO JAURLARITZA

HIZKUNTZ POLITIKARAKO IDAZKARITZA NAGUSIA

BIDAIAK

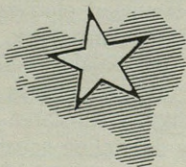

THINDOKI, S.A.

GAT 1.025

BIDAI ATSEGINAK
ZURE NEGOZIOTARAKO

PASAPORTEA

EUSKAL
HERRIA

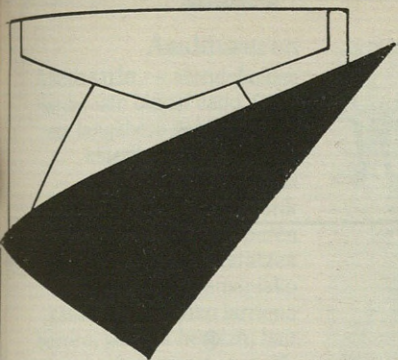
EUSKAL PASAPORTE NAZIONALA

IRUÑEKO ABERRI EGUNEAN _____
EGONGO DIRA SALGAI _____

500 pzta.

JO TA KE

irabazi arte

Argi bila

1989.go otsailaren 19ko ARGIAren 1.233 zenbakian, eta 5. orrialdean, Xabier Zabalearen «Argi Bila» liburuari buruz idazterakoan, era harrigarri batez aipatzen nauzue eta horri erantzungo diot bere argitarapena eskertuz.

Ulertzen dudanez X. Galarreren liburua hitzaurra euskara jakin gabe nola idatzi ote dudan da artikulua egileari kezkatzen diona. Ez diot esango ez Xabierren liburuan ez eta beste aurreko hirutan nola egin gudan ulertzen ez ditudalako zein diren bere asmoak.

Informazioa ematea baldin bada artikulua helburua horretara mugatu behar litzateke eta ez baiezatzatzen duena galdetzeraz; bestalde literatura kritika egitea bada bere gogoaz azter zezakeen soilik nere idazlana, eta beste arrazoirik balego argi azaldu ditzakeela. Agur bat.

L.M. JIMENEZ
DE ABERASTURI

Amazoniak bizi behar du

1988. urtean Japon, EEUU, CEEko multinazionalak (Wolkswagen, Liquigas, Atlas Prambek, Reynolds, Rio Tinto Zinc, Shell eta abar) tropikoetatik 11 milioi hektarea oihana desagertarazi dituzte eta beste 10 milioi ikaragarri degradaturik utzi. Herri tropikalak, basoen jabeak hain zuzen ordainaz miseria eta beren kanpoko zorren haunditzea jaso dute. Herri 'subdesarroi-

latuei' odol zurgatze hau Okzidenteko kredito erakundeek (Banco Mundial, Fondo Monetario Internacional...) oso pozik ikusten dute herri haieten multinazionalak bultzaturik gobernuek aprobatazen dituzten 'desarrollorako', makroproiektua beraiek finantziatzen bait dute, herri pobreak kanpoko zorraz gero eta itoago daudelarik.

«Zuhaitzek zeruari eusten diote. Gizakiek zuhaitzak akabatzen baditu ortzeak amildu eta zanpatuko du gizona».

Hauxe dio Amerikako indio leinu bateko kondairak. Badirudi gure gizarte 'garatua' ehundaka urteko atzerapenaz eta jakintsu askoren ikasketa ikreketa buruketa neurketa frogaketa direla medio bizitzarako basoen garrantziaz jabetzen hasiko dela. Baina bitartean eta lur gainean basoek iraun behar badute Brasilgo Altamiran Xingu ibaian eraki nahi dituzten urtegi erraldoien kontra protestaka eta beren bizi ingurunea defenditzeko bildu diren indioak bezalaxe dantzan hasi beharko dugu itsasoaren alde honetako 'indio' guztiok gure arkoak eta askonak hartuta. Alde batek haiekiko elkartasuna eraginkorra adierazteko (orain sortu berri den «Comisión Vasca para la Defensa de la Amazonia» denon artean bultzatuz), eta bestetik gure besoak gure itsasoa, gure ibaiak, gure lurra hemengo 'garimperios'engandik eta hemengo eta hango multinazionalen inperioarengandik (berberak dira eta) defenditzeko.

EGUZKI

«Funtzioa», xarma eta ofizioa

Benetan harriturik utzi nau ostiral gauko «Funtzioa» telebista saio berriak. Euskal Telebistan barietate saio bat zuzenean —eta duintasunez— egin duen lehena Amatiño izan bada ere, badu «Funtzioa»k ostiralero bederatzi-bederatziean pantailaren aurrean ezinbestean zain edukitzen nauen beste zerbait. Umorea? Sketch-ak? Gonbidatuen parte hartze —areago, martxa— kondiziorik gabea? Elkar hizketa bitxiak? Piter eta Xabierren itsasoa bete gatzatza? Agian dena, edo beharbada hainbeste gauza zuzen-zuzenean eta jarraikortasun horrekin egiteak behar duen ofizioa. Norbaitek zorrozki —eta arrazoiez uste dut, horretan aditua ez banaiz ere— kritikatu duen errealizazio kasgar samarretik aparte, saio batetik bestera programa gehiagora doala esango nuke.

Ez zirudien erraza, alde aurretik behintzat, telebistaren bidez eta zuzenean ikusentzulegoa barrez jartzea. Lortu dute baina, hitzetik hortzera Xabierrek eta Piterrek, Piterrek eta Xabierrek, eta umore finez gainera, biharamunean lagun artean komentatzen den horietakoaz.

Ekin diezaiotela, bada, denboraldi luze batez nagsioi barre eragiteari. Haurrek itxaron dezakete...

JOKIN DE PEDRO

Egunkari euskalduna nork egingo?

Aspaldidanik amestu dugun egunkari euskalduna kaleratua ikusteko itxaropena galdu nuen, egia esateko. Eta nire pesimismoaren oinarria, sinplea zen. Lan horretarako gai direnen egoera aztertuz, garbi nuen «El Diario Vasco», «El Correo Español», eta horrelakoek ez zutela lan honetarako borondaterik, eta ezta ere «Deia»k. «Egin»en kasoa berriz, beste aldekoa jotzen nuen, behar bada egunkari euskaldunak konpetentzia gehiena berari egingo lionez gero, irakurleak, edo hobeki esateko erosleak murriztuz.

Hortaz, ondorio logikoa itxaropen beharra zuengan izatea da, pentsatuz ARGIAkoek azalduko duzuela berriro ere zenbait unetan frogatutako ausardia. Animo ba gazteok, eta aurrera!

ATEARI (ZALDIBIA)

Itsaso eta marinelari

1

Itsaso handi, itsaso sakon,
zugandik dugun fereka!
Gailurretako apar zuria
darizu beti barrezka,
uhin sarkorrez jolasten duzu
emeki, bortitz, kolpeka,
oi!, Herri honek kemen horretaz
baliatzerik baleuka!

2

Urrun behatuz ezin antzeman
zeurea duzun xedea,
zeru islada hornitzen zara,
gris, urdin edo berdea,
hodei iheskor, izarren keinu,
eguzki printzen jabea,
maiteminduen jolaserako
zilar-ilargi bidea.

3

Itsasertzean eseriz gero
adi-adi belardian,
zurumurrua entzuten duzu
itsasoaren erdian,
milaka ahots baino gehiago
aritzen da sinfonian,
zuzendaririk behar ez duen
batasun harrigarrian.

4

Gatazka luze, baretsuan,
bata bestearen txanda,
itomenari poza darraio
mendi-uhinari landa,
ebasle orain, emankor gero,
itsas hondoan etzanda,
esan liteke sarri zaudela
edariari emanda.

5

Aberats bezain krudela zara,
itsas menperaezina!
arrantzaleek sare beteez
hartzen duten atsegina!
hurrengo herriz, haserre biziz
zabaltzen duzu samina,
emandakoa beste eskuaz
kolpez kentzeko egina!

6

Portu barnetik mugalerrorantz
badager untzi ildoan,
herri osoak loratu duen
sentimendua hor doa,
ekialdetik iparra eta
mendebaldetik hegoa,
geroan ere bizi dadila
marinel hauen gogoan!

7

Lauzpabost mende izango dira,
kondaira bezain ziurra,
balentriazko jokabideez
lortu zutela gailurra,
itsas handitan, egun luzetan
urrun sekusaten lurra,
har ezazue gure barnetik
badagokien agurra!

8

Eguneroko borrokan datza
itsas gizonen kuraia,
aintzinatean balea zuten
gogoko arrantzu gaia,
arraun sendoez, arpoi zorrotzez,
nola zitezkeen saia!,
gradu hanitan igo ziguten
Mutriku herri alaia.

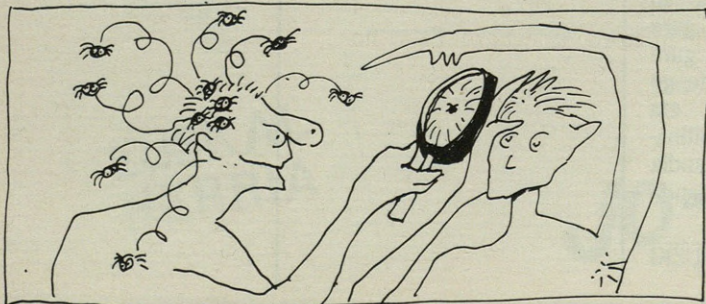
9

Begiak hertsiz entzun daiteke
ito zaizkigunen hitza,
itsas hondorantz linburtuz doa
beraien arima hitsa,
fatu tristeak elkar harturik
harat-honat darabiltza,
malko samurrek damaietela
zor zaien atsedean giltza.

10

Itsasgizonei oro darie
erraietatik kresala,
esan liteke ezinbestean
atxikiturik daudela,
indar bizitan, otoi, itsaso!
ez zaitez izan krudela!,
aurrerantzean zorion osoz
bizi dadin marinela.

MÁRKEL ARIZMENDI

IRRIBARRE XARMANTA

— Ai, Miren, farrez ikusten zaitudanean,
nere etxera etor zaitezen esateko gogoan
ematen dit.

— Aizu, ausarta zara, ezta?

— Ez, neska! Dentista naiz.

Asalduraren

Alemania.— Mendebaldea dardazio bizian dago. Gero eta langabetu gehiago dabil kalerik kale, egundoko abiadura hartzen ari da arrazismoa eta... ezkutaturik ziruditen neonaziak beren gordelekuetatik ateratzen hasiak dira. Alemaniako kasua dugu lekuko larriena berriro, jadanik berpiztu bait da inkubazioan geratu zen 40. hamarkadako izpiritua. Aintzinako kontutzat jotzen ziren haiek, zeharo zaharkituta desagertu omen zirenak, kementsu gaztetu dira honez gero. Eta denok dakigu bigarren gaztaroak suertatu ohi direla lasaitu arazteko bihurrienak. (Galdetu bestela hirukote honi fotoa atera dionari!). Beren zintzilikario, enblema eta tramankuluekin plazaratu dira, eta bota digute abixua: «ez gaitu inork geldieraziko!, puaggg!; laster harrapatuko zaituztegu, madarikatuok!».

MARTIN ARANA

OSASUNAREN ARDURAZ

Menarkia kirolariengan

LEHENGO hilekoaren agerpena edo menarkia, adoleszentzia bitarteko gertaera bat da. Amerikako Estatu Batuetan menarkia-
ren batazbesteko adina 12'8 urtekoa da, zenbait faktorek bere agerpena asaldatzen dutela jakin arren (altuera, nutrizioa edo eritasun batzuk, esate baterako).

Hilekoaren hasiera eragiten duten mekanismo fisiologiko bereziak ezezagunak dira oraindik neurri handi batetan. Ezagutzen den faktoreetako bat herentzia genetiko da, emakumeengan, beren alaba eta ahizpetan egindako ikerketek argi eta garbi frogatu bait dute osagai genetikoaren garrantzia ugal heldutsunean.

Kirola egiten duten nesengan menarkiaren adina zertxobait berantgarriago dela ikusi da ez-kirolariengan baino, eta atzerapen honen arrazoiak argi samar ez baldin badaude ere, badirudi pubertaro aurreko iharduera fisiko gogorrek ugal garapena zertxobait alda dezakeela. Horrela, kirolariengan, bere ahizpengan, neska ez-kirolariengan eta hauen ahizpetan menarkia agertu zeneko adina 14'3, 13'7, 12'9 eta 13'0 urtekoa izan zen hurrenez hurren.

Baina datu hauek zertxobait konplikatzeko dira kontutan hartuz gero kirolarien ahizpek ere kirola egiteko joera dutela, eta kontrakoan ahizpek, berriz, bizi-modu sedentarioa egitekoa.

XABIER AGIRRE

ALDE ZAHARREAN

Alde Zaharreko taberna batetara sartu da bat. Pintxo bat hartzera doa, baina ikuitu ahala puzka hasten da:

- Puufff!, puufff!
- Aizak, ez zeudek beroak, eh?
- Lasai, hautsa kentzen bakarrik ari nauk eta!

ZAPATADENDAN

Lapur gazte bat harrapatzen dute zapatadenda batetan ohostutzen:

— Baina, baina, hain gaztea eta lapurra? Ez al dizu lotsarik ematen?

— Aisan hi! Ser pasatsen saisu. Hemen, ni, denak besala eguneroko mokaua irabasten... se!?

— Baina hain gazterik eta pekatuaren hatzaparretan eroria dagoeneko! Ez al hintzen hire amarekin gogoratzen lapurtzen ari hintzen bitartean?

— Gogoratu bai, baina bere sapata senbakias akordatsen es.

Aberri Eguna 89, etorkizuna jokoan

ABERTZALEON gurari baten adierazpen dugu Aberri Eguna. Gure nazio nortasunaren agerbide. Gure herri izatearen erakusle. Euskadi eraiki nahiaren ispilu.

Bazko igande ere bai kristau tradizioz Aberriaren pizkundera ikusi duen ororentzat. Lehendabiziko abertzaleentzat.

Ez daukagu seguruenik gehiegi sakondu beharrik egun honen esanahia-
ren bila. Abertzaleen artean behintzat, Nork ez du gogoan egunotan, nahiz eta munduan barrena egokitu opor-
rrak igarotzen edota halabeharrez, nork ez du gogoan Aberri Eguna? Gerra aurrekoa, gerra garaikoa, Franco-
ren garaikoa, trantsizio garaikoa... Nork ez du gogoan Aberri Eguna?

Egun berezia abertzaleentzat... bai eta ere Euskadi aberria Euskadi politikoki aske bihur dadin nahi ez dute-
nentzat. Urtetik urtera ari bait da fro-
gatzen indar handiagoz Euskal Herriak Euskadi izan nahi duela.

EGUN berezia bada euskaldunontzat Aberri Eguna, bereziki berezia aurtengoa, Martxoaren 26a; egun horretan bukatzen bait da Euskadi Ta Askatasuna eta Estatu espainoleko agintari den PSOEren arteko elkarrizketa politikoetarako zabaldutako bi hilabeteko su-etena. Lerro hauek idazterakoan ez dago apenas informaziorik 26aren ondoren jakoko denaz, su-etan berri bat izango

ote den, akordio politikoren bat behar horretarako, ala bizi izan dugun behin-behineko su-etan honek alde bietako ekintza armatuen jarraipena ekarriko ote duen ondoren.

Bata ala bestea gertatu, bakoitzak bere postura indartzen egin du lan Aberri Eguna bitartean. Ajuria Eneako paktoa sinatu zuten alderdiak, PSOE, AP, CDS, EE, PNV eta EA Bilboko 18ko manifestaldian bildu dira berriro. Bakea eskatu dute. Bakea orain eta betirako.

Herri Batasuna eta bere inguruko alderdiak berriz Iruñean bilduko dira Autodeterminazioaren aldeko ibilbide luze baten ondoren.

Kale mailako indar erakusketa hauek ederki begiratuak izango dira Madrilan, Aljerian, Europan... eta Euskadin.

EUSKADIN hain zuzen, eta aspaldian ez bezala, aldaketa politikoak posible direla sentitzen du hiritarrak. Beharbada ez du formulatzen jakingo, baina antzematen du gauzak mugitzen ari direla, eta mugiaraz daitezkeela. Ez da normala, aldaketa garaian ez ezik, herri guzira mugiaraztea arazo politikoa dela medio. Hainbat aipatzen den Europan ez da bat ere fenomeno arrunta. Alde bateko nahiz besteko helburu ezberdinak lortzearen mugiarazi dute jendea alderdi guztiek. Lorpen politiko zehatzei begira... eta epe laburrean ospatuko diren Europako Parlamentuko hauteskundeei begira, egunotan kalean erakutsitako indarrak bezainbateko garrantzia izango bait dute hauteskunde horien emaitzek.

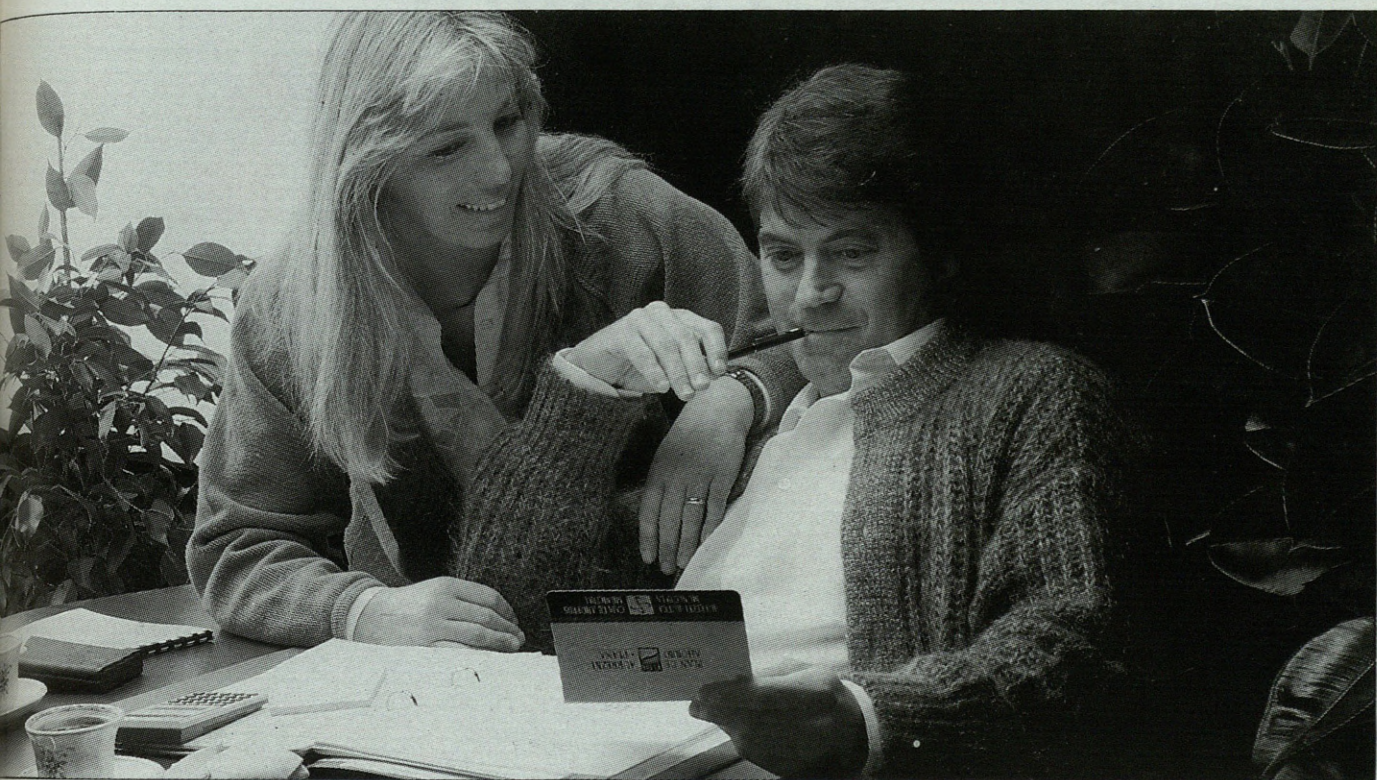
Abertzaleen arteko zatiketarik ordea min egiten dio Euskal Herriaren askatasunaren alde apustu egin duen edonori. Lorpen politikoen alde egin daitekeen unean, bando ezberdinetan sakabanatzea abertzaleen indarra, Madrilo etsai politikoaren aurrean amore ematea izateaz gain, hori baino arriskutsuago ere izan daiteke, abertzaleen arteko enfrentamendu zibila ekar bait dezake. Adi ibili behar du abertzaleak garaiotan noren ondoan jartzen den eta zein helburu politikoren alde diharduen ikusteko. Adi eta kontuz. Lamien kantuak lilurutzen utzi gabe.

89 KO Aberri Eguna pasako da baina bizi politikoak hartu duen abiadurak iraungo du oraingo, su-etan berria izan ala ez izan. Ipar Euskadin abertzaleok Udal Hauteskundeetan izandako aurrerapen historikoa —azken urteotako kultur eta politika mailako lanaren emaitza—, Aljerian ETak eta PSOEek euskaldunen arazo politikoei buruz ihardun behar dutela aitortzea eta Hego Euskal Herrian jendea kalera atera izana arazo politiko berberen inguruan indarra erakusteko, bada aski adierazpen oraingo une politikoaren garrantziak.

Ez dago alferrik gure etorkizuna jokoan!

ARGIA

Plan on bat baduzu gogoan kontutan izan Kutxa.

Zure neurriko Plana aurki dezazun, zein edo zeintzu diren zuri hobekien datozkizunak aukeratu besterik ez duzu.

Etorkizunean, gauzak zuk aurrikusi bezala gerta daitezen.

Zuk nahi duzun bezala.

PENTSIO-PLANA

Errentagarria, zergaringarria eta zure neurrikoa. Etorkizuna duen dirua.

AURREZKI-PLAN ASEGURATUA

Oso interesgarria eta zergaringarria. Seguru hazten den dirua.

AURREZKI-PLANA

Interes handia aurrezki txikiarentzat. Piskanaka gehiagotzen den dirua da.

Aldean eraman alde guztietara

- Gipuzkoako Kutxako Txartela aldean eraman egunera egoteko.
- Diru-arazorik ez izateko.
- Kutxako zerbitzu guztiak eskura izateko modu automatikoan.
- Ordu-arazorik gabe.
- Edozein dendatan ordaintzeko modua izateko, dirua aldean eramaten ibili gabe. Eroso-eroso.
- GK Txartela duzu praktikoena.
- Oraindik gabe bazaude, eskuratu azkar.
- Gipuzkoako Kutxako GK Txartela aldean eraman alde guztietara.

GK:

GIPUZKOAKO KUTXA
CAJA DE GUIPUZCOA